

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FOLKEMINDER

REDAKTION

L. BØDKER OG CHR. LISSE

9. HEFTE . 1963

UDGIVET AF
FORENINGEN »DANMARKS FOLKEMINDER«
KØBENHAVN 1963

INDHOLD

Erik Kaas Nielsen: Børns traditionsstof	161
Alan Hjorth Rasmussen: Børns fortællestof	180
Emil Kruuse: Tre børn fortæller	187
Jens Dideriksen: Guldbenet	192
Valdemar Hansen: Historier fra Sjælland	193
Gustav Henningsen: Det store skib og den store gård	196
Peter Kehlet: Den lange løgn	214
R. K. Nielsen: Hans og trolden	216
Knud Skafté Christiansen: Vorherre og smeden	222
Maren Jensen: Hans i vadestøvlerne	223

Foreningen „Danmarks Folkeminder“'s

REGNSKAB FOR REGNSKABSÅRET 1962

(1. FEBRUAR — 31. DECEMBER 1962)

Indtægter

Kassebeholdning pr. 31. januar 1962	1.851,54
Medlemsbidrag	11.541,40
Bogsalg	5.032,77
Tilskud:	
Dansk Folkemindesamling	400,00
Min. f. kult. Anliggender	1.800,00
Carlsbergfondet	8.164,00
	10.364,00
Bonus fra Andelsbogtrykkeriet i Odense	862,65
Renter	504,78
Rest ved ombytning af obligationer	370,00
	30.527,14

Udgifter

Publikationer	21.131,74
Udgifter ved udsendelse	1.779,95
Møder	153,35
Administration	1.660,38
Andre udgifter:	262,51
Tilbagebetalt på lån af 15. Nordiske Folkelivs- og Folkeminddeforsker møde	1.000,00
Indsat på sparekassebog tilh. det faste fond	546,47
Kassebeholdning pr. 31. dec. 1962	3.992,74
	30.527,14

Foreningen har en gæld på 1.537,10 kr. og ejer udover ovennævnte kassebeholdning det faste fonds obligationer og sparekassebog pr. 31. december 1962 ialt. 9.156,97 kr.

Ella Jensen, kasserer.

BØRNS TRADITIONSSTOF

Optegnelser fra Brøndbyvester skole

Af ERIK KAAS NIELSEN

Voksnes erindringer har spillet en stor rolle i den del af vore folkeminder, der vedrører børnenes særlige traditioner. Stoffet har nok derved i mange tilfælde undergået en vis forandring på grund af den særlige stemning, der for de fleste voksne er knyttet til barndommen og dens minder. Den voksne fortæller og gengiver jo ikke tingene på samme måde som et barn og husker vel heller ikke altid det, der betød noget for det barnlige gemyt. Noget udelades måske, fordi det af den voksne anses for alt for barnligt eller for plat, og andet fremhæves måske, fordi det i den voksnes erindring står som særlig kønt og poetisk. Skulle man vurdere efter autenticitetens strenge regler, måtte den voksnes erindrede optegnelser komme *efter* barnets egne samtidige gengivelser. Men naturligvis får voksnes optegnelser om deres barndoms traditioner stor betydning, når samtidige meddelelser savnes eller er sparsomme, hvilket ofte er tilfældet. Det er kun alt for sjældent, at nutiden har kulturhistorisk interesse. Hverdagen skal helst være kommet noget på afstand – være fortid – før den fornemmes som spændende og værd at studere.

Men er børnenes »folkeminder« eller folkløse af idag af interesse?

Den, der iagttager børns leg og adfærd, får i alt fald indblik i en mærkelig og broget verden. Noget kender man igen – erindrer det fra sin egen barndom. Traditionen plejes altså stadig blandt børnene. Men der er også noget nyt og spændende, der afspejler den verden og det samfund, som børnene lever i nu.

I det følgende skal fremlægges nogle eksempler på de traditioner af sangmæssig og episk art, som man kan møde hos børn i skolealderen i vore dage. Hovedvægten er dog lagt på fortællestoffet – viserne, rimene og remserne behandles mere summarisk. Denne sanglige og rytmiske del af børnenes folkløse er iøvrigt også ofte studeret og behandlet af folkeminderforskningen.

Materialet stammer fra børn på Brøndbyvester skole ved København, og optegnelserne er for det meste foretaget af børnene selv og i enkelte tilfælde af mig. De er foregået med skolelederens vidende og med hans positive interesse og strækker sig i tid fra 1958 til 1963. I et enkelt tilfælde er

optegnelserne foretaget som en art »stilskrivning«, men i alle de andre tilfælde er der tale om helt frivillige og spontane optegnelser fra børnenes side, når de først var blevet klar over, hvad der havde interesse. Undertiden er også forældre og søskende blevet inddraget af børnene i optegnelserne, eller der er gået en art sport i, hvem der har kunnet optegne flest eksempler af en bestemt genre. Frivilligheden og iveren ved optegnelsen bevirker naturligtvis, at man må se stort på retskrivning og tegnsætning, og ingen, som havde noget at fortælle eller meddele, har holdt sig tilbage på grund af uformuenhed på retskrivningens område. Stavemåde og tegnsætning er dog korrigeret i de gengivne eksempler, men ikke sprogformen. De alleryngste har i nogle tilfælde dikteret mig deres historier, ligesom undertiden lidt større børn med et stort fond af historier og en lige så stor ærbødighed for skrivekunsten! Båndoptageren har været til god nytte i sådanne tilfælde. Optagelserne er så af praktiske grunde foretaget uden for skoletiden og gerne under medvirken af en af Dansk Folkemindesamlings medarbejdere. En større båndoptagelse af sanglege og fortællestof er dog foretaget blandt børn fra Brøndbyernes kommune på en af skolevæsenets feriekolonier, »Aunsborg« ved Daugård. Netop på feriekolonier og i sommerlejre, hvor mange børn kommer sammen – måske tilmed fra forskellige egne af landet – blomstrer fortælle talentet og udvekslingen af traditionsstof. Stoffet, der gives i det følgende, er efter min egen vurdering det virkeligt mundtligt overleverede – det, der synges og fortælles fra barn til barn, og i mange tilfælde er der optegnet eller optaget adskillige varianter af den samme sang eller fortælling. De samme sange og de samme historier eller varianter af dem findes formodentlig over hele landet.

Traditionen er altså her først og fremmest børnenes egen – den, der udfolder sig, når de er mellem andre børn. Overleveringen fra barn til barn eller fra et barn til en gruppe af børn har uden tvivl større betydning end overleveringen fra voksen til barn – det gælder i alt fald for skolebarnets traditioner. Nok kan børn i mange tilfælde have lært en sang, en remse eller en historie af en voksen, men det er ikke givet, at det lærte udøves og plejes i børnenes egen kreds. Det, der synges og fortælles på legepladsen, i skolegården og på gaden – i leg og samvær med andre børn, er det vigtigste for den alder, der her er tale om – alderen fra 7 til 12, da børnene er impulsive og umiddelbare og kan glæde sig over det, de har at fortælle. Lidt ældre børn og unge kan nok i mange tilfælde fortælle bedre eller give bedre optegnelser, men stoffet har ikke den samme aktualitet. Det benyttes ikke

mere blandt de jævnaldrende. Man har nu fået et andet og mere »voksent« repertoire.

Vi ved fra ældre tid, at der blandt børnene fandtes et stort repertoire af *sanglege* med fine tekster og melodier, men leger og synger børn i vore dage de gamle sanglege?

Ud fra tilfældige iagttagelser af legende børn i skoler og på gader og i gårde kunne man måske tro, at der ikke anvendtes ret mange af de gamle lege og danse. Men samtaler med flere børn giver straks overraskelser:

Næsten uændret synger børn idag den følgende, som nok tør kaldes en klassiker, idet den ældste danske optegnelse stammer fra 1724:

1. Skære, skære havre, og hvem skal havren binde, det skal allerkær'sten min, men hvor jeg ham skal finde.	Jeg så ham i aftes i det klare måneskin. Hver ta'r sin, så ta'r jeg min, så bli'r der en tilbage. ¹
---	---

(DFS.mgt.GD 1962/22 A:2. Lone I., 11 år, med 3 jævnaldrende piger)

»Der kom en mand fra det røde hav« kendes fra ældre optegnelser som en friervise. Dette træk er helt forsvundet i denne moderne omsyngning:

2. Der kom en mand fra det røde hav <i>Aj sikke laj sikke lade tus</i> Og hvad vil du fra det røde hav? <i>Aj sikke laj sikke lade tus</i>	Og det skal vær' en løve. Og dem har vi jo ingen af. Så skal det vær' en tiger. Og dem har vi jo masser af.
---	--

Og jeg vil søge efter dyr.
Og hvad skal det så vær' for dyr?

(DFS. mgt. GD 1962/22 A:30. Helle M., 12 år)

Den synges ofte som vekselsang imellem to grupper, der skiftevis går mod hinanden og tilbage igen.

Spændende er den forvandling, der er foregået med sanglegen »Nu er jeg blevet hofmandsfrue«, som S. Tvermose Thyregod i Danmarks Sanglege, 1931, har givet nr. 106. Thyregod kendte kun én variant af den (optegnet af fru Listov Saaby i København), og ved at sammenligne den med en variant fra 1962, sunget af den 12-årige Linda J., ser man et smukt eksempel på, hvordan tradition og fornyelse kan gå hånd i hånd. Linda fortæller, at hun har lært den af sin moder, men hun har dog også leget den med sine kammerater.

1. Nodebilag til numrene 1-7 side 167.

Thyregod

Nu er jeg blevet Hofmandsfrue,
det er noget, jeg kan li'.
Forleden Dag, jeg var ud' at spadsere,
mødte jeg en Officer.
Han måtte gør' Honnør,
skønt han var i slet Humør.

Linda

3. Nu er jeg blevet spejderpige,
det er noget, jeg ka' li'.
Forleden dag jeg var ud' at spadsere,
mødte jeg en officer.
Jeg måtte gør' honnør,
skønt jeg var i slet humør.

(DFS. mgt. GD 1962/22 A:17)

Overordentlig udbredt i København og omegn er vistnok den følgende, der har sin oprindelse i en populær fransk sang fra 1913. Den findes ikke i Thyregods udgave, men har dog været leget af børn i adskillige årtier.

4. Under den hvide bro
sejler en båd med to.
Båden den vipped'
og Else hun skreg:
Erik, jeg elsker dig!

Elsker du mig som før?
Det kan du tro, jeg gør.
Hvor skal vi bygge
og hvor skal vi bo?
Strandvejen nummer to.

(DFS. mgt. GD 1962/22 A:3. Elly P., 12 år, med jævnaldrende piger)

Mærkeligt forholder det sig med den følgende, der også er almindeligt kendt:

5. En elefant kom marcherende
hen ad edderkoppens fine spind,
fandt, at legen var så int'essant,
at den byder op endnu en elefant.
To elefanter kom marcherende
o.s.v.

(DFS. mgt. GD 1962/22 A:20. Marianne, 12 år, med jævnaldrende piger)

Således fortsættes, idet der tages en deltager mere i rækken for hvert vers. Når alle er med, begynder man at skille sig af med deltagerne en ad gangen, idet sidste linie ændres til: at den smider af endnu en elefant. Deltagerne i legen synger, idet de bevæger sig i rundkreds.

I en udgave af franske tælleremser, der udkom i 1961 som et resultat af en indsamling, der var foretaget af Frankrigs radio og TV (Les comp'tines de langue française, Paris), finder man følgende lille vers, der bruges som tælleremse i Provence, Alsace, Bretagne og Languedoc. Det lyder i ordret oversættelse:

En elefant balancerede
på et edderkoppespind.
Den fandt så stor glæde derved,
at den gik hen for at hente en anden elefant.

I Belgien (Wallonien) benyttes den som studentersang eller march og i Frankrig også lejlighedsvis i forbindelse med sjipling. Men hvordan og hvornår er den kommet til Danmark? De tyske soldater marcherede til denne melodi under besættelsen, men derfor kan sanglegen jo godt være kendt tidligere herhjemme.

Viser synges også blandt skolebørn, især af piger. Yndede er særlig de viser, der handler om ulykkelige børns skæbne. »I en sal på hospitalet« og »Vinden tuder, sneen sjapper« er typiske for genren (se iøvrigt Thorkild Knudsen: Folk synger, Folkeminder, hefte 6 (1960), spec. s. 7 f.). Om de elskende, der ikke måtte få hinanden og kom ulykkeligt af dage, handler den følgende:

6. /: Langt oppe bag Norges kyster,
der bor en enkemand /: enkemand.

Han havde en eneste datter,
og hun var 17 år.

Hendes navn var Juliane,
Juliane var hendes navn.

Hun elskede en sømand,
som langt ud på havet for.

Nej, du skal ha' en købmand,
som guld og penge har.

Da gik hun ned til havet
og drak det rene gift.

Da sømanden hørte dette,
Juliane hun var død,

da faldt han om på dækket,
på dækket faldt han om.

De ti sidste ord, han sa'e,
det var de ti små ord:

Læg mig i samme kiste,
læg mig i samme grav!

Nu hviler de to sammen,
to sammen hviler de.

På gravstenen står deres navne,
Juliane og hendes mand.

/: Og hvem har skrevet dette,
det har jo enken (!) selv /: enken selv.

(DFS. mgt. GD 1962/65:2, Bente, 14 år)

Af ret ny dato er vistnok den følgende skæmtevis. Melodiføring og rytme er livlig, næsten som i en refræmelodi. Den synges ofte som vekselsang mellem to, der tager hver sin rolle som munk og pige:

7. (munk): Hvem er det, der banker? – Hvem er det, der banker
på klostrets porte her ved midnatstid?

(pige): Jeg er en gammel og udslidt kvinde,
som gerne vil i klostret lukkes ind.

(m.) Nej, du kan tro nej, du, – nej, du kan tro nej, du!
I klostret lukkes ingen kvinder ind!

(m.) Hvem er det, der banker? – Hvem er det, der banker
på klostrets porte her ved midnatstid?

(p.) Jeg er en ung og uskyldig pige,
som gerne vil i klostret lukkes ind.

- (m.) Ja, kom du bare, min egen pige,
og bliv hos mig den hele lange nat.
- (p.) Nej, du kan tro nej, du, – nej, du kan tro nej, du!
Jeg er den samme, som der banked' før!

(DFS. mgt. GD 1962/65:5. Ingelise, 14 år)

Det er klart, at refrainer, schlagertekster og popmelodier præger moderne børns repertoire, når de hører radio, ser TV og tilmed har deres egen samling af populære grammofonplader. Mange piger har tillige en »visebog« med de populære tekster, klippet ud af bestemte ugeblade. Den opbevares omhyggeligt og bruges flittigt. Undertiden har den en imponerende tykkelse. Teksterne læres udenad, ja, man kan endda se piger høre hinanden i refrainer, hvis melodier de har lært via radio. Naturligvis er det ikke alt, som publiceres, der vinder indpas. Man vælger – og opbygger et mere eller mindre personligt præget repertoire.

I sommerhalvåret synges der i frikvarteret i skolegårdens mere fredelige kroge. Til det hjemlige mere kedelige arbejde – opvask og rengøring – synges der også. Strikkeklubber er ikke så sjældne blandt skolepiger. Ved sammenkomster hos hinanden hører man nok grammofonplader, men ind imellem synger man, og man er ikke bange for at digte lidt om på en populær schlager. Den følgende »omdigtning« har t.eks. været brugt i en strikkeklub, hvor man til en noget ensformig melodi har sunget:

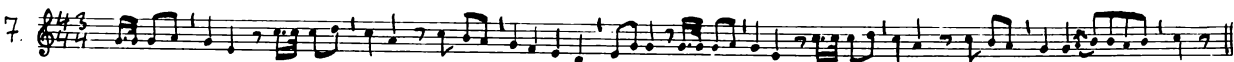
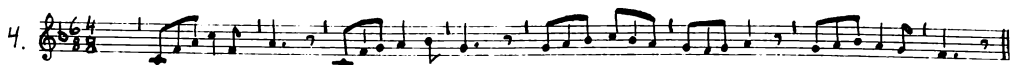
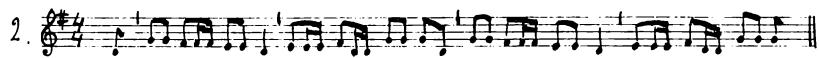
8. Chia, chiao bambino,
vil du med i kino
og se et stykke
med Palle Lykke
og spille skak
med Vivi Bak
og stable kasser
med Di-irch Passer
og køre bil
med Tommy Steele

og drikke bajer
med Johannes Meyer
og drikke vin
med Ib Mossin
og drikke vand
med Anders And
og spille ludo
med hunden Pluto
og spise sovs
med Mickey Mouse
etc.

(Opt. 1961 af EKN efter Alice B., 12 år)

Med sådanne rimerier hædrer de yngste berømtighederne fra film, sport og TV.

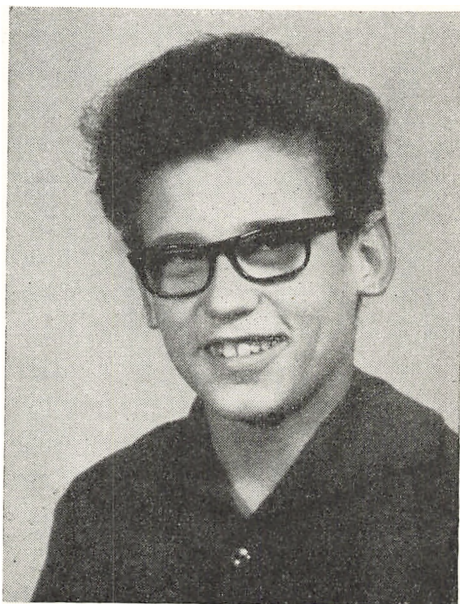
Rimeriets klassiske område er fremfor alt *tælleremserne*, som blev udførligt behandlet af Christian Lisse i Folkeminder, hefte 8 (1962) s. 137-149. Som det anførtes, er der næppe tvivl om, at børns repertoire på dette felt er blevet fornyet siden forrige århundrede. Af de ca. 500 remser, der er

Navn <i>Thomas Knudsgaard</i>		Udfyldes af DANSK FOLKEMINDESAMLING
Adresse <i>Hedegårdsvej 28, Glorup</i>		
Klasse <i>4. d.</i>	Post den <i>2-5-52</i>	
Fødested <i>Ribe hospital</i>		
Dato for optegnelsen <i>marts 1963</i>		

På en søndagsskole sommerlejr skiftedes drengene til at holde vagt ved huset om natten. Denne aften sad der to drenge på vagt. Pludselig hørte de trin inde fra skoven. Drengene blev meget bange og de fór om bag en brandestabel. De blev endnu mere bange da de så hun havde en kniv i hånden. De tredje han var en moder. Nu kunne de høre hun sagde: Det er ti år siden, det er ti år siden. Manden gik nu ud på bade broen og sagde: Det er ti år siden, det er ti år siden jeg har fået varsel taam.

Prøve på optegnerpapir, der af Dansk Folkemindesamling specielt er fremstillet til indsamlingen af børns traditionsstof.

Den 14-årige John fra Brøndbyvester skole, der har fortalt flg. historier: nr. 14, 19, 21, 23, 29, og 30. Dansk skolefoto 1963.

optegnet på Brøndbyvester skole, kan anføres et par prøver på typer, som er nye i forhold til det af Lisse behandlede materiale, der stammer fra 1944:

9. Anders And er en mand,
og når han skal hente vand,
må han stå på sin tå,
ellers kan han ikke nå,
rød, hvid, blå,
du skal ikke stå!

(Opt. 1962 af EKN efter Helle N., 10 år)

10. Vil du spille ludo
med Pluto?
Han skal slå,
og du skal stå!

(Opt. 1962 af EKN efter Annette P., 8 år)

En særlig type er *drillerimet*, der er bygget over et navn og anvendes til at drille den, der af en eller anden grund er blevet upopulær. Her er et eksempel, der også anvendes som tælleremse i mere forsonlige øjeblikke:

11. Hanne pände,
kaffekande,
flyver til de varme lande,
når hun flyver til Paris,
ligner hun en slunken gris!

(Opt. 1962 af EKN efter Hanne, 13 år)

Når det gælder om at synge, er pigerne i al almindelighed de bedste til at pleje traditionen eller videreudvikle den. Drengene har så til gengæld et lille forspring, når det gælder om at fortælle – ikke bare dagens tilfældige *anekdoter*, men også de helt gamle *historier*, der har været fortalt gennem århundreder.

Meget udbredt blandt børn – også i 1963 – er den ældgamle fortælling om en død, der vender tilbage for at hente legemsdele eller ejendele, som er blevet stjålet fra ham. Den har nr. 366 i Aarne-Thompsons internationale eventyrregistrant og kaldes dér »Manden fra galgen« eller »Guldbenet«. Den bygger oprindeligt på den vidt udbredte folketro om de dødes hævn.

Historien fortælles undertiden af voksne til børn som en art gys eller *ræddehistorie*, men de fleste af mine optegnelser af denne type tilhører barn-til-barn-traditionen. Typen findes ikke i de almindelig kendte trykte eventyrsamlinger, så der er tale om en ren mundtlig tradition, hvilket også de mange varianter tyder på:

12. Der var engang en mand og en dame. Manden havde et guldben, men så blev han syg og døde og blev begravet. Guldbenet blev altså også begravet.

Men konen ville godt have guldbenet, og så gravede hun det op og gemte det derhjemme.

Næste aften, da klokken var ti, hørte hun pludselig en, der kom gående uden for huset. Det var meget mørkt. Og så pludselig var der en stemme, der sagde: »Hvem har taget mit guldben?« Konen ville først ikke aflevere det, men til sidst gav hun manden det. Da klokken var elleve, gik hun alligevel ud for at hente det, men hun var meget bange. Hun fik gravet det op og fik det hjem igen. Da klokken var tolv, hørte hun, at manden kom igen og sagde: »Hvem har taget mit guldben?« Konen ville først ikke aflevere det, men hun var meget bange og gjorde det altså til sidst. Da klokken var et om natten, gik hun ud igen for at grave guldbenet op. Hun var meget bange, men fik det hjem igen. Men så da klokken var to, altså midt om natten, så kom manden: »Hvem har taget mit guldben?« Nu ville konen ikke aflevere det. Hun løb rundt om bordet, men manden løb bagefter:

»Hvem har taget mit guldben?« Han kom nærmere og nærmere. Til sidst løb konen hen til væggen. Manden kom nærmere og nærmere og nærmere: »Hvem har taget mit guldben? Det har Du!!« (råbes, idet man griber en tilhører hårdt i armen).

(Opt. 1958 af Leo, 10 år)

13. Jeg vil gerne fortælle om en mand og hans kone. De levede lykkeligt sammen, men så skete det en dag, at manden blev kørt ned og fik brækket armen. Den blev flænset helt af. Så blev han nødt til at få en ny arm, og det var en arm af guld. Og så en dag, mens de havde det så rart, så kunne han pludselig ikke finde sin guldarm. Han gik og ledte og ledte efter den. Han spurgte alle mulige, om de havde set den, men det havde de ikke.

Så om aftenen så gik de i søvne, og det var helt mørkt, og så gik han og spurgte: »Hvem har set min guldarm? – Hvem har set min guldarm?«

Han blev stadig ved med at spørge, men der var ingen, der svarede.

»Hvem har set min guldarm?«

Det var helt mørkt udenfor. Ikke en lyd – rørte sig.

»Hvem har set min guldarm? – – – Har du?«

(Båndopt. 1962 af EKN efter Ebbe, 13 år)

14. Jo, det var en mand, der havde en kone, som der havde et træben. Så en dag så kommer konen hen, så siger hun: »Mand,« siger hun så, »jeg har hele tiden haft træben, men jeg vil så gerne have et sølvben.« »Jo,« siger han så det var der jo ikke noget i vejen [for]. Hun får det sølvben, og hun har haft det et par uger, så siger hun: »Arh, det sølvben, det er der ikke noget ved, jeg vil have et guldben.« »Nå, ja,« siger han så, »det, . . . det kan du jo også godt få, du kan godt få det guldben,« og hun får også et guldben. Så nogle måneder efter, så dør hun, og han bliver fattig. Så tænker han på, ja, hun fik jo det her guldben med i graven, og det har kostet mange penge, så jeg kunne jo gå ud og grave det op. Nå, han går ud, og han begynder jo at grave, så endelig langt om længe kommer han ned til det, og han skynder sig og tager guldbenet, og så løber han hen ad kirkegården, men det er ligesom om, han synes, at der sådan er nogen, der ligesom på eet ben går hele tiden efter ham, og han løber, og han kommer jo hen til kirkemuren og kravler over, og når han endelig er kommet over, så hører han også det her med det ene ben efter ham. Så kommer han hen til gadedøren, og han står og

famler med nøglerne, fordi han er jo forskrækket nu. Han kom endelig ind og så op ad trappen, det går jo lynhurtigt – og så ind i korridoren. Stadigvæk så hører han det her, ligesom sådan et trin kommer efter ham. Nå, så gemmer han sig neden under sofaen sammen med guldbenet, så kommer der sådan et skelet hen, som der siger hele tiden: »Hvem har taget mit guldben, hvem har taget mit guldben – det har du!«

(Båndopt. 1963 af EKN efter John H., 14 år)

15. Der var engang en dreng, der skulle i byen efter lever for sin mor. Men det ville han ikke, for han gad ikke. Så fandt han en død mand og tog sin kniv og skar leveren ud af ham. Så gik han hjem med den til sin mor. Hun vidste jo ikke noget og lavede mad af den. Men så om aftenen skete der noget! Der kom et spøgelse, og det var et genfærd. Han sagde: »Hvem har taget min lever? Hvem har taget min lever? Hvem har taget min lever? Det har Du!«

(Opt. 1961 af EKN efter Anita, 7 år, der har lært den af sin mor)

16. Der var engang to fattige, en mor og en dreng. Engang fik de sparet en krone sammen, og så skulle drengen køre til byen efter lever. Så kom drengen til en grøftekant, hvor at han så to mand spille kort, og de spurgte, om han ville være med til at spille kort. »Jeg har ingen penge!« »Hvad er så det, du har der?« »Det er en krone, jeg skal købe lever for.« »Jamen, det kan da være, du vinder!« Han vandt også, 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 kroner! Men så tabte han. »Hvis jeg vinder, skal jeg have hele min krone tilbage.« »Ja-ja.« Men så tabte han.

Så kørte han ud i den store skov. Der så han en mand, der havde hængt sig selv. Så skar han leveren ud af ham.

Da han kom hjem, kunne han ikke spise noget, men det kunne moderen. Og da de var gået i seng, hørte de en mand sige: »Hvem har taget min lever? Hvem har taget min lever? Hvem har taget min lever? Det har Du!«

(Opt. 1963 af Erling, 10 år, som har hørt den af sin 7-årige lillebror)

Mange af de små meddelere fortæller, hvordan de har hørt historien i forbindelse med »mørkeleg«, og hvor forskrækkede de blev, da fortælleren greb fat i dem og skræmte dem. Det er en historie, man husker, selv om man måske ikke har været så gammel, da den blev fortalt. Den er jo ikke egnet for de helt små, men skolebørn kan lide den og fortæller den gerne og med megen dramatik.

Den, der af ovenstående slutter, at børn i 1963 tror på spøgelse og fæster lid til de gruelige beretninger om genfærd og gravrøverier, bliver belært om noget andet ved at stifte bekendtskab med en anden type historier, der også er populære blandt skolebørn. Det er *parodien på spøgelsehistorier og gysere*, der har alle de uhyggelige elementer, men slutter med en appel til latteren eller får tilhøreren til at sige Øv! af skuffelse.

I sin mest primitive form kan man høre typen blandt smådrengene, der med ansigtet i skurkefolder og gravrøst siger:

17. Man hørte trin på trappen, døren åbnes, en stemme sagde: »Mor, jeg skal tisse!«

(Opt. 1963 af Jørgen C., 10 år)

Som eksempel på mere udviklede former i denne genre kan anføres:

18. Kongen havde lige dræbt sin kone. Derfor blev han jaget ud af riget. Og nu var han en fattig mand og måtte vandre. Nogen tid senere kom han til en kro; der gik han ind for at spørge om husly et par nætter. Husværten sagde, at de kun havde et værelse, som hed det blå kammer, hvor det spøgte om natten. Det var kongen ikke bange for, for han havde jo boet på et stort slot.

Kongen fik nøglen og gik op på sit værelse og lagde sig på sin seng. Hen mod aften, da han lå og læste en bog, gik vinduet op. Han gik hen og lukkede det, men nogle minutter senere gik det op igen. Han tog sin livrem og bandt om.

Men da han skulle til at lægge sig, mærkede han en kold hånd i ryggen, og en stemme sagde: »Gå hen til skabet.« Det gjorde han, og han kom ned ad en trappe. Dernede var der slanger og store edderkopper. Så sagde stemmen: »Kan du se det lille hul i væggen dér. Gå igennem det!« Men det var ikke så let, men så kom han til den næste trappe. Der gik han ned. Han kom ind i en stor sal. Der var meget flot, men der var kun en kommode helt nede i den anden ende af salen. Der var fire skuffer i den, men så sagde stemmen, at han skulle lukke de tre skuffer op, men den fjerde måtte han ikke lukke op. Han åbnede den første. Der lå en knogle med en kniv og blod på. Så lukkede han den anden op. Der lå kraniet fra dronningen (∴ dronningens kranium). Så lukkede han den tredje skuffe op. Der lå to halskæder af dronningens.

Men den fjerde måtte han ikke åbne. Men han tog den forsigtigt og langsomt ud. Der lå et tørklæde. Han løftede det lidt, og der lå noget, der sagde: Mu-v!

(Opt. 1963 af Frank, 10 år, som har hørt den af en jævnaldrende pige på fritidshjemmet)

19. Klokkeren var 10 minutter i 11, da en vogn kørte op foran døren på et lille hotel. Manden styrtede ind til portieren og spurgte, om der var et værelse ledigt. Manden, der stod derinde sagde nej-jo, der var et værelse, sagde han så, men det var et spørgelsesværelse. Det gjorde ikke noget, sagde manden, bare han ku' komme til at sove. Han gik op på værelset, og klokken den blev 5 minutter i 12, og den blev 12. Et spørgsmål trådte ind og sagde, at han skulle åbne den første skuffe, der ville han få noget at se. Han stod op af sengen og gik hen og åbnede den første skuffe. I skuffen lå en blodig kniv. Han gik i seng igen. Næste dag kom spørgelset frem igen og sagde, han skulle åbne den anden skuffe, der ville han få noget mere at se. Han gik op, åbnede den anden skuffe. I skuffen lå der en blodig sabel. Han gik i seng igen og sov natten ud. Tredie dag kom spørgelset igen klokken 12 og sagde, at nu skulle han åbne tredie skuffe. Manden stod op og åbnede tredie skuffe, og et skilt kom op, hvor der stod: »Spis Houlberg Pølser.«

(Båndopt. 1963 af EKN efter John H., 14 år)

20. Jeg vil gerne fortælle om en mand, der gik forbi en tosseanstalt en aften, og så kigger han tilbage over mod muren. Pludselig ser han sådan en skikkelse,

der kommer kravlende på vej ned. Han bliver sådan lidt nervøs og begynder at gå lidt stærkere, og den tosse, han er efterhånden kommet ned på jorden og begynder at gå sådan efter manden, der kommer gående der, og manden sætter hastigheden lidt op. Det gør tossen også. Tossen, han løber til, op til manden. Pludselig kan manden høre hans åndedrag i nakken, mærke hans åndedrag i nakken på ham, og pludselig kommer tossen op på ham. Så siger han: »Pint, så er du den!«

(Båndopt. 1962 af EKN efter Ebbe, 13 år)

Noget af det hyppigst fortalte blandt børn – og forresten da også blandt voksne – er de såkaldte *tossehistorier*. En hel del af dem er ganske harmløse og kan i virkeligheden være meget underfundige. Nogle kan være helt godmodige i deres opfattelse af »tosserne«, en vis varme kan der være over dem som over visse af de gamle molbohistorier, eller dumheden kan være forstiltthed. Der er gerne en vis logik i »tossens« svar og handlinger, og det er ofte den klogere modpart, som latteren går ud over.

21. Der var engang en tosse, der var lige sluppet ud fra sindssygehospitalet. Så tog han en cykel, og da han var kommet et par meter hen ad vejen, blev han standset af en politibetjent. Betjenten sagde til ham, at »De har jo ingen katteøjle på, så det bliver 25 kr.« Og han havde heller ingen lygte på, så det blev 50 kr. Så begyndte ham tossen at grine. Så sagde betjenten: »Hvad griner De ad?« »Jo, se ham derovre, han har slet ingen cykel.«

(Båndopt. 1962 af EKN efter John H., 14 år)

Børns repertoire af historier er meget stort – og meget broget. Der er – for at bruge børnenes egne betegnelser – *præstehistorier*, *tyskerhistorier*, *papegøjehistorier*, *musehistorier*, *musefanthistorier* (med en mus og en elefant), *pralehistorier* (hvor repræsentanter for forskellige nationer optræder), *løgnehistorier*, *vittigheder* og mange, mange andre. Her skal blot anføres nogle ganske få prøver:

22. (Tyskerhistorie). Jeg vil gerne fortælle en historie til, om dengang tyskerne var i Danmark. Det var ude ved Knippelsbro. Hver gang folk skulle over den, så blev de spurgt, hvor de skulle hen. Så kom der en sådan ældre mand. Tyskerne spurgte også ham: »Hvor skal De hen?« »Jeg skal ud til Amagerbrogade,« svarede han. Så sagde tyskerne: »Javel, passer!« – Så kom der sådan en ældre dame, og de spurgte også hende. Hun sagde, hun skulle ud på Torvegade. Så sagde tyskerne: »Torvegade. Passer!« – Og så kom der en svajer, og så spurgte de også ham, hvor han skulle hen. Så sagde han: »Hva' rager det dig?« Så sagde tyskeren: »Hvat raker det dig. Passieren!«

(Båndopt. 1962 af EKN efter Leif, 13 år)

23. (Præstehistorie). Der var en præst. Han skulle over i kirken med sin salmebog. Så da han kom udenfor, så han, det regnede. Så tog han salmebogen og pakkede ind i pergamentpapir. Og på vejen over så han en byggeplads. Han gik over på den anden side. Så hørte han en af murerne sige: »Av, for helvede.« Så sagde præsten: »Kender du Jesus?« Så sagde mureren: »Jesus?« Så råbte han videre op: »Kender I Jesus deroppe?« »Jesus, når hva' for det?« – »Jo, der står en idiot hernede på gaden med hans madpakke.«

(Båndopt. 1962 af EKN efter John H., 14 år)

24. (Præstehistorie). Præsten skulle præke, og så spurgte han kordrengen, hvornår han skulle sige amen, for det vidste han ikke. Så sagde kordrengen: »Den ordner vi nemt. Jeg køber en pose bønner, og så går jeg op på loftet og laver et hul i gulvet, og hver gang du får en bønne i hovedet, skal du sige amen.« »Ja, ja,« sagde præsten, det skulle han nok. Og så begyndte præsten at bede: »Fader Vor, du som er – amen, helliget vorde – amen, giv os i dag – amen, amen, amen –.« Kordrengen hvisker: »Hold bøtte, der er gået hul på posen.«

(Opt. 1958 af EKN efter Brian, 10 år)

25. (Musehistorie). Musefar og musemor og musepigen skulle ud at gå tur, og lille Musepeter skulle være alene hjemme. Nå, de gik en lang tur, og så vendte de hjem.

Hvem har dog drukket min flaske rom? sagde musefar.

Og hvem har spist de gule ærter? sagde musemor.

Og hvor er mine calypso-plader? sagde musepigen.

Og så kom lille Musepeter: Hik, bøvvs, cha-cha-cha!

(Opt. 1961 af EKN efter Ebba P., 12 år)

26. (Musefanthistorie). Elefanten og musen var en dag ude at bade. Elefanten var allerede ude i vandet, men musen kunne ikke finde sine badebukser. Så kaldte den på elefanten. Da elefanten kom ind på stranden, sagde musen: »Du kan godt gå ud igen. Jeg skulle bare se, om det var dig, der havde taget mine badebukser!«

(Opt. 1963 af Tom E., 15 år)

27. (Musefanthistorie). Elefanten og musen var en dag gået ud i skoven. Elefanten gik og gnubbede sig op ad træerne, men træerne væltede. Så sagde musen: »Hvis jeg holder på dem, vælter de nok ikke.« Musen gik om bag et træ og elefanten gnubbede sig op ad træet, men det væltede, så kom musen frem og sagde: »Jeg skred!«

(Opt. 1963 af Tom E., 15 år)

De mere *bramfri historier* er også en del af repertoireet. En vis type af drenge fortæller dem med stor glæde og til kammeraternes fnisen eller åbenlyse munterhed:

28. Der var engang en bondemand og en bondekone, der skulle holde fest. Men bondekonen manglede nogle ærter til at putte i suppen. Så sagde hun: »Du fatter, kan du løbe hen til købmanden efter ærter?« »Nej, det gider jeg ikke, men jeg har nogle hagl, jeg bruger, når jeg er på jagt. De kan være lige så gode.«

Bondekonen gjorde, som manden sagde. Gæsterne kom, og maden smagte dejligt. Men næste morgen, da bonden skulle ind med mælk, mødte han en mand, der havde været med til festen. Manden sagde: »Maden var sgu go nok, men da min kone skulle binde sit snøreband op, slog hun én, og så skød hun sgu katten.«

(Opt. 1963 af Michael J., 11 år)

29. Det regnede, og det tordnede, da en dame ankom til en lille bondegård. Hun spurgte om nattely. Manden sagde, der var ikke noget i vejen for, at hun kunne sove på gården, men hun måtte sove oppe hos sønnen. Men hun måtte ikke tage sig noget af, at han var lidt tosset. Næ, det skulle hun nok lade være med. Nå, hun kom op til ham, til sønnen og gik i seng. Lidt efter så sagde hun. »Kommer du over til mig?« Så sagde bondesønnen: »Neej, det må jeg ikke.« – »Åh, kommer du ikke over til mig?« – »Nå, jo,« sagde han så, og han gik over. Så sagde hun: »Du kan lige tro, der er meget varmere herovre på den anden side.« Nå, han steg ud af sengen, og hele vejen udenom og lagde sig ind igen i sengen. Så sagde hun: »Næste gang du skal over på den anden side, må du godt kravle over mig. Det gør ikke noget.« Nå, men det skulle han nok næste gang. Så sagde hun: »Du kan lige tro, der er varmt herovre på den anden side.« Nå, han kravlede over. Så da han var på midtvejs, så holdt hun ham. Så sagde hun: »Sku' vi ikke finde på noget rigtig, rigtig sjov?« Så siger ham der: »Jo, det kan vi godt. Vi kan gå ned og tage bondemandens træsko og putte i vandtruget.«

(Opt. 1962 af EKN efter John H., 14 år)

30. Der var engang en ung dame, der var med på en af de her Mallorca-rejser, og hun var så gal over, at hun ingen værelse havde fået. Så var der en ung mand, der hørte det, og han sagde til hende, at hun ku' sagtens sove oppe hos ham, for han havde både badeværelse og soveværelse og 2 senge, og så kunne hun jo klæde sig om ude i badeværelset. Det skulle hun nok, og hun klædte sig om ude i badeværelset, og han inde i soveværelset, og de gik i seng. Lidt efter sagde hun: »Ih, hvor jeg fryser!« Så sagde ham den unge mand: »Jamen, De må godt låne et tæppe af mig.« Han stod op og lagde tæppet over hende. Men lidt efter igen sagde hun: »Men jeg fryser stadigvæk.« »Jamen, hvad kan jeg så gøre for Dem?« sagde han. »Jo, vil De ikke godt hente en frakke?« Jo, det ville han gerne, og han stod op af sengen. Idet han var kommet op, så sagde hun: »Skal vi ikke lege mand og kone?« Så sagde han: »Jo, det kan vi godt. Værsgo' selv at hente frakken.«

(Båndopt. 1962 af EKN efter John H., 14 år)

Mere platte er de i en vis alder populære *Peter Wessel-historier*, hvor tingene siges lige ud. Egentlig var disse historier vist knyttet til Johan Herman Wessel, men nu er de forbundet med hans mere populære slægtnings gøren og laden i bogstaveligste forstand.

31. Jeg vil fortælle en Peter Wessel-historie. Det var engang Peter Wessel, der kom ind på Rådhuspladsen. Så så han en papirkurv og gik hen og satte sig på

den for at lave. Så kom der en masse mennesker og stillede sig uden om ham, og så rejste han sig op og tog sine bukser op og sagde: »Det var godt, jeg kom først.«

(Båndopt. 1962 af EKN efter A.H., 14 år)

Om de mere *bramfri historier* ligesom med de *sjofle historier* (*sjoferter*, som børnene selv kalder dem) gælder det, at indsamleren, når det drejer sig om børn, må optræde med en vis forsigtighed. Personlig har jeg aldrig brudt mig om at efterlyse sådanne historier – det kunne let tolkes som en noget usober interesse –, men naturligvis har jeg ikke kunnet undgå at stifte bekendtskab med denne del af børns repertoire, når de rent spontant fortæller dem – naturligt og uden lummerhed – bare som morsomme historier.

Det er almindeligt, at børn dramatiserer de historier og anekdoter, de kender. Børnene kalder selv disse dramatiseringer for *sketch*:

32. Der var engang en dreng. Han sparkede en politimand i maven. Han kom for dommeren. Så sagde dommeren:

»Du har jo sparket en politimand i maven!«

»Ja, det har jeg, men jeg skulle have sparket ham i enden, men så vendte han sig om, og så sparkede jeg ham i maven.«

»Hvad er din far?«

»Lang!«

»Nå, hvad bestiller din mor?«

»Hun er død!«

»Hvad lavede din mor, før hun var død?«

»Da levede hun!«

»Jamen, hvad bestilte din mor?«

»Hun hostede!«

»Jamen, det kunne hun da ikke leve af!«

»Nej, men det var også derfor hun døde!«

(Opt. 1958 af Brian, 10 år)

Denne form for primitiv dramatik dyrkes i høj grad af børn. Der findes vist ikke en gruppe børn over en vis alder, som ikke er i stand til at opføre en eller flere sketch. I perioder dyrkes dramatikken med en sand lidenskab, alt kan omarbejdes til en sketch: anekdoten fra ugebladet, filmen fra TV og biograf, tegneserien fra Anders And-bladet, den sidste bog, man har læst o.s.v.

I den forbindelse må man nævne børne- og ungdomsorganisationerne, hvor sketchen er en vigtig del af den rige, men oftest anonyme tradition, der anvendes ved underholdningen og beskæftigelsen af medlemmerne.

Sketchene er ved større arrangementer gerne indstuderede, man arbejder med tekster og lærer replikker udenad, men der er det overraskende, at de dupliserede tekster, der benyttes, ofte er indkommet i forbindelse med landskonkurrencer, hvor den samme sketch godt kan være indkommet i mange forskellige varianter. Den bedste og morsomste er så valgt ud og dupliseret til brug for andre. Den har altså sin personlige stil og udformning, men den egentlige forfatter kan man sjældent opspore. Man har vist brugt sketch siden spejder- og andre børnebevægelser barndom omkring 1910.

I de gamle legestuer, hvor ungdommen kom sammen for at more sig, har man åbenbart også kendt denne form for underholdning. I Evald Tang Kristensens »Dyrefabler og Kjæderemser« fra 1896 finder man således under afsnittet »Samtaler« følgende dialog mellem Herren og Per, der opgives at være »en Juleleg i Skjern og Hanning«. De indledende replikker lyder: »Per!« – »Ja, min Herre.« – »Læg Dugen paa Bordet.« – »Vi har ingen.« – »Skal du sige: vi har ingen!« – »Hvad skal jeg da sige?« – »Du skal sige, at den er i Vasken.« – »Det skal jeg sige en anden Gang.« – »Sæt Flasken paa Bordet.« – »Den er i Vasken.« – o.s.v., o.s.v. Og i forklaringen til, hvordan denne samtale skal fremføres, hedder det i optegnelsen: »Herren taler i en stræng og bydende Tone, Tjeneren står svinepolisk og svarer enfoldig.«

Det samme motiv genfindes i en sketch, som en pige har beskrevet sådan:

33. Fru Brown kommer over til sin nabo fru Nohr og viser hende et par nylonstrømper. Fru Nohr svarer, at hun også har et par magen til og beder sin tjenestepige Marie om at hente dem. Hun svarer, at hun aldrig har set sin frue med et sådant par. Fru Nohr skynder sig at få døren lukket og siger så til Marie, at hun skulle have sagt, de var til vask.

Et par dage efter kommer fru Olesen over og viser hende en ost. Fru Nohr siger, hun har da også en, og beder Marie om at hente den i køkkenet, men hun svarer, at den er til vask. Fru Nohr må igen lukke og forklarer Marie, at hun skulle have sagt, at den havde herren spist.

Nogen tid senere kommer fru Nielsen på besøg med sin lille niece. Fru Nohr ler og siger, at hendes broders lille søn netop er på besøg, og så kan børnene da lege sammen. Hun siger til Marie, at hun skal hente ham. Men Marie svarer dumt, at ham har herren spist.

(Opt. 1958 af Birthe S., 13 år)

Mon der er en forbindelse mellem de gamle legestuers tradition og den, der træffes blandt børn i og uden for foreningslivet?

De gamle *vrøvlere* og *efterlysninger* har også deres moderne paralleller:

34. På hjørnet af en femøre ved opgangen til et nedløbsrør sad en blind mand og læste i en bladløs bog uden bind. Pludselig hørte han et skrig, og hårene rejste sig på hans skaldede isse, og tænderne klaprede i hans tandløse mund. Han ville ned til havnen. På vejen derned mødte han en marskandiser, der råbte: »Verdenssensation, verdenssensation! Verdens tre fedeste madammer skal danse can-can på bunden af en ølflaske. Prisen er så lav, at man må mave sig ind under den: 10 øre for voksne og to femører for børn.« Så kom han ned til havnen. Der lå tre skibe. Det ene var en bagstav og det andet en forstav, og det tredje var der slet ikke. Så tog han det fjerde og sejlede ud på havet. Der kom han i havsnød. Så knækkede han nødden og sejlede videre i skallen. Så kom han til en øde ø, hvor folk strømmede ham i møde. Der byggede han sig en hytte, men så havde han ikke noget tag. Så kom han forbi en blikstille sø, og så tog han blikket og lagde ovenpå som tag. Så blev han sulten og opdagede en ti(g)er. Så trak han sin bladløse kniv uden skaft og dræbte ti(g)eren og gik hen i banken og fik den vekslet til to femmere. Så faldt han i en faldgrube og kunne ikke komme op. Så rendte han hjem efter en stige og kravlede op. Så kom han ned i en faldgrube til og rendte hjem efter stigen, men den kunne ikke nå. Så gav han sig selv et par på kassen og stillede stigen oven på kassen og kravlede op. Så faldt han i en faldgrube til. Der kunne stigen og kassen ikke nå. Så rendte han hjem efter sit vækkeur og trak sig selv op.

(Opt. 1958 af Per G., 10 år)

35. Den 6-årige aldersrentenyder ved navn Sofus Dunhammer Olsen, som er bortgået fra sit hjem i Stillehavet i fladtrykt julestemning. Han var ved bortgangen iført sivsko med håndbrems, højhælede bomuldssokker med rustfri sokkeholdere, undertrøje med indlagt mavedans og kosangasdepot, sweater med altan, underbukser med faldlem og bremsespor, høj hat til at knappe i nakken med lynlås samt træk og slip. Han er sidst set flakke om til hest i åben båd med opslået kaleche og nummerplade. Nærmere oplysninger om den forsvundne 6-årige aldersrentenyder bedes givet til Københavns hittegodskontor eller en anden losseplads.

(Opt. 1960 af Søren E., 14 år)

Børn kan også et utal af *gæder* og *gådespørgsmål*. Her skal blot anføres nogle få karakteristiske eksempler:

36. Hvordan fanger man gråspurve? – Man hopper ud fra 4. sal og siger som en brødkrumme.

37. Hvordan fanger man kaniner? – Man hopper om bag et træ og siger som en gulerod.

38. Hvordan fanger man duer? – Hvis duen sidder på et tag, kaster man en sten op på benet af den. Når den så ømmer sig, klatrer man op på taget og tager den.

39. Hvordan fanger man løver i en ørken? – Man hælder ørkenen gennem en si, så bliver løverne tilbage i sien.

40. Hvordan fanger man elefanter? – Man vender sin kikkert, så elefanten bliver helt lille, så tager man en pincet og putter elefanten i et syltetøjsglas.

41. Hvordan fanger man kænguruer? – Man beder dem veksle en »femmer«. Når den så kikker ned i sin pung, trækker man en strømpe ned over hovedet [på den].

(Opt. 1963 af Jens P., 14 år)

42. Hvilken fugl er den fattigste i verden? – Det er spætten, for den sidder og hakker i det.

43. Hvad gør en høne, når den fryser? – Den går ind under den varme hane.

44. Hvad gør en glarmester, når han ikke har flere ruder? – Så spiller han klør! – Hvad gør han, når han ikke mere har glas? – Så drikker han af flasken.

(Opt. 1963 af Kirsten P., 14 år)

45. Hvilken lighed er der mellem det danske kongehus og Carlsberg? – De er begge leverandører til det græske hof.

46. Hvilken pige i Danmark har solgt sig selv billigst? – Prinsesse Anne Marie – hun solgte sig for en krone.

(Opt. 1963 af Anne J., 15 år)

47. Hvad er det? Krag har det og Kampmann har det, men Kampmanns er læn- gere end Krag. Paven har det, men bruger det ikke. Unge fru er har somme- tider svært ved at vænne sig til det. – Et efternavn.

(Opt. 1962 af EKN efter E.B., 14 år)

48. Hvilken avis kan man ikke rive i stykker? – Radioavisen.

49. Min moders malermester Møller maler mange malerier med modeller? – Hvor mange m'er er der i »det«? – Ingen.

(Opt. 1963 af EKN efter forskellige børn)

Der kunne gives mange andre eksempler på det rige traditionsstof, som er kommet mig i hænde inden for de sidste år. Der er ikke givet prøver på den del af folkloren, der vedrører *overtroen* blandt de yngste – og ejheller på de mange forskellige *røversprog* (af typen: ilved uded egeled, d.v.s. vil du lege?).

Heller ikke *leg*, *boldspil*, *sjjning*, *hinkning* og *hoppelege* er omtalt. Af Dansk Folkemindesamling er der ganske vist på skolen optaget et par farvefilm, der viser skolepigens udviklede hoppen omkring i tegnede felter (de rytmiske og næsten danseagtige *tvillingehop*) og deres ligeså kompli- cerede *kinesersjip* eller *elastikhop*, men det er stadig kun en lille del af børnenes brogede og ustandseligt skiftende traditionsstof, som indtil nu er indsamlet på Brøndbyvester skole.

BØRNS FORTÆLLESTOF

Optegnelser fra Birket Centralskole

Af ALAN HJORTH RASMUSSEN

Som vikar ved Birket Centralskole på Nordvestlolland uddelte jeg i en dansktime papir til mine elever i 5. klasse og bad dem skrive alle de historier, de havde hørt fortælle i den sidste tid. Jeg gjorde opmærksom på, at ingen skulle holde sig tilbage fra at fortælle mindre stuerene historier, og at det var ganske frivilligt, om man ville skrive navn på papiret. De følgende to dage fik jeg enkelte elever i 6. og 7. klasse til også at skrive, og resultatet blev 27 historier, hvoraf nedenstående repræsenterer et udvalg af 5. klasses historierepertoire den 28. juni 1960. Tegnsætning og retskrivning er normaliseret.

1. Det var to drenge, de havde været ude at stjæle valnødder, så skulle de hitte et sted, hvor de kunne dele dem. Så gik de op i kirketårnet, de tabte to nødder på trappen, da kom klokkeren og skulle ringe. Så hørte han, at de var deroppe, da løb han ned til præsten og sagde, at Jesus og djævelen sad oppe i tårnet og delte menneskene. Da gik klokkeren og præsten hen i tårnet, da de kom hen til trappen, hørte de en stemme, der sagde: »To til dig og to til mig. Nu er der ikke flere.« Da sagde den anden: »Jo, de to nede ved trappen.« Da blev præsten og klokkeren bange og løb deres vej.

2. Præsten og degnen gik altid og stak til hinanden. En dag efter kirketid kom præsten hen til degnen og sagde: »I nat havde jeg en drøm, jeg drømte, at jeg var i himlen, og at jeg blev vist rundt af Vorherre. Så kom vi forbi en dør, hvor der var et frygteligt spektakel. Jeg spurgte Vorherre, hvad det var for en støj, og han svarede: »Det er alle degnene.«

Den gik degnen og tyggede på hele ugen, og næste søndag kom han hen til præsten og sagde: »Jeg havde også en mærkelig drøm i nat. Jeg drømte også, jeg var i himlen og blev vist om af Vorherre. Vi kom forbi en dør, hvor der var meget stille.« – »Det var vel præsterne, der var derinde,« sagde præsten. – »Nej, men det var der, de skulle have været, for der er aldrig kommet nogen derind.«

3. Det var tre drenge, som havde gået byærinde for bageren. Så havde de fået en klejne til at dele. Men de syntes ikke, det var noget at dele. Så gik de ud og satte sig ved en vejkant, og så skulle [de] se, om hvem der kunne fortælle den største løgnehistorie. Så kom præsten forbi, så sagde han, om de

ikke kunne blive enige om, hvem der skulle have klejnen. – »Jo,« sagde den ene, »vi skal se, hvem der kan fortælle den største løgnehistorie.« – »Det må I aldrig gøre«, sagde præsten, »det har jeg aldrig gjort.« Så sagde den ene til den anden: »Skal vi give ham den.« – »Jo, det kan vi godt,« sagde den anden.

4. Det var en fattig mand, som drak meget. Han havde en dreng, der var meget dum. En dag skulle skolelæreren forklare ham om Vorherre. Drengen kunne ikke forstå noget af det. Så sagde læreren: »Når du kommer hjem, så skal du forestille dig, at din far er Gud Fader, din mor den Helligånd og du selv Guds søn.«

Næste dag da drengen kom i skole, spurgte læreren: »Kan du så fortælle noget om Gud Fader, Guds søn og Gud den Helligånd?« – »Ja,« sagde drengen, »i aftes kom Gud Fader hjem og task den Helligånd, så måtte Guds søn kravle op under sengen, for ellers havde han fået nogen med.«

5. Der var engang en mand, han hed Peter Wessel. Han var kommet op at flyve og blev syg i maven. Så sagde piloten, han skulle sætte sig ud [på] vingen og skide. Så stod præsten nede i kirken og prædikede. Så var der et hul i taget. I det samme sagde præsten: »Alt det, der kommer fra himlen, er helligt.« Så kom lorten dalende ned i hænderne på ham.

6. Tordenskjold skulle engang i kirke. Præsten bad ham om at kaste en ært ned, hver gang han skulle sige amen. Tordenskjold kastede en ært ned, præsten sagde amen. Men lige pludselig strømmede [det] ned, og præsten blev ved med at sige amen. Så stikker Tordenskjold hovedet frem og råber: »Hold kæft mand, der er gået hul på posen.«

7. En tosse sad engang og græd, forstanderen kom og spurgte, hvad han græd over. Jo, han havde fået et brev, at hans mor var død, »nå, det var da sørgeligt.« Et øjeblik efter sad han og grinede over hele hovedet, »hvad griner du nu af?« – »jo, brevet var ikke til mig, men til min broder.«

8. En tosse gik engang rundt med en cigarkasse i et bånd. Forstanderen så det og spurgte, hvad han brugte den til. Tossen svarede: »Åh, tag og ti stille, din idiot.« En anden tosse spurgte, hvorfor han sagde det: »Jo, han skal ikke vide, at jeg holder hund.«

9. Der var to tosser, de havde besluttet, at de ville flygte, og det skulle foregå om natten. Da den ene kravlede over muren, hørte vagten det raslede ved muren, og han råbte: »Hvem er det?« – »Miavvv,« sagde tossen. Så

tænkte vagten ikke mere over det. Men så da den anden skulle over muren, raslede det igen, og vagten råbte: »Hvem er det?« – »Det er bare den anden lille missekat,« svarede tossen.

10. Det var to tosser, der gik hen ad en vej. Så sagde den ene: »Der ligger et stykke wienerbrød!« – »Det vil jeg have,« sagde den anden. – »Nej, jeg fandt det.« Så tog han en ordentlig bid og smagte på det. »Nej, det er sør'me ikke wienerbrød.« – »Må jeg smage?« sagde den anden. »Nej, det er sør'me ikke wienerbrød. Nu ved jeg, hvad det er: det er hundelort.« – »Nej, hvor var det godt, vi ikke trådte i den.«

11. Der var engang to tosser, de kom til en vejgrøft, og de bestemte sig til at sove der om natten; de blev da enige om, at de ville tage cyklerne over sig. Om morgenen da de vågnede, spurgte den ene tosse den anden, om hvordan han havde sovet, og han sagde, han havde frosset. Den anden sagde så, at det kunne han godt forstå, for der manglede en eger i hans forhjul.

12. Der var to tosser, der var ude at fiske. Så fik den ene bid, og så halede han ind. Der var en laks på. Så smed han den ud. Så spurgte den anden: »Hvorfor smed du den ud?« – »Jeg havde ikke råd til at spise så dyr fisk.«

Lidt efter fik den anden bid, han fik en flynder, og han smed den ud, og så spurgte den anden. – »Jeg vil ikke have noget, som andre har trådt på,« var tossens svar.

13. To tosser gik forbi en bondegård, hvor de så gårdmanden komme kørende med et læs møg. Den ene af tosserne spurgte, hvad han skulle bruge det til, og gårdmanden sagde, at det skulle lægges på jordbærrene. Så sagde den ene tosse til den anden: »Tænk, jeg har altid troet, at man kom sukker på jordbærrene.«

14. To tosser kom forbi et ligkapel. Så sagde den ene til den anden: »Tør du stå vagt i det ligkapel i nat?« – »Ja, det tør jeg,« sagde den anden. »Godt, i aften når klokken er ni, går du ind og står vagt.« Så gik de hjem, og da klokken var ni, kom den tosse, som skulle stå vagt, og gik ind og lukkede porten efter sig. Derefter gik han frem og tilbage og fløjtede. Så sagde ham i kisten: »Her fløjter man ikke.« Det rettede tossen sig ikke efter, men blev ved med at fløjte. Da han var lige ud for kisten igen, sagde ham i kisten igen: »Her fløjter man ikke.« Så gik »vagtossen« hen og lukkede låget op og slog den anden tosse i hovedet og sagde: »Når man er død, tier man stille.«

15. Tre sømænd stod og skændtes om, hvis skib der var størst. – »Vores skib,« sagde den første, »er så stort, at kaptajnen må have en bil for at komme fra den ene ende af skibet til den anden.« »Det er ingenting imod vores skib,« sagde den anden, »det er så [stort], at maskinmesteren må bruge helikopter, når han skal smøre maskinerne.« – »Ha, som om det var noget,« sagde den tredje. »Vores skib er så stort, at kokken må bruge en undervandsbåd, når han skal stikke i bollerne, for at se, om de er møre.«

16. Der var engang en dame, der kom ind i et tog, og der måtte de ikke have dyr med. Derfor puttede hun sin papegøje ned i sine bukser, og så snakkede hun med nogle bekendte. Så sagde hun: »Det er ellers fint vejr i dag«. Så sagde de andre ja. – »Nej,« sagde papegøjen, »hernede regner det.«

17. Der var engang en rig og en fattig, en englænder og en med halsbetændelse, der var ude at sejle. Så kærtrede båden, hvem druknede? Det gjorde englænderen, for den rige svømmer altid ovenpå, og den fattige ligger altid med enden i vandkorpen, mens han med halsbetændelsen ikke kan synke.

På opfordring fra Dansk Folkemindesamling henvendte jeg mig i foråret 1963 til førstelærer Hemming Christiansen, Birket Centralskole, for at få ham til at gentage forsøget med historienedskrivningen blandt en del af de tidligere elever i 5. klasse, der nu var nået 7. klasse. Resultatet blev ikke mindre end 59 historier. En sammenligning mellem de to indsamlinger viser, at kun 4 historier går igen, heraf 3 tossehistorier. Nedenstående bringer i et udvalg en del af elevernes historier. Tegnsætning og retskrivning er normaliseret.

18. Der var en præst, der godt kunne lide at cykle. En dag da han kørte på sin cykel, havde han ikke hænderne på styret. Han mødte politiet, og de standsede ham. »Ved du ikke, at det er farligt at køre uden hænder?« Præsten svarede, »jeg har Gud med mig.« – »Så bliver bøden dobbelt så stor, for der må ikke være to på en cykel.« (5 varianter).

19. Det var en pige, der for første gang var med sin bedstemor i kirke. Da de kom hjem, sagde moderen: »Nå, hvad syntes du så om at komme i kirke?« Da sagde pigen: »Jo, først var der nogle drenge, der sang, det lød meget pænt; men bagefter var der en gal mand, der gik op ved en hjørnehylde og skældte ud, det kunne jeg ikke så godt lide.«

20. Det var en lille dreng, der skulle over en gade til bageren. Så kom der så mange biler, at han ikke kunne komme over, så gav han sig til at bande. Så kom der en dame, og hun sagde: »Du kommer ikke i himmerige, når du

bander så meget.« »Jeg skal s'gu' heller ikke i himmerige, jeg skal over hos bageren.«

21. Der var engang en lille dreng, der gik i skole, og han bandede så meget i skolen. En dag sagde lærerinden til ham, at [han] ikke måtte bande. »Dem, der bander får sorte vinger, når de kommer i himlen, men de gode børn får hvide vinger,« sagde lærerinden. Så sagde drengen: »Det er jeg s'gu' ligeglad med, bare jeg kan flyve.«

22. Det var en ældre lærerinde, der havde en klasse ovenpå, nedeunder var det en ung lærer, der underviste. Loftet var meget gammelt og på steder skørt. Pludselig lød der et brag, og lærerinden hang oppe i loftet, hurtigt sagde læreren til børnene: »Skynd jer og hold for øjnene, eller bliver I blinde.« Der var dog en dreng, som kiggede med det ene øje, for han sagde: »Skidt med om jeg bliver blind på det ene øje.«

23. På et børnehjem var der en lille pige og en lille dreng, der legede så godt sammen. Så en dag sagde pigen: »Hvad forskel er der på en pige og en dreng?« Da sagde drengen: »Vent til lærerinden er gået ud, så skal jeg vise dig det.« Da lærerinden var gået ud, løftede han dynen og sagde: »Kan du ikke se, jeg har blå sokker på.«

24. Engang to tosser gik ude i mørket, tog den ene en lygte frem og lyste op i luften. Så sagde han til den anden: »Kan du kravle op ad den lyskegle?« – »Ja, det kan jeg godt,« sagde han, »men når jeg er kommet op, så slukker du bare lygten, og så falder jeg ned.« (2 varianter).

25. Der var engang tre tossinger, de kom gående inde i en park. De gik og så på flagstangen, da opdagede en, [at] der var et skilt oppe på toppen af flagstangen. Så kravlede en af tossingerne op og så, hvad der stod. Da han kom ned, sagde han: »Ja, det passer.« Så kravlede en anden op, da han kom ned, sagde han det samme, »ja, det passer.« Den tredje sagde: »Hvad er der, der passer?« Så kravlede han også op og så, hvad der stod. Han sagde også: »Ja, det passer, at flagstangen er malet.«

26. Der var engang en tosse, der stod og fiskede ved Svendborgsund. Da kom en tosse og spurgte, om det var højvande, så han ikke kunne gå over. Da sagde tossen, der fiskede: »Nej, De kan godt gå over.« Tossen vadede da ud, men da han kom et stykke ud, var han ved at drukne. Han råbte ind, at han ikke kunne nå bunden mere. Da sagde tossen, der fiskede, at der lige var gået en and forbi.

27. Der var engang en københavnerdreng, som var på ferie på en gård på landet. En dag var der en ko, der skulle kælte, og det ville drengen se. Det var en meget streng fødsel, og lidt efter sagde drengen til kalven: »Kan du så lade være med at kravle derinde, hvor du ikke kan komme ud igen.« (2 varianter).

28. En københavnerpige var kommet på landet, og hun så, at en hest havde fået føl. Hun spurgte da: »Hvad skal hestebarnet så hedde?«

29. Det var to drenge, som pralede af deres far. Den ene sagde: »Min far har bygget Alperne.« Det tyggede den anden lidt på, men så sagde den anden: »Ved du, hvad min far har?« Nej, det vidste han ikke, »han har slået Det Døde Hav ihjel.« (2 varianter).

30. For mange år tilbage i tiden arbejdede jeg på en rågummifabrik, der var 140 etager høj, den lå i Amerika. Der havde jeg en kammerat, der arbejdede på øverste etage, og jeg arbejdede på den nederste etage. En dag [faldt] den nederste halvdel, men den øverste blev stående, da råbte min kammerat ned til mig, hvordan han skulle komme ned. Jeg stod og tænkte mig lidt om, pludselig fik jeg en god ide, og jeg skreg op til ham, at han skulle tage et par sko på af dem med det tykke rågummi på og springe ud. Da han havde stået og hoppet i tre dage, måtte vi skyde ham, for ellers havde han døet af sult.

31. Der var en kone, som gik ned til stranden. Der så hun, at en torsk var rullet ind på land. Hun tænkte, at den måske stadigvæk var i live, så tog hun den og smed den i vandet. Den næste dag hun gik ned til stranden, kaldte torsken på hende og sagde, at den var en forhekset prins, og at hun havde tre ønsker. Hun ønskede da, at hun måtte blive den smukkeste pige i verden, og at hendes hus skulle være et slot, og at hendes gamle hankat skulle være en tjener. Det skete således, og da konen kom hjem, spurgte tjeneren, om hun ikke fortrød, at hun havde kastreret ham, da han var ung.

32. Det var en mand, der var kommet til skade og havde mistet sit ene ben. Han havde en gammel tante, der var ved at dø, hun døde så et par dage efter. Han fik lov at få hendes ene ben. Et stykke tid efter mødte overlægen manden, han spurgte ham, hvordan det gik. Manden sagde, at det gik da godt, men når han skulle på toilet, ville det ene ben stå op og det andet sidde ned. (2 varianter).

33. Det var en pige, der ventede på sporvognen. Medens hun ventede, gik hun hen til bageren og købte en bassestang. Pludselig kom sporvognen,

hun løb hen til den, og mens hun løb, tabte hun bassestangen; hun skyndte sig at samle den op, og da hun kom ind i sporvognen, begyndte hun at børste bassestangen af. Da sagde konduktøren: »Har du fået hår på bassen, lille frøken?« – »Nej, det har jeg ikke, for jeg er nemlig kun 10 år.« (2 varianter).

34. Der stod en flaske mælk og en bajer på et bord. Så sagde mælken til bajeren: »Skal vi være kærester?« – »Nej,« sagde bajeren. »Hvorfor ikke?« spurgte mælken. »Jo,« sagde bajeren, »for den ene dag er du sød, og den anden dag er du sur, og den tredje dag er du tyk. Så får jeg bare skylden.« (2 varianter).

35. Det var en kænguru, en elefant og en zebra, der kom ind i en bar. Elefanten sagde: »Ih, hvor er jeg tør på snabelen.« Så sagde kænguruen: »Ja, og min pung er tom.« »Godt,« sagde zebraen, »så giver jeg en stribe.« (2 varianter).

36. Tre mænd sad på en restaurant, den ene spiste gule ærter, den anden drak en øl, og den tredje spillede på jazzplader. De gik ud alle tre. Da de kom ind igen, sagde den ene: »Hvem har spist af mine gule ærter?« den anden sagde: »Hvem har drukket af mit øl?« den tredje sagde: »Hvem har spillet på min jazzplade?« Henne i et hjørne sad en lille mus og sagde: »Bøvs, hik, cha, cha, cha.« (2 varianter).

37. Der var engang en vagabond, der kom og spurgte en mand, om han måtte sove hos ham. Det måtte han da gerne, og han blev vist ned i kælderen, hvor der var dejlig varmt. I løbet af natten hørte han noget, der sagde trip, trip, hå, hå, og sådan gjorde det i det meste af nattens løb. Den næste morgen fortalte vagabonden husets herre om det mystiske trip, trip, hå, hå, og herren kom da også ned i kælderen den næste nat for at se, hvad der var på færde. Han syntes, at det var meget mystisk det der trip, trip, hå, hå og gik da forsigtigt hen for at se på det. Da så han en mus, som gik hen ad vandrørene trip, trip, og da den havde gjort det, tog den hænderne op til munden og åndede på dem, hå, hå. (2 varianter).

TRE BØRN FORTÆLLER

Optegnelser fra Vigerslev allés skole

Af EMIL KRUISE

Efter kommunelærer Erik Kaas Niensens opfordring i »Folkeskolen« 18. aug. 1961 til kollegerne om at optegne »ræddehistorier« blandt børn indsendte jeg nogle optegnelser til Dansk Folkemindesamling. Samlingen opfordrede mig derpå til at optage disse og andre historier på bånd. I marts 1962 udsurgte jeg derpå mine elever på Vigerslev allé skole i Valby i København, om, hvad de i det hele taget kunne af historier, og de bedste fortællere samlede jeg da efter skoletid.

Fra denne båndoptagelse gengives her, hvad 3 af børnene kunne fortælle: den 11-årige Arthur, den 12-årige Sally og den 13-årige Eddy, alle fra Valby.

Arthur fortæller

1. Den historie, jeg vil fortælle om, hedder Barnepigens.

Der var engang en dame, der kom ned i gården med sin lille datter på fire år. Så mødte hun en mand, som spurgte hende, om han måtte passe pigen. Det måtte han gerne. Og moderen gik op for at lave mad til pigen. Så fik manden lokket pigen op på sit værelse, hvor han dræbte hende og skar hende i stykker på en mærkelig maskine. Så sagde han til vaskekonen: »Du må ikke gøre rent inde hos mig.«

Så sagde hun: »Nej, nej, det skal jeg nok lade være med.«

Men hun, vaskekonen, var meget nysgerrig. Og hun åbnede døren og kiggede ind, så lugtede hun en ækel lugt, den kom fra en stor kæmpekuffert; hun gik hen og åbnede den, hun stivnede, skreg. Så så hun først to par hænder. Hun rørte ikke for meget ved kufferten, det var et held for hende. Hun styrtede ned til en telefonboks, ringede til politiet, og politiet kom og ledede efter manden, men manden var ikke i lejligheden. Han var taget ned på Valby Langgade for at handle ind. Politiet kom derned, så fandt de ham gående nede på gaden. Han blev fanget og fik 21 års fængselsstraf.

Det var historien om barnepigens.

2. En historie, der hedder Pigen på loftet.

Der var engang en pige. Hun skulle op og hente vasketøj for sin mor. Hun var sådan en sød pige, var frivillig til at gøre alt. Hun gik op på loftet efter vasketøj. Så hørte hun en stemme, der sagde: »Jeg kommer og dræber dig!«

Hun skyndte sig at tage alt vasketøjet og løb ned til sin mor og sagde det. Hendes mor sagde: »Sludder.«

Om aftenen da skulle pigen være alene hjemme på grund af, hendes mor skulle til syften. Så hørte hun stemmen igen: »Nu kommer jeg og dræber dig!«

Og hun så en sort skikkelse, der kom, trak en dolk, blank klinge havde dolken.

Den sorte skikkelse faldt over et stykke franskbrød. Den sorte skikkelse skar et stykke af, spiste det.

Dér hørte De historien.

3. Manden med træbenet.

Det var engang en mand, som havde været i krigen, så havde han fået gennemskudt benet og fået et træben. Han var så glad for det. Han til sin kone sagde, at han ville have sit træben med i graven. Hun sagde: »Ja, det må du gerne få.«

Men konen var så nysgerrig, for manden var så glad for det, og han tog det aldrig af, når han skulle i seng. Så da manden døde, så tog hun træbenet af ham og lod ham bare komme i kisten. Hun huggede det i stykker for at se, om der var penge i. Det var der ikke, og manden havde advaret hende på forskud, at hvis hun ikke lod ham få sit træben med i graven, så kom han og forstyrrede hende om natten. Kl. 12 om natten banker det på døren. En mærkelig stemme kommer og siger:

»Hvor er mit træben? Hvor er mit træben?«

Konen bliver nervøs, og næste morgen da taler hun med sin nabo om det-hersens. »Ih, sikke sludder.«

Næste aften kl. 12:

»Hvor er mit træben? Hvor er mit træben? – Hvor er det?«

Sally fortæller

4. Der var engang en ridder Blåskæg, han skulle have en kone, og så kom han ud hos tre søskende, så siger han til den ene: »Vil du være min kone?«

»Nej!«

Så sagde han til den anden: »Vil du være min kone?«

»Nej!«

Så siger han til den tredje: »Vil du være min kone?«

Så siger hun: »Ja!«

Så rider de hjem på hans hest, hjem hvor han bor. Så levede de et par dage sammen, og så siger han: »Nu skal jeg ud at rejse. Så du skal være alene hjemme, og så kan du gå rundt og kigge på hele slottet, undtagen et sted, det er nede i kælderens i det rum.«

Og hun gik hver dag og kiggede og kiggede. Og så kedede hun sig en dag, så tænkte hun: »Hvorfor mon jeg ikke må gå ned?«

Og så prøvede hun at gå derned. Så åbnede hun døren, og så så hun en læbe og et hoved og arme hænge oppe på væggene. Hun blev så forskrækket, og hun løb. Og lige i det samme kom Ridder Blåskæg hjem og sagde: »Nu skal du dø, du har gået ind i det værelse, hvor jeg sagde, du ikke måtte.«

Nå, så siger han: »Nu får du lov at rende tre gange op i tårnet op på slottet og ned igen, tre gange.«

Så rendte hun op én gang og råbte på sin første broder, han kunne ikke høre hende. Så rendte hun ned igen.

Så siger han: »Nu kan du løbe op engang til.«

Så løb hun op og kaldte på sin anden broder. Han kunne heller ikke høre det.

Så kom hun ned igen, så siger manden til hende: »Nu får du lov at løbe op sidste gang, og så skal du dø, når du kommer ned.«

Så råbte hun på sin tredje bror, og ingen af dem hørte det. Og lige idet hun kom ned ved manden, så kom hendes tre brødre ind ad døren og huggede ho'et af ham.

5. Der var engang Peter Wessel han skulle med toget i byen, og så kom han ind i toget og så skulle han sådan på WC, men så var alle WC'erne optaget, så kunne han ikke komme på WC. Så åbnede han et vindue og satte sig ud ad vinduet. Så kom de til en perron og så siger manden: »Alle menneskerne hovedet ind ad vinduet!«

Så siger han også til Peter Wessel: »Også den skaldede mand med cigaren i munden.«

6. Der var engang en mand, han skulle til en fest og spille på sin . . . øle . . . sådan en til at dreje rundt med. Så går han. Så møder han en mand oppe i porten.

Så siger manden: »Du må ikke gå ned i den kælder, så sker der noget.«

Så tænker manden: »Nå, men jeg skal altså igennem. Så jeg må gå derned.«

Så gik han igennem. Så lige pludselig så han en hånd over ham, og han for afsted og løb og løb og løb, og manden løb efter ham. Så så han, den sorte hånd var lige ved at røre ham. Så rørte den ham og så sagde han: »Ét, du er den.«

Eddy fortæller

7. Jeg vil fortælle en tossehistorie. Det er to tosser, der skal ud og køre på motorcykel. Den ene skal styre, den anden skal sidde i sidevognen. Så medens de kører, så siger ham i sidevognen lige pludselig: »Da, da, da, da, da.«

Op ham der foran han sætter den op på 40.

Så siger han lidt efter igen: »Da, da, da, da, da, da.«

Så ham der kører, han sætter den op på 60.

Så siger han lige pludselig igen i sidevognen: »Da, da, da, da, da, da.«

Så sætter han den op på 80.

Så siger ham der i sidevognen igen: »Da, da, da, da, da, da.«

Så sætter han den op på 100.

Så lidt efter, da de standser, så siger ham i sidevognen: »Din idiot. Der var ingen bund i sidevognen.«

8. Jeg vil fortælle en historie om tre tossede.

De tre tossede skulle ombord i et skib. Så siger kaptajnen til den første: »Hvad vil du gøre, hvis skibet går under?«

»Redde Dem, kaptajn.«

Så siger han til den anden: »Hvad vil du gøre, hvis skibet går under?«

»Redde Dem, kaptajn.«

Så siger han til den tredje: »Hvad vil du gøre, hvis skibet går under?«

»Så vil jeg ned på WC. Der kommer vandet først, når man trækker.«

9. Jeg vil fortælle en historie om to tossede.

Det er to tossede, der gerne vil ud og gå en tur. Så går de ind til overlægen og spørger ad, om de ikke gerne må få lov.

Så siger overlægen: »Nej, ikke uden De tager Jensen med.«

Så siger de: »Jamen Jensen han er tosset.« Ham vil de ikke have med.

Nå, men det bliver sådan, at de skal tage Jensen med. Så tager de Jensen med. Så kommer de hjem. Så er neglene flået, og tøjet er ødelagt, og de bløder.

Så siger den ene tosse: »Der kan De selv se, hr. overlæge, hvad jeg sagde. Han er helt tosset. Lige pludselig midt på landevejen slår han en kridtstreg, lægger en tier og siger: »Den der kommer først under strengen, får tieren.«

10. Jeg vil fortælle en Peter Wessel-historie. Det er Peter Wessel. Han sidder inde i en opgang og laver. Så kommer politiet og siger til ham: »Sådan noget må De ikke gøre på fremmed mands jord.«

Så styrter han ind hos købmanden og køber for 5 kr. jord. Så lige som

Peter Wessel han er oppe at flyve, så skal han sådan på WC'et. Så er der ikke noget WC. Så spørger han piloten ad. Så siger han: »De kan gå ud på vingen.«

Så går han ud på vingen og skider. Så står der en præst nede på jorden og siger: »Alt det, der kommer fra himlen, det er helligt.«

11. Jeg vil fortælle en historie om en mand der skulle i byen for sin kone efter noget kød.

Det er en mand, der skal i byen for sin kone efter noget kød, så er det så varmt i vejret, og landevejen er lang, så kommer han til et værtshus, der går han ind og får en lille en. Og så tænker han:

»Nå jeg kan nok få noget kød for de her penge.«

Så går han videre, så kommer han til et værtshus til, så går han ind og får en lille en til. Så tænker han: »Orh, jeg kan nok få noget kød for de her penge også.«

Så går han videre, så kommer han til et værtshus til. Så tænker han også, han kan få en lille en.

Så til sidst, så har han ikke flere penge, så ved han ikke, hvad han skal gøre. Så på vejen hjem, der ser han en hængt mand, der hænger i en galge. Så skræker han noget kød af ham, og går hjem med det til sin kone. Hun tager det, hænger det op på en krog og siger: »Det var noget dejligt frisk kød.«

Så om natten, så kommer den hængte mand og siger: »Hvem har taget mit kød? Hvem har taget mit kød? Det har Du!«

12. Det er en mand og en kone, der bor sammen. Så bliver mandens ene ben, det bliver dårligt. Så skal han have hugget det af. Så får han et guldben. Så siger han til sin kone: »Før jeg dør, så vil jeg ha' mit guldben med i graven.«

Så går der nogle år, så dør han. Så tænker konen: »Det kan da være lige meget med det guldben. Det kan jeg godt få brug for.«

Han bliver begravet uden guldbenet.

Så om natten, da hun ligger og sover, så kommer manden og siger: »Hvem har taget mit guldben?«

Så kravler hun længere ned under dynen.

Så siger manden igen: »Hvem har taget mit guldben?«

Hun kravler længere ned.

Så siger han: »Hvem har taget mit guldben? – Det har Du!«

GULDBENET

Skræmmehistorie som børneleg

Af JENS DIDERIKSEN

Hermed, hvad jeg har kunnet finde om børnelege, som åbenbart har udviklet sig fra skræmmehistorien om den stjalne arm eller »Guldben«:

Da jeg i godt 6års-alderen begyndte at gå i Kraneled skole i Magleby sogn på Møn, legede drengene og pigerne i frikvartererne altid hver for sig; men senere, (det må have været omkring ved 1894–96), blev det mere og mere almindeligt, at piger og drenge legede sammen; f. eks. selskabslege og rundkredslege og sanglege som »Fattig-håndværker«, »To mand frem for en enke«, »Fangere« (= »Tagfat«), »Kædefangere«, o.s.v.

En af de mange rundkredslege: »Hvem har taget (eller stjålet) mit guldben?« kan jeg huske, at vi legede nogle gange. – – – Denne leg gik for sig på skolepladsen i frikvartererne: Vi stillede os alle op i en rundkreds, kun én skulle være inden i kredsen. Han (eller hun) hoppede så rundt på ét ben, mens han (hun) anstrengte sig for at trække det andet ben så højt op under sig, som det var muligt; det skulle jo nemlig se ud, som om dette ben var væk. – Mens han nu hoppede løs inde i kredsen, sang han: »Hvem har stjålet mit guldben? Hvem har stjålet mit guldben?« o.s.v., så længe, som den enkelte nu kunne holde ud at hoppe. Pludselig standsede han (eller hun) op og stillede sig på begge ben truende foran en bestemt i kredsen og råbte: »Det har du!« – Den, som på denne måde blev udpeget, blev i reglen meget forskrækket og skulle nu ind i kredsen.

Da jeg i anledning af, at jeg ville sende dette ind til Dansk Folkemindsamling, fortalte det til en yngre kone, som kom her i huset, lysnede hendes ansigt op, og så begyndte hun at fortælle, at hun (omend kun svagt) kunne erindre, at hun i sin skoletid havde været med til en lignende rundkredsleg på skolepladsen i Beder, (Beder–Malling kommune, Aarhus amt), men hun syntes bestemt, at de sang: »Hvem har taget min guldarm?« Og den, der var inde i kredsen, holdt med et fast tag af højre hånd om venstre overarm. – – – Det må have været i tiden mellem 1932 og –35.

Nogle dage senere traf jeg en ca. 80årig mand, som kunne fortælle om en lignende leg på skolepladsen i hans barndomstid; han huskede det ikke helt grant, kunne jeg mærke; men han var sikker på, at den der var inde i kredsen, sang: »Hvem har stjålet mit lårben?« – Kysing skole, Saxild sogn.

Opt. 1963 for DFS af fhv. læge Jens Dideriksen, Højbjerg

HISTORIER FRA SJÆLLAND

Af VALDEMAR HANSEN

Et udsnit af en båndoptagelse fra 1962 ved Iørn Piø efter arbejdsmand Valdemar Hansen i Verup pr. Dianalund. Fortælleren er født den 30.8.1896 sammesteds. Arbejdede som tjenestekarl indtil han blev soldat i 1918, derefter som murerarbejdsmand flere steder på Sjælland, bl.a. i København. Under 2. verdenskrig arbejdede han i Åmosen og siden da som arbejdsmand forskellige steder.

– Det var, mens jeg arbejdede i København. Det er mange år siden. Det er så længe siden, så det var i 21, jeg arbejdede derinde, og dér fik jeg nogle ugeblade. Der stod en masse vittigheder i. Hvor pokker de kom fra allesammen, det ved jeg ikke.

- *De* kan jo også nogle gode vittigheder.
- Ih ja, ja, jeg kan jo mange historier.
- Lad os lige prøve nogle af dem.
- Jeg kan bl.a. en:

1. Det var en kaptajn, som sejlede, og så købte han en papegøje til hans kone, og papegøjerne er jo lærvillige, og konen hun var musikalsk. Når så de sejlede, og ikke det gik stærkt nok, næ, hvis mandskabet de var for høj-røstede, så sagde kaptajnen: »Hold kæft – så, så.«

Det lærte papegøjen jo også.

Så siger han så, når ikke det gik stærkt nok, så sagde [han]: »Så noget mere fart på her«, og så der kom fart på skuden, så sagde han: »17 knob«, sagde han, »det er kattenknurreme godt gjort af den her gamle tepotte.«

Og så hvergang de . . . og så når de nåede havn, så sagde kaptajnen: »Nå, her landede vi så.«

Nå, han kom hjem og gav jo konen den her papegøje, der sad i et bur, og hun begyndte jo og syngte, konen. Lige pludselig så siger papegøjen: »Hold kæft!«

Og konen skævede jo noget til papegøjen, og hun tagede den og svingede den rundt.

»Mere fart på«, sagde papegøjen, og så svinger hun jo rigtigt. Så blev hun jo så . . . Så siger papegøjen: »Nå,« sagde han: »17 knob. Det er kattenknurreme godt gjort af den gamle tepotte.«

Så strittede hun buret hen i en krog.

»Nå, her landede vi«, sagde så papegøjen li' så . . . li'så stille.

- Den er go'. Den har jeg aldrig hørt.
- Nå ikke? Jo, så læste peg også engang. Ja, jeg kan sgu mange:

2. Det var nogle soldater. Der var én, han havde mistet sit flæsk. Det var en kavallerist, og kaptajnen . . . han det var stjålet fra . . . så siger kaptajnen: »Trød så frem, og den, der har stjålet hans flæsk.« – Nu kan jeg ikke huske hans nummer.

Så træder jyden jo frem, som nu at de havde stjålet fra. Så siger han:

»Ja, a vil da melde kaptajnen, at det ikke er mit flæsk, det flæsk, jeg skal bruge til min mellemmad, men det er det flæsk, a bruger, når jeg, til at gnide mig med, når a er bleven hu'sesløs af å sidde på æ heist.«

»Bøv,« sagde det nede i rækken.

Så var de jo klare over, hvem det var, der havde stjålet hans flæsk.

3. Men så var der sgu et par soldater. De var ude, de var indkvarterede, en jyd og en københavner, og de kom så ind hos en enke og blev indkvarteret. Så siger enken til dem, hun fortalte jo . . . de levede jo, de fik jo mad og kaffe, og hvad dertil hørte, og så siger enken, ja, hun havde dårligt hjerte, og hun mente ikke, hun levede så længe. Men det slog de jo hen, og de skulle ligge oppe i øverstestuen, de kaldte det, og der gik jyden jo op, og han sov med det samme selvfølgelig; men københavneren han sad alligevel og kiggede ud, og pludselig ser han jo enken gå derude, det er månelys nat, og han sprang jo, han gik jo også ud i haven, og hun skulle ud og lukke for høns og så fremdeles.

Men om morgenen da vågnede københavneren op ikke ved siden af jyden i slagbænken, som de kaldte det, men i enkens brede dobbeltseng.

Nå, de skulle jo så gå om morgenen, og hun skulle så ha' et afskedskys af den her københavner. Så siger . . . og så skulle hun ha' hans adresse. Så siger københavneren til sig selv:

»Den forbandede jyd, han snød mig vel nok godt med de her støvler, jeg købte af ham¹. Nu skal han sgu få i stedet for.«

Så i stedet for og give hende sin rigtige adresse – det var Enghavevej et eller andet – så gav han hende jo jydens adresse oppe i Jylland – langt pokker i vold.

Nå, der gik så et par år, og der skete ikke noget. Så kom de ind på manøvren. Så siger københavneren:

»Hvodden går det?«

1. Her hentydes åbenbart til en episode, som hører til historien, selvom den mangler her.

Valdemar Hansen. Fot. H. Blytsgaard,
Sorø Amtstidende, 1962.

»Jeg bor her. Du ved nok enken, vi var indkvarteret hos?«

»Ja, ja, enken, det var ikke mig, det var skersanten.«

»Hvad er det for noget vrøvl!« siger jyden. »Du ved nok enken, vi var indkvarteret hos? Hun døde sgu året efter. Hun testamenterede mig hele ejendommen.«

Og så siger københavneren: »Det var dog forbandet.« Nu snød jyden ham igen. Først med støvlerne, så fik han jo så ejendommen af hende med.

– Den er go’.

– Ja, de er ellers helt gode, det er helt sikkert.

4. Så var der også et par jyder. Den ene hed Wolle, og den anden hed Kræn Wolle. Det er vel et ord i stedet for Ole? De kom på arbejde, og de mødte hinanden. Så siger han – så:

»Hvad har du i sækken, Wolle? – Nej – Kræn, hvad har du i sækken, Kræn.«

»A hår en gang brændevin.«

Nå, og han skævede til sækken. Lige pludselig kom der en stråle ud af den, og han holdt den hule hånd hen under, og han blev ved med at snakke om vind og vejr, og han . . .

»Sig mig engang, Kræn. Hvad har du mere i sækken end brændevin?«

»A hår en bitte gris, og den kan ikke lade være at tisse engang.«

– De kan jo mange historier.

– Ja, jeg kan ikke engang huske dem.

DET STORE SKIB OG DEN STORE GÅRD

ATT 1960 H og E

Af GUSTAV HENNINGSEN

To indsamlingseksperimenter

Skrønen er en af de små genrer inden for den store og meget brogede gruppe af folkedigtningen, som folkloristerne kalder eventyr. Genren har stort set levet upåagtet af forskningen, og det på trods af, at den har fået sin plads i verdenslitteraturen gennem mesteren i denne særlige fortællekunst, baron Münchhausen, som levede 1720 til 1797. Måske er det mere korrekt at sige, at denne berømmelse skyldes tyskeren R. E. Raspe, for det var ham, der »opdagede« Münchhausen, nedskrev hans kostelige historier og sendte dem ud på tryk i 1780-erne.

Men Münchhausen er trods sin ypperlighed kun en af de mange, som ned igennem tiden har plejet skrønen fortællekunst. Selv i nutiden, hvor den mundtlige fortæller er hårdt trængt af litteraturen, filmen og fjernsynet, kan det hænde, at man træffer på en af hans ligemænd. Det kom frem 1959 i Norge, da en skibsfarvefabrik i reklameøjemed havde en skrønekonkurrence løbende i dagspressen gennem flere måneder. Flere af de skipperhistorier, som kom for dagens lys, var fuldt på højde med de bedste af Münchhausens. En del af bidragene til konkurrencen er trykt i min afhandling »Kunsten at lyve lodret«¹.

Når man kunne finde skrøner i Norge, måtte de vel også kunne findes i Danmark. Et populært månedsblad for søfarten, »Vikingen«, havde med held efterlyst skipperhistorier i 1930-erne. Men fra min egen indsamling blandt søfolk vidste jeg, at det nu var meget få, der kunne fortælle skrøner. I 1960 forsøgte jeg med en artikel i »Skibet« (11. årgang, 1. halvår) at indsamle noget af dette stof, men forgæves, der kom ikke en eneste henvendelse. Fejlen var nok, at dette blad ikke nåede den jævne sømand, ikke læstes af dem foran masten eller af de mange gamle søfolk, som forlængst var gået i land.

Men med de rigtige kontaktmuligheder måtte det stadig kunne lykkes. I efteråret 1961 bød der sig endelig en god lejlighed. Dansk Folkeminde-

1. Vestfoldminne (Tønsberg) 1961, s. 64-99, også som særtryk: Nordisk Institut for Folke­digtning, Studier nr. 1, København 1961.

samling kom i forbindelse med Familie Journalen, der netop havde efterlyst plejle til Landbrugsmuseet, og var villig til også at indsamle noget for os. For at tage noget konkret bestemte vi os for at efterlyse skrønen om det store skib, en ganske bestemt historietype, som kendes fra mange lande og har sin plads i Aarne-Thompsons internationale typeindeks (FFC 74, Helsinki 1928) som undertype H af hovedtypen ATT 1960 »Det store dyr eller den store genstand«. Over for Familie Journalens store læserskare fordelt over hele landet og udbredt i så at sige alle samfundslag benyttede vi en efterlysningsmetode, som med held havde været anvendt af amerikanske folklorister til indsamling gennem dagspressen, hvor de aftrykte historier, rim og viser i en rubrik, der hed »Sådan har jeg ikke hørt den«, og læserne reagerede med at indsende deres varianter. Den 5. september 1961 stod vor efterlysning i Familie Journalen indrykket på nogle af bladets mest populære sider, »Fra Thule til Gedser«:

[Overskrift:] Kender De skrønen om DET STORE SKIB – Skriv til Dansk Folkemindesamling, hvis De har hørt den på en anden måde. – 25 kroner for hver variant, der gengives i Familie Journalen.

Tak, siger Nationalmuseet for mange gamle hestevogne! Tak, siger Landbrugsmuseet for tilsendte plejle! Tak vil Dansk Folkemindesamling gerne have lov at sige til alle, der vil fortælle ukendte varianter af skrønen om »Det store skib«.

Derpå fulgte en præsentation af DFS, som meget rammende af Familie Journalens karakteriseredes som »vort åndelige Nationalmuseum«, hvorefter vort typeeksempel blev gengivet. (Varianten er taget fra E. T. Kristensen: Molbo og Aggerbohistorier. II. Århus 1903, nr. 491):

Engang kom et stort skib sejlene i Vesterhavet og skulle ind i Kattegat. Skibet var så langt, at når kaptajnen ville give en befaling til folkene forude, kunne han ikke bruge en råber, men havde en ridende mand ved sin side, der galoperede af sted med befalingen. Skibet havde så høje master, at når en dreng gik op ad vantet på den ene side, var han blevet en gammel mand, inden han kom ned ad vantet på den anden side. Hvor mange folk der var ombord, kan I forstå, når I hører, hvor stor ærtegyden var. Når der skulle koges ærter i den til folkene, rørte de ikke i den med en ske, men satte en båd ud i gryden, og folkene roede da omkring i den, så årerne gjorde det ud for skeer. Nu skulle skibet altså ind i Kattegat, men her var der ikke dybt nok, og kaptajnen gav da ordre til at vende og atter stå ud i Vesterhavet. En af folkene holdt nu ikke ordentlig fast ved rebet til et sejl, og det svippede ind over land og tog tårnene bort af alle kirker i Vendsyssel.

Har De hørt denne skrøne før? Måske har De – og hvis De har hørt den nøjagtig sådan, skal De ikke foretage Dem noget som helst. Men: Hvis De har

hørt historien i en lidt anden form, så vil De gøre Dansk Folkemindesamling en stor tjeneste ved at skrive herom. De kan nøjes med at gengive de enkeltheder, som er anderledes end ovenfor gengivet. Man vil også gerne vide, hvor og hvornår De har hørt skrønen, eller hvor De mener Deres udgave af historien stammer fra. [. .]

I tiden fra 5. september til 19. december fik vi ialt 20 svar. Heraf kan vi se bort fra 2 bidrag, som stammer fra trykt kilde; endvidere fragår 2 bidrag, der interessant nok er varianter af en anden undertype af ATT 1960, nemlig »Den store gård«. Tilbage bliver 16 nye varianter af »Det store skib«, hvilket må siges at være et overordentligt pænt resultat. Før indsamlingen gennem Familie Journalen havde vi registreret ialt 18 danske varianter af typen¹. Dette tal er således med en enkelt efterlysning blevet næsten fordoblet.

Vi er dermed oppe på 34 danske varianter. Tager man den nye udgave af Aarne-Thompsons register fra 1961 (FFC 184) og slår op under ATT 1960 H, vil man nok blive noget forbavset, når man her læser, at der i hele verden findes ialt 15 varianter fordelt på Finland, Sverige, Norge, Holland og Tyskland – medens typen »officielt« er ukendt i Danmark. Lad nu være, at man ikke nåede at få de danske tal med for type 1350 og opefter, så viser dette grelle eksempel dog, hvor hasarderet Thompsons internationale variantoptælling har været. Den siger i virkeligheden intet om typens udbredelse, men kun noget om, hvor langt man er kommet med indsamling og registrering i de forskellige lande. Man havde nok været bedre tjent uden denne vildledende statistik. Tænk blot indsamlingseksperimentet fra Familie Journalen gennemført type for type og land for land til den bitre ende!

Den store tilvækst i variantantallet af »Det store skib«, vil man nok være tilbøjelig til at mene, er en naturlig følge af, at vi har efterlyst typen. Men det er ikke hele forklaringen, for det har været gjort en gang før – af Tang Kristensen i »Skattegraveren«, VI (1886) s. 208, spørgsmål 91. – Der kom kun et eneste svar!

1. Da vi ikke kan gå nærmere ind herpå, meddeles her for specielt interesserede henvisninger til de i forvejen kendte 18 varianter af ATT 1960 H. Trykte varianter: H. C. Andersen: De to Baronesser. Kbh. 1848, i II del, kap. 4. »Skattegraveren« VI (1886) s. 208, spørgsmål nr. 91; VII (1887) s. 96, svar nr. 91. E. Tang Kristensen: Molbo- og Aggerbohistorier. I. Viborg 1892, nr. 377; nr. 379; II. Århus 1903, nr. 488; nr. 489; nr. 490; nr. 491; nr. 492. Harald H. Lund: Skipper Historier fortalt af Skipper Skræk en Fætter til den berømte Münchhausen. Kbh. 1941, s. 12; s. 23; s. 30; s. 43. Vikingen 1933 nr. 11; 1934 nr. 5. Utrykte varianter: DFS 1906/15 indsendt af Poul Fredholm. Uregistreret båndoptagelse ved Gustav Henningsen 1960 efter styrmænd Nielsen i Kalundborg.

I de 75 år, der er gået, siden skrønen om det store skib blev efterlyst første gang, har meget forandret sig. Der er blevet betydeligt længere mellem skrønen fortællere, ligesom tilfældet er med så megen anden folkedigtning. Til gengæld er det nu takket være massemedierne som fjernsyn, aviser og ugeblade muligt som aldrig før at finde frem til de få traditionsbærere, der er tilbage. Forklaringen på, at vi trods dårlige tider for traditionen kunne overgå den første indsamling, er derfor først og fremmest de store kontaktmuligheder, som Familie Journalen gav os. Men en ting er ganske påfaldende; det er næsten udelukkende søfolk, som har reageret på vor efterlysning af det store skib.

Vi havde nu set, at det kunne lade sig gøre at indsamle historier typevis. Men vi havde også lært noget af det første indsamlingseksperiment: Den opskrift af »Det store skib«, som vi havde gengivet, havde været alt for god! De fleste af indsenderne havde nøjedes med en kort beskrivelse af deres variant, i stedet for at »fortælle den ned på papiret«, som vi gerne havde set. Mange havde fulgt vort forslag om kun at angive sådanne enkelt-heder, som afveg fra vor variant, men det var kun tænkt som en nødudvej. Alt i alt er vi nok kommet til at give læserne indtryk af, at de ikke kunne fortælle os ret meget, som vi ikke vidste i forvejen!

Vi havde, som nævnt, fået et par varianter af »Den store gård«, og vi blev enige med Familie Journalen om at foretage et nyt indsamlingseksperiment med denne type, som for øvrigt ikke tidligere synes at være optegnet herhjemme. Mange af motiverne fra »Den store gård« er dog velkendte, da de går igen i to andre løgnehistorier ATT 1920 »Løgnekonkurrencen« og ATT 852 »Den lange løgn« (se L. Bødkers monografi i »Danske Studier« 1954 s. 109-126).

På baggrund af vore erfaringer fra første gang undlod vi at gengive en fuldstændig opskrift, men nøjedes med at referere netop så meget af en opskrift, at det kunne tjene som signalement af den type, som vi nu efterlyste, og vi benyttede med forsæt den dårligste af de to typer, som vi havde fået ind. Med »Det store skib« var spørgsmålet: »Har De hørt den på en anden måde?« Med »Den store gård« stillede vi indirekte spørgsmålet »Hvordan er den egentlig, den om den store herregård?«, og vi håbede, at de som kendte skrønen, måtte tænke, at deres variant var bedre end de brokker, som vi gengav, og føle sig tilskyndet til at indsende en fuldstændig opskrift. Efterlysningen af »Den store gård« kom den 9. januar 1962 og stod ligesom sidst imellem det brogede stof »Fra Thule til Gedser«:

[Overskrift:] Hvem kender skrønen om DEN STORE HERREGÅRD? – Efter succesen med skrønen om »det store skib«, hvor vore læsere har ydet Dansk Folkemindesamling fortræffelige bidrag, kommer dette vort åndelige nationalmuseum igen og spørger: Hvem kender skrønen om den store herregård?

Ja, noget ved man skam godt om den derinde. Man ved f. eks., at den store herregård havde 11 staldkarle, som hver skulle passe 11 heste. Når »belsene« (d.v.s. drenge på 11-12 år) drog ud til det yderste af markerne, var de giftefærdige, når de vendte hjem! Ja, og når herregårdens folk skulle have gule ærter, sejlede kokkepigerne rundt i både og øste op . . .

Mon De kan berette andet og mere om de fantastiske forhold på den store herregård? Så vil De gøre Dansk Folkemindesamling (som De ejer 1/4500000 af!) en stor tjeneste ved at lade magistrene, der er ved at udarbejde et regulært skrøne-arkiv, få del i Deres viden. Kan De nævne navne på bestemte herregårde i denne forbindelse, er det ingen skade til – men absolut ingen betingelse. Skriv trygt og direkte til: Dansk Folkemindesamling, Kgl. Bibliotek, København K. – På forhånd tak!

Fra den 13. januar til den 16. marts kom der 24 svar og i september endnu 3. Fra disse 27 bidrag går 3, som er typen uvedkommende (et sagn om nissernes oprindelse, en vise om Slaraffenland (ATT 1930), og en virkelighedsskildring af herregårdsliv). På trods af, at der ikke var udlovet præmier denne gang, fik vi således flere svar end første gang, og bidragene var gennemgående af højere kvalitet. Foruden de 2 nævnte var der indkommet endnu en variant af »Den store gård« meddelt som tillæg til en optegnelse af »Det store skib«, således at vi nu stod med 27 varianter af en i Danmark hidtil ukendt type. Til sammenligning kan fra Thompsons kuriøse statistik nævnes, at der kendes ialt 97 varianter af ATT 1960 E fordelt på 6 lande, hvoraf Finland står for de 70 og Tyrkiet for de 15.

Inden vi går over til en gennemgang af bidragene til Familie Journalens to efterlysninger, skal det lige fremhæves, at reaktionen på »Den store gård« kom fra landboerne, fortrinsvis folk som havde tjent på herregårdene. Dette understregede endnu engang det skarpe sociale skel, der åbenbart gør sig gældende for de to skrøners udbredelse.

Det store skib (ATT 1960 H)

»Vindervarianten« af »Det store skib« er indsendt af den 79-årige rigger Chr. Jensen i Skagen:

1. Når man læser om store skibe i vore dage, da er disse jo småting sammenlignet med den store »Mangfoldighed«. Den var vel nok det største skib, der har sejlet på alle have. Ja, når man tænker sig om og hører om enkelthederne i et

sådant skib, for eksempel blokke i rigningen, der var så store, at der var en slags kro i de fleste af dem – Masterne og hele riggen var selvfølgelig høj og svær i forhold. Ja, der fortælles endda, at når en jungmand blev sendt til vejrs for at overhale gårdinge og gitove [to slags tove der benyttes ved bjergning af råsejl] og andre småtterier, da kunne han havde fuldskæg, når han igen kom på dæk; for ikke at tale om matroserne, de arbejdede jo i rigningen næsten deres levetid, men der var jo mange blokke, så de behøvede jo ikke at mangle noget til livets opgang. Engang var der alligevel noget galt der om bord. Det hændte sig nemlig en dag, da kokken kogte sødsuppe, at han var så uheldig at få overbalance og faldt lige pladask over i den temmelig store kogekedel. Men heldigvis blev det observeret af den vagthavende [styrmand], som straks befalede 8 mand i båden ud at bjerge kokken. Og de roede og drog vod i samfulde 3 uger i sødsuppen, men kokken var og blev borte. Samme skib skal engang [have] været ude i et slemt tordenvejr. Lynene hvislede omkring den, indtil et af dem ramte og gik durk igennem både dæk og bund, men, må man sige, »heldigvis« kom der straks et nyt lyn, som ramte krydsmasten, så den knækkede og gik med toppen ned i det hul, det første lyn havde slået – og skibet var tæt igen. Engang var nævnte skib kommet her på vore breddegrader, helt ind i Skagerak. Men det skulle det nu aldrig have befattet sig med, og daværende kaptajn indså også snart, det var galt, og varskoede klar til at vende. Men da så skibet omtrent var i vinden, skete der noget helt forfærdeligt: Kystboerne drev på den tid ikke så lidt fåre-avl, og når man så tænker sig, at pyntenetstokken, i det øjeblik skibet vendte, gik ind over land og slog næsten alle fårene ihjel der på kysten, så det var jo en katastrofe! – Men i den samme tid, som det passerede, var der en mand sendt ud på jagerbommen for at klare et eller andet, og [han] var da så uheldig at dumpe ned ved samme lejlighed. Men nu må vi ikke tro, han faldt ned blandt fårene. Nej, jagerbommen strakte sig et betydeligt stykke længere frem end pyntenetstokken, så han drattede ned på en af de nordligste øer i Kattegat. Men fra den svimlende højde, han faldt, blev han jo lidt forstumlet i hovedet, og der er dem, der vil påstå, at beboerne på samme ø (hans efterkommere) endnu er lidt anderledes end fastlandsfolk i almindelighed. Nå, men igennem vinden kom skibet og styrede vester ud, men på Store Fiskebanke tørnede den og skal have mistet kølen, som siden drev i land et sted oppe i Norge. Meget længere kom skibet aldrig, thi der, hvor nu England ligger, blev den, og det skal være *dens* kullast, som englænderne endnu ikke er færdige med at grave ud.

»Således fortælles »Den store Mangfoldighed« her på Skagen,« slutter den gamle rigger sin beretning, som han forøvrigt havde indsendt engang tidligere, da »Vikingen« efterlyste skipperhistorier, og hvor den findes næsten med helt samme ordlyd trykt i årgang 1934 nr. 5.

Fra samme landsdel har Charles Houkjær i Frederikshavn indsendt en variant, som han ledsager med nogle interessante betragtninger over traditionsspredning til søs: »Jeg kender i og for sig flere varianter af den »skrøne,« skriver han, »for min far var sømand omkring århundredskiftet

og han fortalte siden hen historien på flere måder. Hvordan den gengives her eller der i Danmark er vist uden betydning; skrønen stammer vel fra søen, og var en sømand så fra Vendsyssel – som min far – ja, så gav han den sådan hjemme, som *han* havde hørt den. Men en sømand fra Marstal kunne jo udmærket have sejlet på samme skib som vendelboen og må så have hørt – og genfortalt – den ligevis. – Nå, men far sejlede med mange skibe og hørte skrønen i flere udgaver. Her er en af dem, idet jeg dog holder mig til de særlige »nye« ting, jfr. artiklen i »F. J.«:

2. Den store Mangfoldighed var engang kommet ind i Skagerak og ville sydpå gennem Kattegat. Den var ballastet [. . .]. Da han mærkede (han er vel egentlig skipperen, men søfolk siger blot »han«), der var for lidt vand i Kattegat, gav han sig til at hive ud af ballasten (De ved vel, at ballasten er store jern»brød« og lignende, som ligger i bunden af skibe, der sejler ulastede, og at skibene ville kuldsejle, hvis de ikke førte ballast.) og derpå blev Læsø. Han fortsatte rejsen sydpå, men der blev stadig mindre vand, hvorfor han hev en portion til, og det er det, man nu kalder Anholt. Han skulle imidlertid længere hen, og da han kom til Sjælland, opdagede han, at han ikke kunne komme længere. Så smurte han begge skibssider ind i grøn sæbe og satte fulde sejl til og lod skibssiderne glide gennem landjorden. Her blev Øresund.

Han fortsatte op ad Finland til, hvor han skulle laste. Formodentlig ligger han der endnu, da ingen nogen side har hørt, han skulle være kommet tilbage.

Fra Gilleleje har Carl Petersen indsendt den tredje og sidste af de varianter, vi har fået om »Mangfoldigheden«. Han har den fra bedstefaderen Poul Chr. Pedersen, som var født i Gilleleje i 1846 og var med i 1864 på korvetten »Saga«. Siden sejlede han i langfarten med mange forskellige skibe:

3. Han har fortalt os [børn] mange sømandseventyr, men de fleste har jeg glemt og kan kun huske brudstykker af dem. Det store skib kaldte han »Mangfoldigheden«. Det var så stort, [at] når en mand gik til vejrs som yngling, var han en olding, når han kom ned. I de enkeltskibede blokke var der et værts- hus, og [i] de flerskibede blokke hoteller. Køerne græssede oppe i mærsen. Engang faldt en ko ned i suppegryden; den var så stor, at de måtte sætte storbåden ud i den for at fiske koen op. Da skibet skulle ind i Kattegat, måtte de kaste ud af ladningen. Det blev til Læsø og Anholt. Til sidst måtte de kaste ballasten ud, og det blev til Lysegrunden og Hesselø. Da den skulle igennem Øresund ved Kronborg, måtte de smøre grøn sæbe på siderne af den. Han fortalte også, at kølen var af mange stykker træ, og hvert stykke havde sin gejst, så der var altid spektakel om bord; stykkerne kunne ikke forliges. Men om det hører til den historie kan jeg ikke huske.

Fra et fiskermiljø omkring århundredskiftet stammer følgende variant, som er indsendt af C. A. Jørgensen i Valby. »Min fader,« oplyser han, »fiskede nogen tid hos fiskere i Krannitze på Lolland, og der hørte jeg dem fortælle om »Det store skib«.«

4. Kaptajnen, som hed Gabel, beordrede skibet ned gennem Øresund til Østersøen. Da nu skibet kom forbi Gedser Odde og drejede til højre, så udkigsmanden land forude, som antagelig var Langeland og Als, og meddelte kaptajnen »Land forude«. Han troede derved ikke at kunne komme videre, hvorfor han gav ordre til at vende. Men da skibet var så stort, som det var, tog forstavnens et stykke land af Lolland og drejede det ud i Østersøen, hvorved Femern skabtes. Og ser man på Femerns nordkyst og det hak, der [er] i Lollands sydkyst, skulle de to stykker passe sammen.

Om denne kaptajn Gabel sang fiskerne også en vise, som meddeleren nu kun husker begyndelsen af: »Mellem Lolland og Pommerns kyst, der så man Gabel sejle.«

Når man læser variant på variant af »Det store skib« bliver man efterhånden klar over, at dette ikke er nogen type i almindelig forstand. Der er intet fast handlingsskema, som er fælles for varianterne. Det, som forener alle varianter til en type, er et princip, som afspejler sig ikke blot i hver variant, men så at sige i hvert eneste motiv, der forekommer i typen. Dette gælder både for »Det store skib« og for alle de andre undertyper af ATT 1960. Princippet er, at et fænomen fra sin naturlige størrelse forstørres op i fantastiske dimensioner, som man derpå anskueliggør ved at sætte fænomener af naturlig størrelse ind i billedet. Det er denne ide, som skrønlens fortællere har leget med i det uendelige, når de med et udtryk, der går igen i mange af vore indsenderes breve, skulle fortælle om »store forhold«.

I den følgende korte oversigt over indholdet af de øvrige varianter fra Familie Journalen vil vi forsøge at samle motiverne under en række hovedepisoder og temaer. *Den store ballast*, som udkastes for at lette skibet, bliver i nogle opskrifter til Bornholm, i andre til Læsø, Anholt og Lappegrunden. Om *passagen af det »snævre« stræde* fortælles følgende: »Engang det store skib skulle gennem Den engelske kanal kunne den lige gå igennem mellem Dover og Calais, men den skrabede malingen af. Derfor er skrænterne der idag hvide.« En anden version går ud på, at det meget skum på kysterne stammer fra dengang, man smurte grøn sæbe på skibets sider for at få det igennem Kanalen. Om de voldsomme følger af *det store skibs vending* hedder det et sted: »Da en af folkene tabte rebet

til et af sejlene, røg det ind over land, og rebet i enden af sejlet ramte land og skilte derved Vendsyssel fra det øvrige Jylland«. Disse forskellige episoder fra det store skibs sejlads i bekendte farvande og de endnu synlige følger deraf synes at være fast inventar i de varianter, der stammer fra århundredskiftet, medens de som regel mangler i de mere nutidsprægede varianter, der mest beskæftiger sig med de store forhold om bord.

Da skibet sejlede igennem Øresund, var det så langt, at »kokken, der på dette tidspunkt opholdt sig i forstavnen, gik i land i Helsingør for at besøge nogle venner der. Efter nogle dages forløb kunne han igen gå om bord på skibets bagstavn.« Med så *store afstande på dækket* var det ikke så mærkeligt, at styrmændene og båds mændene måtte ride rundt til hest »for at give ordre til besætningen og se efter, at besætningen arbejdede«, som det hedder hos en af de ældre traditionsbærere, men hos de yngre traditionsbærere har kaptajnen sin privatpilot, der flyver rundt med ordrer, og selv færdes han i bil, ja, én fortæller, at han har en jetjager til sin rådighed, når han skal fra den ene ende af skibet til den anden; samme sted hedder det dog, at »roret var så stort, at man måtte bruge et firspand heste til at dreje det.« Det menige mandskab færdes på motorcykel eller bliver kørt ud til deres arbejde med tog.

Tendensen til at iklæde »Det store skib« nutidsdragt fortsætter på alle områder. Kokken, der førhen måtte røre i den store gryde med årer, har nu fået en motorbåd, der sejler rask rundt i gryden, så maden ikke bliver klumpet. Meget hyppigt har han en undervandsbåd til sin rådighed, når han skal se efter, om de nederste kartofler er kogte. Episoden med koen, der falder ned i suppen og eftersøges, lyder nu således:

En dag skulle man have suppe til middag. Kokken var imidlertid så uheldig at tabe koen ned i suppegryden. Der blev straks sat et par både i suppen for at søge efter koen, men det gav intet resultat. Kokken sendte nu bud efter marinen, der straks kom med et par undervandsbåde, og de blev sat ned i suppegryden for at deltage i eftersøgningen af koen, og efter nogle dages forløb fandt man den endelig under en af bollerne.

Større fartøjer i suppegryden forekommer også i den lidt ældre tradition, som en messedreng hørte den i 1937 af en matros: »En dag kokken kogte ærter, krængede skibet hårdt over, så den tog vand ind gennem lænsportene. Et skvat vand kom ned i suppegryden, og da kokken ville røre rundt, lå der en hollandsk kuf deri.

»Det store skib« er nu ikke heller længere et sejskib, nej, det er nu om

dage nærmest at forestille sig som et af Ø.K.'s dieseldrevne skibe, vel at mærke forstørret op i forholdet 1 til 1000, og her kan man nok forestille sig, at »maskinfolkene ikke kunne overkomme at efterse alle smørekopper, uden at de måtte betjene sig af en flyvemaskine« eller endnu bedre en helikopter.

Denne tendens til modernisering vil nogle nok være tilbøjelige til at karakterisere som degeneration, men det må nok snarere betragtes som tegn på livskraft i traditionen, at den kan inspirere til nydannelser. Traditionsbærerne har aldrig været besat af den samme museumsånd, som vi, der ser på folkedigtningen udefra. De har alle dage været traditionens forbrugere og kasseret, bevaret eller moderniseret, som de nu fandt for godt. De skæmtefulde ophavssagn knyttet til det store skibs sejlads i vore farvande har man sikkert fundet det bedst at kassere, den gang man kastede alle de mere alvorlige ophavssagn overbord – al den »gamle snak« om kirkers, bakkers og søers oprindelse! Men fortællingerne om forholdene ombord lod sig modernisere, og det kan vi se en begyndelse til allerede i en variant, som Jens Andersen hørte af en gammel styrmand, da han som ung kok kom om bord i en Marstalskonnert i 1897:

5. Han [styrmanden] kunne nok fortælle skrøner; hans bedstefader havde sejlet med verdens største fuldrigger, en firemastet fuldskib, som var så stor, at når de skulle på vagt på udkig på bakken, så kørte de med sporvogn fra agter til for. De havde en udkig på bakken, en matros. Han blev slået overbord forude, men nåede at blive slået om bord henne agter. Men skipperen skrev ham i logbogen; han fik en halv måneds hyre i bøde, fordi han havde forladt sin vagt på udkig. Jeg syntes det var en temmelig hård straf. Sådan var jo søloven, sagde jo styrmanden. Jeg sagde: »Det var da en ordentlig sømandsløgn!« – og ragede mig et par på ørerne. Nå, jeg blev jo klogere i de 16 år, jeg tilbragte på langfart.

Når det gælder stilen er Jens Andersen den eneste af alle indsendere, der er kommet skrønefortællingen ind på livet. I dette lille forløb oplever vi i et glimt skrønen i dens rette miljø: Den gamle fortæller, der fortæller sin skrøne og går ind på en »fornuftig« diskussion deraf med den nyankomne unge kok; men revser ham, da han begår den taktløshed at bryde illusionen – for sådan er søloven også!

Den store gård (ATT 1960 E)

En af dem, der svarede på efterlysningen af »Det store skib« med at indsende en variant af »Den store gård«, var August Hegnet Jensen i Gjessing sogn, Randers amt. Han skriver, at han »i 1912 på herregården Løvenholm

på Djursland hørte en lignende skrøne, hvori den med den store gryde også var indflettet, men da det var på en herregård, blev det til vedlagte skrøne om en herregård:«

1. Det var i mine unge dage, da jeg var på herregården »Skanderliebsig« [ø: Skanderleipzig]. Den var så stor, at jeg, som kørte med det sidste spand heste, aldrig kom i marken, fordi der kun var én stalddør, og når jeg kom dertil, kom forkarlen hjem til middag. Og når vi fik pandekager, så var der tipvognspor fra køkkenet og ned til langloen i laden, hvor der stod en pige i hver tipvogn og smed en klat pandekager på bordet med en greb. Og når vi fik suppe, havde kokkepigen en båd til at sejle ud i midten af gryden med – med boller, og for at røre i den med årerne. – Slut.

Her møder vi for første gang fortælleren, der har mod til at lægge navn til skrønen og berette den som en selvoplevelse. I de følgende prøver på bidragene til »Den store herregård« har vi fortrinsvis udvalgt opskrifter med denne for den ægte skrøne så karakteristiske autentiske form.

2. Jeg kan huske min moder fortalte om en stor herregård; hun kaldte den vistnok Bygholm. På den ene side af gården havde de to dale, »lavninger«. Den ene lavede de ost i, [i] den anden smør. Det brugte de en gammel fjøløg til. Et år fik øget fjøl under arbejdet. De havde lånt et ost på en nabogård, den blev betalt tilbage. Næste år fandt de en dejlig åringssplag i osten. – Et år, de havde håndværkere, var en tømrer så uheldig at tabe sin hammer fra det øverste af laden. Der var en fugl ved at bygge rede i nærheden af ham. Inden han nåede ned efter hammeren og kom op igen, havde fuglen fået ungerne ruget ud. – Når de hentede æg ind, kørte de i høstvogne, og de stangede læssetræ over dem tre gange. Om lørdagen fik de levninger fra hele ugen til middag, det kaldtes bænkevælling. Tallerkener brugte de ikke, der var en rille rundt om i bordet. Kokkepigen stod ved den ene ende og hældte i. Karlen der sad ved den nederste ende, sagde, at han kun have fået silbeben og kartoffelskræller. – Engang en nabo var der med en ko til tyr, måtte han rundt om gården for at komme hjem. Han nåede det, lige før koen kævede.

Til slut en lidt uartig historie: Mellemmaderne var jo store sådan et sted. Når de var skåret, blev de lagt på en slidske. De havde en gammel kælling, hun kravlede op ad en stige. Der blev smurt en ordentlig lag smør i bagdelen på hende, så kurede hun ned over mellemmaderne. Derfor var smørret altid højest på midten af dem.

(P. Magnussen i Tved, Thisted amt)

3. Min far havde i sin ungdom plads på en gård, som hed Snorhøj. Hans arbejde bestod i at stå midt i et stort grødfad – i lange træskostøvler – og med en stor spade hugge klumperne løs til de sultne karle. Det kneb at klare sig, og karlenes tænder skraldede ofte mod spadens blad. Fader blev da også bortvist

af pladsen. Den store gryde, der nævnes, skal nok være den, som fik en lille revne; og der var fem smede i arbejde med at lægge en stålring om gryden; og der var under arbejdet så langt mellem disse, at de ikke kunne tale sammen. Til at ælte ostemassen brugtes et gammel udlevet øg. Denne forsvandt sporløst. Et par måneder efter fandt de den dog igen midt i en af ostene. – Hvormange arbejdere der var på gården, kan jeg ikke huske, om han fortalte; men der var da 500 forvaltere til at lede arbejdet. En mængde malkekøer må de jo også have haft. Min far fortalte således, at det år han var der, var der 90 malkepiger, som barslede juleaften, og når der så er 365 dage i året! . . .

Da han forlod pladsen (ja, det har nu ikke noget med »Den store gård« at gøre) fortalte han, at han havde en gammel forlader jagtgevær med sig; og da han efter lang tids forløb nåede gårdens yderkant, fik han øje på 11 svaner, som kom flyvende i en smuk række. Han havde desværre glemte at få kugler med; men han var snarrådig, han brugte ladestokken som kugle, og alle 11 svaner blev skudt gennem øjnene og var prynt [∩: trukket på rad] på stokken. De faldt desværre ned midt i en lille sø, men ved hjælp af et par brædder og en gammel træharve med 48 tænder stagede han sig ud og får fat i svanerne. Da han nåede land, sad en stor ål på hver af de 48 tænder. Han gik videre med byrden, men snubled over en knold, der viste sig at være en hare. Han greb den i bagbenene og slog den mod en knold i sneen for at aflive den. Knolden var imidlertid 13 agerhøns, som havde søgt læ. De blev nu sammen med det øvrige jagtudbytte taget med, således at han kunne se den nærmeste fremtid i møde med ro.

(Anonym i Nykøbing Mors. Hørt af faderen)

Denne jagthistorie, som vi får i tilgift, har jeg taget med for at vise, hvorledes skrønetyperne undertiden fortælles sammen til rene Münchhauseniader. Skrønen om »Ladestokskuddet plus serier af heldige hændelser« er international og har typenummeret ATT 1890 D.

4. [. . .] en historie, som en gammel nabo til os tit fortalte om, når han skulle forklare os børn, hvor stor herregården »Voergård« var: Det var almindeligt den gang, at de faste daglejere på gården ikke blev svigtet på deres gamle dage, når arbejdskraften ebbede ud; men der kunne altid findes et let arbejde, de kunne udføre. Kunne de ikke lave andet, så kunne de blive »sopragere«. Der var nemlig så store forhold på gården, at når de spiste natter [∩: nadver], som bestod af mælk og rugbrødsterninger – »sopper« – og de spiste jo af ét fad, så var fadet så stort, at de ikke kunne nå sopperne. Derfor blev der lagt en planke fra bred til bred, og på planken balancerede så en gammel mand med en 6 alens lægte og skød sopper ind mod land, så karlene kunne få fat på dem med hornskeerne.

Det var ikke en opgave, der fordrede særlige kvalifikationer eller evner, så det var almindeligt, at når talen var om en søn, der ikke viste særlig begavelse, og forældrene til naboer udtrykte sine bekymringer med hensyn til hans fremtidsudsigter, at den venlige nabo sagde, at kunne han ikke blive til andet, så kunne han altid blive soprager på Voergård. De stod nemlig tit trods den lette

bestilling og manglede en ny, thi det hændte ret ofte, måske på grund af den dårlige belysning, at der faldt en udenbords og druknede, så blev der ansat en ny, og når fadet blev gjort rent hvert år til jul, blev de samlet op og de stumper, der var tilbage, begravet.

(Axel Andersen i Vrå sogn, Hjørring amt)

5. Jeg var som ganske ung på forskellige større og mindre gårde [i Jylland fra 1910-14 *ifl. senere oplysninger fra meddelelsen*], hvor jeg traf sammen med en del af de såkaldte »herregårdsbørster«, og fra den tid husker jeg flere skrøner om den meget store »rede«, som de jo naturligvis selv havde været på!

Den omtalte gård hed »Thorupstore« og var beliggende et sted i Rusland – og forholdene var jo meget store i alle ting og på alle måder. En hel del af det egner sig ikke særlig godt til at sætte på prent, da det vist ikke er, hvad man kan kalde stuerent. Men foruden de tre dele, som De nævner [i efterlysningen], var der jo en kostald, som var så lang, at der stod milepæle langs grebningen, og når en ko fra den ene ende af stalden blev trukket til tyr i den anden ende, var den kælvet, før den nåede sin bås igen. Og markerne var jo så store, at når vi skulle pløje, måtte den, der pløjede for, køre efter kompas – da vi ellers aldrig ville finde hjem igen. Og engang vi sendte et hold karle og piger ud i en af de yderste marker for at høste, var nogen af dem blevet gifte og havde skolesøgende børn, da de kom hjem igen. Angående køkkenholdet var det jo også ret anseeligt: En af de »børster«, jeg traf på, påstod, at han i flere år ikke havde bestilt andet end at køre hest for brødmaskinen, som skar brød til folkene! Han fortalte også, hvordan de smurte maden. Det gik til på den måde, at man anbragte et pund margarine – af gangen – et nærmere betegnet sted på en kokkepige, hvorpå der tog en mand fat i hver sit ben på pigen og slæbte hende hen over brødsriverne – som blev endogså meget velsmurte! – Ja, så var der jo selvfølgelig også meget store forhold i kønslig henseende, men det er næsten for groft – at skrive op, så det tror jeg, jeg vil undlade.

(H. Magnussen i Ringsted)

6. Herregårdsskrøne: Jeg var engang på en stor herregård, jeg vil kalde den for Amerikagården, da forholdene var helt amerikanske[!]. Det var jo før der rigtig var motormekaniseret. For eksempel brugte vi 77 spand heste til at trække brødmaskinen med, og kokken havde undervandsbåd til at sejle rundt i gryden for at se om kartoflerne var kogte. – Jeg var den bagerste karl af hele flokken, når vi skulle rykke ud om morgenen og middag, men jeg nåede aldrig ud, før det var henholdsvis middag og aften, så lang var rækken; så det var en nem plads. Om foråret var vi ved at køre møg ud (gødning), og da fandt vi 12 røgttere i møddingen, men så lidt havde de slet ikke savnet. Stalden var jo så stor, at hvis vi skulle tage en ko i den ene ende af stalden og trække til tyrs i den anden, så kælvede koen, inden vi kom tilbage igen. Gården udskilte sig fra de mindre ved, at de aldrig brugte klokke at ringe på til middag og aften, da folkene risikerede at dø af sult, inden lyden nåede ud til den yderste mark.

Med hilsen fra karl nr. 99999.

(Karl Kjær i Langå sogn, Viborg amt)

7. [...] om store herregårde vil jeg hermed sende Dem nogle enkelte [skrøner], som der tales om mellem unge, når det drejer sig om at overgå hinanden i storhed. Gården, det drejer sig om, hedder Leipsiggård, hvor den ligger, aner jeg ikke, hvormeget der er om snakken, ved jeg heller ikke. Stalden var så stor, at når en ko var holdt til tyr, havde den kælvet, inden den var nået tilbage på sin plads. Omme bag laden stod der altid to mand og skar (kastrede) grise på en rundsav for at følge med. Da møddingen blev kørt ud om foråret, fandt man tre fodermestre, som var gået til i vinterens løb. Hullerne i vejen op til gården blev altid fyldt op med gamle udslidte daglejere. Den daglige kost bestod som regel af gummigrød og pigtrådssaft, afvekslende med bygavner og petroleum. Kun én gang kom man galt af sted på gården, det var da man byggede den nye lade. Den blev så stor, at solen ikke kunne gå ned for den.

(Hans Bork i Abild sogn, Haderslev Vesteramt, gårdejer)

8. Her i Sønderjylland tales der meget om Leipziggård. Det er en herregård, som nu ikke eksisterer mere, i hvert fald ikke under samme navn. Det første fodermesteren gjorde om morgenen var at sætte sine 5 medhjælpere i gang med at køre nyfødte kalve væk, hvad der var kommet i løbet af natten, og det foregik med 5 vogne og 5 spand heste. Og det samme var, hvis en medhjælper fra kostalden skulle til tyrs med en ko, havde den vedkommende ko kælvet, inden koen kom på plads igen, og en ko går jo 9 måneder i svangerskab, så det siger ikke så lidt. Og til jul, hvis der skulle laves småkager, så blev småkagerne først rullet i lange stænger, og så blev de skåret igennem med en tallerkenharve med en traktor for. Og så kom der en dag en husmand til godset for at hente halm. »Det liggerovre i laden,« forklarede forvalteren, hvorpå husmanden kørte over til laden for at læsse halm på. Så blev det aften, så kom husmanden igen over til forvalteren og berettede, at han kunne ingen halm finde. »Jo, jo,« sagde forvalteren, »kom igen [i] morgen tidlig, så skal jeg nok vise dig det.« – Næste morgen stillede husmanden så igen. Så tog forvalteren sin landrover, og så kørte de igen over til laden, hvor de kørte rundt i tre timer, og så fandt de også godt nok 200 læs halm i det ene hjørne. Landroveren benyttedes også til at hente æggene i hønsehuset med. – Det var sådan nogenlunde det, jeg ved om Leipziggård.

(Christen Chr. Duus (jr.) i Lysabild sogn, Als)

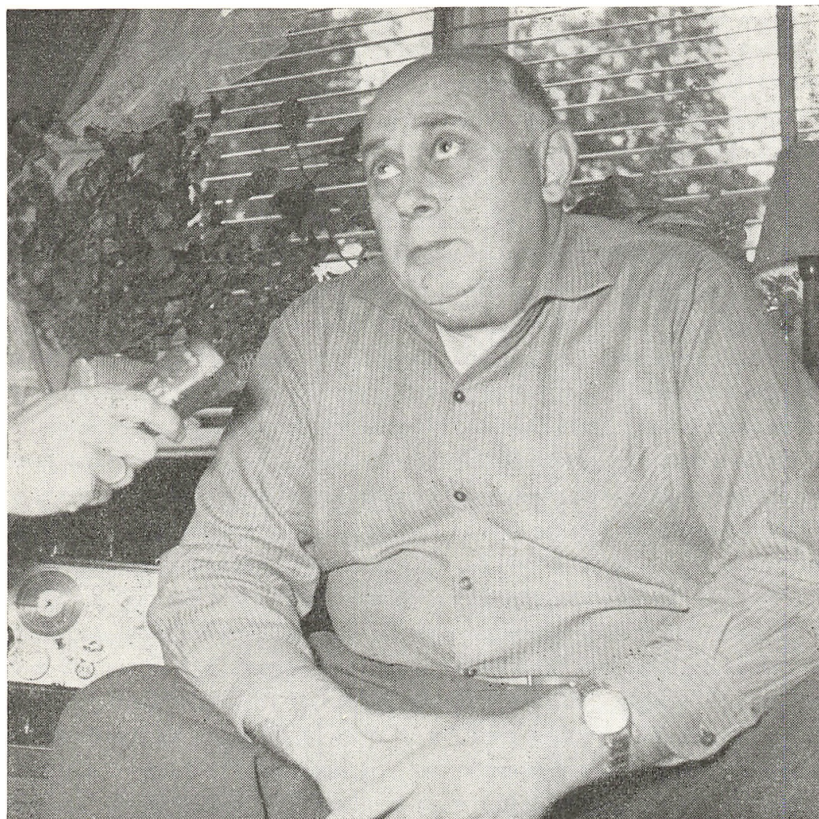
9. Af beskrivelsen [i efterlysningen] af staldkarlene og kokkepigerne med de gule ærter mener jeg at forstå, at den omtalte herregård må være »Ching-Chinaligård«, der som bekendt er beliggende 50.000 km ude i Atlanten. Fra min forvaltning kan jeg oplyse, at der daglig på gården var 10 mand og 10 spand heste beskæftigede med kørsel af halm til forvalternes træsko. Staldforholdene var ret storslåede. Det kan nævnes, at den ko der fra den ene ende af stalden søgte omgang med tyren i den modsatte ende af stalden, nåede at føde sin kalv, inden hun igen kom tilbage på sin plads. Et andet tilfælde: Et år hvor høsten var mindre god og foderbeholdningen derfor små, undersøgte inspektøren og fodermesteren lagerbeholdningen i laden. De kørte rundt i en H.G.F. i ca. 14 dage og fandt så tilfældigt i et hjørne af laden ca. 20.000 tons hør. Da det kun kunne strække til

ca. 8 dages forbrug, og dette foregik i februar, blev resultatet, at besætningen måtte slås ned, og dette var faktisk gårdens endeligt.

(Behrens Mikkelsen i Vanløse, København)

I den følgende gennemgang af »Den store gård« inddrager vi de ikke gengivne 18 varianter. Typen består ligesom »Det store skib« af en række temaer med illustrationsmotiver. Om *den store stald* hedder det et sted, at man meget betænksomt har anbragt tyren i midten, for at køerne kan nå hjem til båsen, inden de kælver. Om *den store lade* fortæller en, at »en tømrer tabte sin hammer, da han arbejdede på taget. Før hammeren nåede jorden, havde et par svaler bygget rede på den, og ungerne var fløjet af reden.« Dette er den traditionelle udformning (se L. Bødker i »Danske Studier« 1954 s. 114), medens episoden i vort eksempel 2 må antages at være en individuel motivforskydning. Af temaerne *det store heste-, kreatur-, grise- og hønsehold* genfinder vi i resten af varianterne kun *det store hestehold*, illustreret med det stående motiv, at sidste karl næppe har fået spændt for, før første karl kommer hjem med sit spand. Derimod har en lollandsk indsender en interessant motivforskydning i det, der antagelig skulle have været beretningen om *det store forvalterhold*: »Elev nr. 18 bestilte ikke andet end at køre frisk halm til forkarlens træsko (men det var også en stor en!)« Samme indsender fortæller andetsteds videre om forkarlen, at han »havde så stor en mund, at han kunne kysse en hel familie på syv personer på en gang!« Med denne store forkarl er vi på vej ud af skrønen om de store forhold, for man vil let indse, at typens ide ville blive sprængt, dersom man forstørrede karle og piger, køer og heste op i samme målestok som den store gårds marker og bygninger! Til *det store karle- og pigehold* illustreret med henholdsvis de mange spand heste og de mange piger i barselseng slutter sig en beretning om *de mange høstfolk*, hvor det hedder, at sidste »jar« (en høstkarl og hans opbinderske) lige kunne nå at tage et enkelt hug, før »kvarten« (af arbejdsdagen) var gået, og man skulle holde hvil. Dette motiv er lige som motivet *de mange daglejere*, der, når de er udslidte, bruges til vejfyld, foreløbigt enestående. *Det store røgterhold* går derimod igen i mange varianter; det samme gælder *den store gryde*, *det store madfad*, *den store brødmaskine*, *de store mellemmader*, *det store folkestuebord* og *den store ostelavning*; og her frembyder de øvrige varianter intet nyt. *Den store julebagning*, hvor dejen skæres ud med tallerkenharve, forekommer kun i den ovenfor gengivne opskrift (eksempel 9).

Beretningen finder vi snart henlagt til fjerne fantasigårde som Leipziggård, Thorupstore (kun i eksempel 5), Amerikagården og Ching-Chinaligård

Behrens Mikkelsen fortæller om sin forvaltertid på »Ching-Chinaligården«.
Fot. Anders Enevig, 1963.

(kun i eksempel 9); snart til hjemlige velbekendte herregårde: Voergård i Vendsyssel, Spøttrup i Salling, Rysensten ved Ringkøbing fjord og Bygholm ved Horsens. Kun én gang nævnes en herregård på Øerne. Langt de fleste af bidragene er kommet fra Jylland, og de få indsendere, der er fra Øerne, opgiver enten at have hørt historien i Jylland eller henlægger den til jyske gårde. De eneste, hvis bidrag ikke kan henføres til Jylland, er en lollik, som knytter beretningen til herregården Oreby, og en københavner, som henlægger den til en ranch i Amerika. Noget kunne således tyde på, at historien kun har begrænset, geografisk udbredelse i Danmark, men det spørgsmål må tages op i forbindelse med nye efterlysninger og indsamlingsforsøg.

Fortællerne

Skrønen om det store skib og skrønen om den store gård er, som vi tidligere har været inde på, ikke eventyrtyper i almindelig forstand. Måske er det helt forkert at bruge betegnelsen type, for jo længere man trænger ind i dette fortællestof, desto mere føler man sig fristet til at karakterisere det hele som en sømands- og en landboversion af den samme ide – de store forhold – som kommer til udtryk i to store motivkredse omkring det store skib og den store herregård, idet nogle motiver, som f.eks. den store gryde, dog kan optræde begge steder. Meget tyder på – i hvert fald for den store gårds vedkommende – at traditionen snarere eksisterer som et underholdnings- og samtaleemne end som en lang historie. Når man opfordrer folk til at optegne den, er det klart at resultatet bliver kortere og længere varianter af en sådan historie, men flere af bidragene bærer præg af at være referater af en kollektivt overleveret skrønekreds om den store gård, »som der tales om mellem unge, når de vil overgå hinanden i storhed,« som det udtrykkeligt hedder hos en indsender (se eks. 7). Derfor er det også naturligt for H. Magnussen (i eks. 5) at tale om herregårdsbørsternes *skrøner* om den store »rede« om Thorupstore-*skrønerne*. Noget tyder således på, at »Den store gård« af traditionsbærerne opfattes som en bestemt *slags* historier, en genre, og ikke som brudstykker af en stor helhed, således som vi nok har haft tilbøjelighed til under fremlæggelsen af materialet ovenfor. Man kan sammenligne forholdet med Peder Wessel-traditionen og tossehistorie-traditionen. Disse to traditioner er der dog ingen, der vil betegne som helheder, hvoraf de enkelte historier er brudstykker, og der opstår jo også stadig nye Peder Wessel-historier og tossehistorier som knopskydninger på de gamle. På samme måde ser skrønerne om den store gård ud til at formere sig. Men når fortællerne mødes og kommer i gang med Peder Wessels eller tossernes bedrifter, kan det blive til hele historie-kredse, som vel at mærke vil være opløst igen, lige så snart fortællerne skilles. Det samme synes at være tilfældet med den store herregård; en af indsenderne, P. Mikkelsen (se eks. 9), der har hørt historien på flere gårde i Jylland, og som vi har henvendt os til senere, oplyser: »Det er nærmest, når folk fra landet kommer sammen, og når der er byfolk imellem, og de ikke rigtig kan fatte de store forhold på landet; så kommer der gerne nogle skrøner frem, og de, der fortæller, skal jo hele tiden overgå hinanden, så at den ene har været på en større gård end den anden.« Samme meddeler oplyser, at han også bruger at fortælle om den store herregård til folk på Sjælland,

når talen falder på gårde, men at han nu må fortælle den alene, fordi ingen her kender den.

I Jylland synes historierne om de store forhold på gårdene stadig at være underholdningsstof selv mellem helt unge: »Når vi kommer sammen til et foreningsbal, sådan en 20-30 karle,« har landbrugsmedhjælper Vagn Jørgensen (fra Linå, Skanderborg amt, født 1943) oplyst, »kan det hænde, at én siger: »Jeg kørte forresten 56 læs møg ud af vor stald i dag!« – »Det er sgu løgn!« bliver der sagt, men så kan en anden bryde ind og sige: »Ja, det kan nu godt passe, for jeg tjente på den og den gård, og der var stalden så lang, at når vi skulle have koen til tyrs, så havde den fået kalven, inden vi nåede tilbage igen.« . . . og så kan de falde ind med deres skrøner, den ene efter den anden.«

Lad dette være et par prøver på, hvad man kan få ud af at gå bag om optegnelserne til traditionsbæreren selv. Først når indsamlingeksperimenterne i Familie Journalen er fulgt op med grundige interviews af indsenderne, vil man kunne sige noget afgørende om, hvorledes traditionen om den store gård – og vel sagtens også traditionen om det store skib – lever i folketraditionen. *Skulle nogen kunne bidrage med flere, gerne udførligere, skildringer af situationer, hvor disse skrøner er blevet fortalt, vil de blive modtaget med tak. Vi savner også oplysninger om typiske skrønefortællere med en karakteristik af deres person og omtale af deres yndlingshistorier.* Kan der komme tilstrækkeligt materiale ind, vil det blive behandlet i et senere hefte af Folkeminder.

I indledningen hævdedes det, at skrønerne var blevet oversat af folkloristerne. Her til slut må det dog understreges, at dette ikke gælder U.S.A., hvor genren er blevet indsamlet og studeret med umådelig interesse, og man er gået så vidt, at man har udråbt skrønen som en særlig *amerikansk* humor. Men tager man nu denne amerikanske folkedigtningens største nationalhelt, Paul Bunyan, og gennemgår hans bedrifter, viser det sig, at det meste er gode, gamle, europæiske »travere«. Særlig kredsen om den store gård, men også kredsen om det store skib, har lånt episoder og motiver til Paul Bunyan-»myten«¹. Ikke mindst af hensyn til det spændende, internationale perspektiv kan det være rimeligt at rette søgelyset mod dette hjørne af folkelig dansk fortællekunst.

1. Paul Bunyan-»myten« findes nu oversat og udgivet på dansk som tegneserie.

DEN LANGE LØGN

Af PETER KEHLET

Optaget 10.8.1962 af Thorkild Knudsen efter fhv. landmand Peter Kehlet, Seest Østerskov ved Kolding. Fortælleren er født 8.9.1889 i Sdr. Bjært, Vejle amt. Han taler jysk, men gengiver kongens replikker i et overkorrekt rigsdansk med udtale af alle stavelser og konsonanter. Båndoptagelse FS 61/207 – mgt. 62/28.

Det var engang, kongen havde udlovet prinsessen og det halve kongerige til den mand, der kunne få ham til at sige det ord *løgn*. Og der mødte jo en masse folk op, og de ville jo allesammen have prinsessen og det halve kongerige. Og de fortalte den ene løgnehistorie efter den anden, og den ene meget værre end den anden. Og så var det jo, at så syntes jeg, at det skulle jeg da også prøve. Mon ikke jeg kunne lave noget, der var endnu bedre. Og jeg kom jo hen til kongens gård, og det var en vældig stor gård, jeg har aldrig i mine dage set så stor en gård. Og jeg blev også godt modtaget, og vi skulle jo ud og se på sagerne.

Så kommer vi jo ud i kålgården, og der stod nogle kål, ja, jeg har aldrig i mine dage set så store kål.

»Er dette ikke nogle meget store kål?« siger kongen.

»Jo-h,« siger jeg, »men de er da nu ikke så store som dem, vi har hjemme ved min far, for de er så store, at engang der kom et regiment soldater forbi, og det gav regnvejr, så stod der et helt regiment i ly under en kåltop.«

»Det må være nogle meget store kål,« sagde kongen.

Nå, så kom vi ind igennem stalden, og den forfærdeligste, storeste stald, som jeg har da nogen sinde set. Så siger kongen:

»Er det ikke en meget stor stald?«

»Jo-h, det er det nok,« siger jeg, »men den er da ikke nær så stor som min fars, for det var engang, vi fik en ko løbet henne i den ene ende af stalden, og inden den kom hen i den anden ende af stalden, hvor den havde sin bås, da havde den kælvet.«

»Det må være en meget stor stald,« sagde kongen.

Nå, som kom vi om bagved laden, og der hængte deres husstige, en forfærdeligste, storeste husstige, som jeg har da set nogen sinde.

»Er dette ikke en meget stor stige?« siger kongen.

»Jo-h,« siger jeg, »den er nu slet ikke så lille, men den er nu da alligevel ikke så stor som min fars. For det var engang, de fik den rejst, så nåede

den helt op til månen. Så kravlede jeg derop – jeg var jo sådan en stor knægt dengang, jeg syntes, det kunne da være sjovt at se, hvordan der så ud. Og jeg gik omkring oppe på månen og så mange sære ting. Der sad f.eks. en gammel kone og spandt ståltråd lige ud over en dyngge havrehalm[?]. Nå, jeg gik jo omkring og så på deher sager, men da jeg skulle til og ned igen, så havde de taget stigen væk. Det var værre, for nu kunne jeg jo ikke komme ned. Men så kommer jeg jo i tanker om denher gammel kone med ståltråden, så går jeg hen til hende og låner en hel rinking ståltråd, og det binder jeg om det ene horn på månen. Og så firede jeg mig jo ned ad det. Men da jeg kom til enden af det, så var det allige godt nærere ved månen som ved jorden, så det kunne ikke gå. Jeg måtte jo op igen efter et bundt ståltråd mere, og jeg fik et bundt, der var endnu meget større. Og så kravlede jeg ned med det, og så bandt jeg det ved og firede mig ned ad det. Ja-h, det var allige godt for langt ned endnu at lade sig dumpe ned til jorden. Jeg kløede mig i min nakke, og der fik jeg fat i en lus, så meget en gevaldig stor lus. Jeg klemte den i stykker – sådan imellem neglene – og så rendte tarmene jo ud af den, og så binder jeg jo deher tarme ved. Det nåede et godt stykke ned. Nu skulle det ligegodt prøves – og så lod jeg mig dumpe.

Men jeg gik nu alligevel for meget fart på, så jeg røg helt igennem ned i underverdenen. Nå, jeg fik jo mig samlet op igen da, og så gik jeg henad vejen dér. Det så jo helt sært ud, det. Det lignede jo slet ikke det, én var kendt med her på jorden. Der et sted, der stod to vognkæppe og læssede mergel. Og jeg kom længere hen, da kom der en halv vogn gående med en hel læs mergel. Nå, jeg blev jo ved. Så kom jeg til en lille by, og det må jo have været en søndag, for folk gik i kirke. Nå ja, så gik jeg jo også ind i kirken da, og ved jeg kommer derind, der stod både min far og din far – sagde jeg til kongen – og min far han havde jo taget hans hat af, som ordentlige folk gør i kirken. Men din far han beholdt den på. Hvorfor tror du, han gjorde det?»

– Ja, det kunne kongen jo da ikke vide.

»Jo, for han var skurvet.«

»Det er løgn!« sagde kongen

[Fortælleren slår i bordet og vedbliver]

– og børnene jubler jo, når jeg så tilføjer: og prinsessen går der ude i køkkenet.

HANS OG TROLDEN

Af R. K. NIELSEN

Optegnet 1959 af fhv. postbud R. K. Nielsen i Guldborg, Majbølle sogn, på Lolland, »saadan som min Moder fortalte mig det som Barn omkr. 1900«. Moderen, husmoder Ane Kirstine Nielsen, f. Jørgensen, i Soesmarke, blev født i 1869 og døde i 1944. »Min Moder har det sikkert fra sin Bedstemoder, gamle Ane Rejts, f. 1808,« oplyser optegneren i et brev af 18.5.1963 til Dansk Folkemindesamling.

En mand havde tre Sønner. Men da de alle var voksne, var der ikke Arbejde til dem alle paa Faderens Gaard, og de blev da enige om, at den ældste, Jens, skulde drage ud i Verden for at finde Lykken. Moderen gav ham en god Madpakke med paa Rejsen, og med sin Stok i Haanden drog han saa ud i Verden. Da han havde gaaet langt, og hans Madpose var ved at være tom, gik han ind i en Gaard for at høre om Arbejde. Manden sad ved Bordenden, og da de havde snakket lidt, blev de enige om, at Jens skulde tjene ham, til Kukkeren kom, og han skulde have en Skæppe Sølvpenge for sit Arbejde. Men det skulde være en Aftale, at ingen af dem maatte blive vrede. Den, der først blev vred, skulde have en Rem skaaret af sin Bug (Skindet) og en Rem af sin Bag, og saa skulde han strøs ind med Peber og Salt (i Saarene) og smides paa Porten. Og det blev de enige om. Og han skulde saa gøre det Arbejde, Manden (Trolden) satte ham til.

Næste Dag blev Jens sat til at tærsk Rug paa Loen, og han tarsk og tarsk, og det blev Frokosttid, og det blev Middag, og der kom ingen og kaldte ham ind til Spisning. Omsider blev han dog saa sulten, at han gik ind og spurgte efter noget at spise. Manden sad ved Bordenden og grinede og sagde bare: »Du kan jo læse, hvad der staar over Døren.« Jens vendte sig og læste: »Ingen Mad i Dag, men i Morgen,« og saa traskede Jens ud paa Loen igen for at tærsk videre – han turde jo ikke sige, han var vred.

Næste Dag gik det paa samme Maade. Jens tarsk løs, men ingen kaldte ham til Spisning. Ved godt Middag gik han igen ind, og Bonden sad der igen grinende: »Læs hvad der staar over Døren.« Og der stod jo stadig: »Ingen Mad i Dag, men i Morgen.« – »Naa, men du er vel ikke vred, lille Jens?« grinede Manden. – Neej, det var han da ellers ikke. – Og saa gik han ud til sin Tærskning igen meget sulten.

Tredje Dag gik det heller ikke bedre, og Jens maatte atter ind og bede om Mad, men der stod jo stadig: »Ingen Mad i Dag, men i Morgen.« Og

R. K. Nielsen. Privatfoto.

da Trolden grinende spurgte ham, om han var vred, kunde han ikke styre sig selv mere, men sagde rent ud: »Ja, nu er jeg vred o.s.v.« Men saa tog Manden sin Kniv. Skar en Rem af hans Bug og en Rem af hans Bag. Strøede ham ind med Peber og Salt og smed ham paa Porten. Og saa maatte stakkels Jens jo se at humpe hjem, og hans Moder fik vel nok travlt med at vadske ham og pleje ham, til han kom til Kræfter igen.

En Tid efter sagde den næstældste, at nu ville han ud i Verden og prøve sin Lykke. Han skulde nok klare sig bedre end Jens, og saa vandrede da Poul ud i Verden med sin Madpose. Han kom ogsaa til en Bonde og fik Tjeneste paa de samme Betingelser som Jens, men han regnede med, at han nok skulde tjene sin Skæppe Sølvpenge, for han var nok klar over, det var den samme Bonde, som Jens havde været hos. Det gik ham ogsaa som Jens. Han tarsk og spurgte efter Mad, men der stod jo stadig over Døren: »Ingen Mad i Dag, men i Morgen«, og Bonden grinede. Der gik en Dag, to Dage, tre Dage, uden nogen Mad. Men Fjerde-Dagen skældte han Bonden Hæder og Ære fra, og da denne grinende spurgte Poul, om han var vred, sagde han: »Ja,« og saa gik det ham som Jens, og træt og medtaget kom han da hjem og under sin Moders Pleje.

En Tid efter sagde Hans, den yngste, en Dag, at nu vilde han ud i Verden og prøve Lykken. Her var for lidt Arbejde til tre store Karle paa Faderens Gaard. De lo alle ad Hans og sagde, hvad han bildte sig ind. Naar

det var gaaet hans ældre klogere Brødre saa galt, saa vilde det da gaa ham meget værre. Han var jo den yngste og – dummeste. Men Hans blev ved sit, og en skønne Dag sagde Faderen til Moderen, at det nok var bedst, Hans fik sin Vilje, saa hun maatte hellere skære ham en Madpose som til de andre – saa fik det gaa, som det kunde.

Det gjorde saa Moderen, og Dagen efter drog Hans afsted med sin Madpose og Stok, syngende og fløjtende. Da han havde gaaet langt, og det tog paa Madposen, gik han ogsaa ind paa en Gaard for at søge Arbejde, og det var just den samme, hvor Brødrene havde tjent. Manden sad som sædvanlig ved Bordenden, og de blev snart enige om Tjenesten. Hans skulde tjene Bonden, til Kukkeren kom, og have en Skæppe Sølvpenge i Løn. Men ingen maatte blive vred. Skete det, maatte Modparten skære en Rem af hans Bug og en Rem af hans Bag, strø ham ind i Peber og Salt og smide ham paa Porten.

Dagen efter begyndte Hans at tærskes Rug paa Loen, og da ingen kaldte ham ind til Spisning hverken Morgen eller Middag, gik han da ind og spurgte om noget at spise. Bonden sad grinende ved Bordenden og sagde: »Du kan jo læse, hvad der staar over Døren,« og der stod jo stadig: »Ingen Mad i Dag, men i Morgen.« »Naa, det gør da heller ikke noget,« sagde Hans, og saa gik han ud og tærskede videre. Anden-Dagen gik det ligesaadan og da Bonden spurgte: »Men du er vel ikke vred, lille Hans,« var Svaret: »Nej, nej, slet ikke. Det gør slet ikke noget.« Saa gik Hans ud paa Loen igen til Tærskningen, og gik saa ikke ind mere. Men Trediedagen kastede Hans den Bunke Rug, han havde tærsket, og kom et Par Skæpper i en Sæk, som han saa i Mørkningen gik til Møllen med paa Nakken og solgte. For Pengene købte han saa Smør og Brød og Ost og en Dunk Øl, og saa spiste han sig mæt og drak Øllet af sin egen Dunk, og saadan gjorde han hver Dag.

Da der var gaaet mange Dage, kom Bonden ud for at se til Hans og hans Arbejde. Og forundret spurgte han, hvor Rugen var, han havde tærsket. Ja, den havde Hans da solgt og købt Mad for Pengene. »Har du solgt mit Brødkorn,« bruste Bonden op. »Ja, men Husbond er vel ikke vred over det.« – Nej, det var han da ellers ikke. – Han maatte jo, som vi ved, ikke blive vred. – Men nu kunde Hans da komme med ind og faa Davre, og saa skulde han da have et nyt Arbejde.

Hans blev saa sendt ud i Udmarken og vogte Faar og Svin, og Bonden gav ham den Besked, at han skulde ikke komme hjem, før den jøssede Vædder gik hjem, eller Svinene gik i Jorden. Saa gik Hans da derude baade

Nat og Dag i mange Dage. Den jøssede Vædder gik ikke hjem, og kom man den nær, stangede den, og Svinene roded' i Jorden, men gik ikke i den. Og Hans fik ingen Mad. Saa kom en Slagter forbi, og Hans raabte til ham, om han vilde købe Faar og Svin. Det vilde han nok. Kun den gamle So brød han sig ikke om. Saa fik Hans Pengene til Mad, og Slagteren kørte af med Dyrene. Hans graver nu et dybt Hul i Jorden, og i det satte han den gamle So paa Hovedet, saa kun Halen var synlig. Den gav han et Snit med sin Kniv, saa den sad helt løs, og saa løb han, alt hvad han kunde, hjem og meldte, at nu var alle Dyrene gaaet under Jorden. Kun den gamle So sad endnu i Hullet og kunde ikke slippe ned. Bonden blev ude af sig selv og styrtede ud i Udmarken, og da han saa Soens Hale rage frem, greb han om den for at hale den op igen, men den knækkede jo af, og Manden styrtede bagerover og ned i en dyb vandfyldt Tørvegrav, hvoraf han kun med Nød og Næppe og ved Hans' Hjælp i yderste Øjeblik naaede op og begyndte at skænde.

Men saa sagde Hans: »Husbond er vel ikke vred?«

– NEJ! Det var han da ikke. Men nu kunde han komme med hjem og faa noget Mad, og saa faa et andet Arbejde.

Næste Dag skulde Hans ud at pløje. Troldens sorte Hund blev sendt med, og hvor den lagde sig, skulde han begynde at pløje, og blive ved til den rejste sig og gik hjem. Hans pløjede og pløjede, men Hunden rejste sig ikke. Til sidst blev Hans utaalmodig, greb sin Pisk og langede Hunden én over Nakken. Den hylede og for hjemad, saa Hans i Hast maatte skære Rækkerne, springe paa den ene Hest og galoppere efter Hunden. Ved Gaarden sprang Hunden over et højt Risgærde, og Hans lod Hestene springe bag efter, men de var for lange. De jog hver en Gærdestav i Livet og døde begge to. Nu kom Trollden farende og overfusede Hans, der bare sagde: »Ja, men Husbond sagde, jeg skulde følge efter Hunden hjem, og saa – men Husbond er vel ikke vred?«

»NEJ – det er jeg da ikke.«

Næste Dag skulde Bonden og hans Kone til stort Troldegilde, saa Hans skulde passe det hele hjemme. Han skulde køre Fyld i Hjulsporene paa en Vej, og saa skulde han fylde en gammel Brønd. Endvidere skulde han passe Barnet i Vuggen, saa det havde det tørt, og der skulde være Lys og god Varme, til de kom hjem. Ved Sengetid skulde han hente Manden og Konen. Han skulde blot staa ved Døren og kaste dem et Par gode Øjne, naar han kom, saa skulde de nok komme og stige til Vogns og køre hjem. – Han lovede alt, og Folkene drog til Gilde.

Saa tog han ellers fat. Først tog han Barnet og lagde det i et Lagen, hvis fire Hjørner han bandt sammen, og dette hængte han op i Skorstenen. Her mente han, det havde det tørt og kunde selv vugge. Derefter tog han fat paa Vejen. Da Stenene var saa tunge, tog han og slagtede alle Kørerne, huggede dem i Stykker og fyldte Hjulsporene dermed. To af Øjnene stak han i Lommen. Om Eftermiddagen tog han saa fat paa Brønden, men da Jorden var saa tung, gik han ind i Stuehuset og hentede: Senge, Dyner, Borde, Stole, Skabe, Kister, Gryder, Kedler og alt, hvad der var i Stuer og Køkken, og fyldte det hele i Brønden, men saa var det ogsaa Aften. – Før han kørte satte han Ild paa Laden, der var fyldt med Halm. Saa mente han, der var baade Lys og Varme, til Folkene kom hjem. Og saa kørte han ellers efter at have smurt Vognen alle Steder.

I Gildeshuset dansede baade Trolde og Troldkoner, da Hans kom ind, saa der var Luft i Skørterne. Da Hans fik Øje paa sin Husbond, der ikke synes at have Øje for ham, tog han sine Køjne op af Lommen og kastede dem i Hovedet paa Trolden. Uheldigvis traadte man paa dem paa Gulvet, gled og faldt. Det ene Par ovenpaa det andet under Skrig og Skraal, og til sidst laa hele Selskabet i en uformelig Dynge paa Gulvet. Da Husbonden endelig var kommet fri, vilde han overfuse Hans, men denne sagde bare: »Husbond er vel ikke vred?«

– NEJ – det var han da ikke.

Saa gik man til Vognen og Trolden spurgte, om Hans nu havde smurt Vognen godt, hvortil Hans svarede, at den var smurt baade udvendig og indvendig – og mest der hvor »Vor Far« skal sidde. »Hvad,« raabte Trolden, »Har du smurt, hvor jeg skal sidde?«

»Ja, Husbond sagde, jeg skulde smøre alle Steder – men Husbond er vel ikke vred?«

NEJ – det var han da ikke.

Saa fik han en Sæk at sidde paa over Smørelsen, og de kørte hjemad. Pludselig sagde Manden: »Jeg synes, der er Ildebrand.«

»Ja«, sagde Hans, »jeg skulde jo skaffe Lys og Varme, til I kom hjem, saa satte jeg Ild paa Laden.«

»Har du sat Ild paa min Lade?«

»Ja, men Husbond er vel ikke vred endda?«

– NEJ – det var han da ikke – men saa Barnet?

Ja, det havde det tørt og godt i Skorstenen.

»Har du hængt mit Barn op i Skorstenen?«

»Ja, er Husbond vred over det?«

»Nej.« Lidt efter sagde Trolden: »Jeg synes vi kører i det bare Kød.«

»Ja, jeg maatte slagte alle Husbonds Køer for at faa Vejen fyldt op.«

»Har du slagtet mine Køer?«

»Ja, men er Husbond vred for det?«

– NEJ – det var han da ikke.

Da de var kommet hjem, brølede Bonden: »Hvor er min Seng og mine Møbler?«

»Ja«, sagde Hans, »dem har jeg fyldt i Brønden, men Husbond er vel ikke vred for det?«

– NEJ – det var han da ellers ikke.

Saa lagde Bonden og hans Kone sig paa det bare Gulv med Barnet i Vuggen i Midten, men Hans krøb ind i en Høstak paa Marken. Bonden kunde ikke sove og sagde da til sin Kone: »Den Hans er os for klog. Han ruinerer os, saa vi maa se at blive ham kvit. Se nu Kone: i Morgen ruller du dig først i Tjære og saa i Fjer, og saa kravler du op i det høje Pæretræ og giver dig til at kukke. Saa bilder jeg ham ind, at Kukkeren er kommen. Saa skal han jo rejse. – Og den Skæppe Sølvpenge maa jeg jo se at snyde ham fra paa anden Maade.« – »Pas nu godt paa ham, lille Fatter,« sagde Konen.

Næste Morgen, da Hans sad ved Davren, hørte de Kukken fra Pæretræet, og Trolden grinede:

»Nu er Kukkeren kommen, lille Hans. Saa er din Tjeneste jo færdig hos mig.«

»Hvad, er Kukkeren kommen«, sagde Hans. »Den maa jeg se, jeg skal altid se den første.«

Saa for han ud, snappede en Sten og kastede den lige i Panden paa Troldkonen, der faldt ned og laa som død.

»Nu har du slaet min Kone ihjel,« skreg Trolden.

»Hvad – er Husbond vred for det?«

»Ja, nu er jeg vred,« skreg Trolden igen. »Mit Brødkorn har du solgt. Og hvor er mine Faar og Svin? Mine Heste ødelagde du og mine Køer og Møbler. Mit Hus har du brændt, og nu har du slaet min Kone ihjel. – Jo, nu er jeg vred.«

Saa tog Hans sin Kniv, skar en Rem af Troldens Bug og en af hans Bag og strøede ham ind med Peber og Salt og smed ham paa Porten. Saa gik han ind og fandt sin Skæppe Sølvpenge, som han tog paa Nakken og gik fløjtende hjemad og levede lykkeligt alle sine Dage – og lever maaske endnu.

VORHERRE OG SMEDEN

Af KNUD SKAFTE CHRISTIANSEN

Optegnet 1961 af Fridolin Weiss Bentzon, som oplyser, at det er »en historie, som jeg hørte under et gilde med nogle af mine venner. . . . Meddelelsen var en klejnsmed, Knud Skafte Christiansen, som på det tidspunkt (1959) var ca. 23 år, han er født og opvokset på Amager, nærmere betegnet Parmagade.« Indledningen til historien er i originaloptegnelsen gengivet i 3. person.

Jeg stod i lære hos en gammel kunstsmed, som nu er oldermænd. Jeg skulle banke nogle slagge af, og gik ind til mester og sagde, at jeg måtte have en større mejsel, og mester fortalte følgende:

Engang havde Vorherre samlet alle håndværkerne, og typografen stillede sig forrest, fordi han regnede sig for lidt finere end de andre, mens smeden stillede sig bagest, fordi han var beskidt.

Vorherre spurgte naturligvis først typografen om, hvad han lavede indenfor sit fag. Typografen fortalte: »Jeg sætter bøger,« og forklarede, hvordan han gjorde. »Hvor får du typerne fra?« spurgte Vorherre. »Ja, dem får jeg fra et skriftstøberi.«

Vorherre spurgte så skriftstøberen: »Hvad gør så du?« og skriftstøberen forklarede: »Jeg gør altså sådan og sådan.« – »Men hvor får du dine redskaber fra?« – »Ja, dem får jeg fra smeden.«

Vorherre spurgte så smeden: »Hvem laver dine redskaber?« – »Dem laver jeg selv.«

Vorherre spurgte derefter snedkeren, hvad han lavede. »Jeg høvler og saver,« svarede snedkeren. »Men hvad høvler og saver du med?« – »Ja, det gør jeg med en høvl og en sav.« – »Hvor har du dem fra?« – »Ja, dem laver smeden.«

På den måde spurgte Vorherre alle håndværkerne, hvad de lavede, og hvergang kom han tilbage til smeden, og så tog han smeden og satte ham forrest og sagde: »Du skal stå forrest, for du er den eneste, der laver dine redskaber selv.«

– »Kan du så skrubbe ind og lave den mejsel selv, knægt.«

HANS I VADESTØVLERNE

Af MAREN JENSEN

Eventyret er optaget på båndoptager den 20. juni 1960 af Anders Enevig til Dansk Folkemindesamling efter Maren Kirsten Marie Jensen f. Kristiansen, den 25.3. 1891 i Oddum sogn, Ringkøbing amt. Hun er gift med fhv. gårdejer Marius Jensen og bor nu »Trekanten«, Gammelgård, Donslund i Hejnsvig sogn, Ribe amt.

I Anders Enevigs samtale med Maren Jensen fortæller Maren Jensen, at hun har eventyret fra sin far, plantør Mads Kristiansen, der plejede at fortælle eventyret for sine børn, og han har i alle tilfælde fortalt det før 1900. Han fortalte eventyret hver vinter, og Maren Jensen siger: »Det tog mere end en aften, det tog så tit flere aftener, inden han var færdig.« Det blev fortalt i skumringen efter aftenmalkningen ved otte-tiden, mens nadvergryden, boghvedegrøden, kogte, og alle gårdens folk kom ind og hørte på.

Efter at have fortalt eventyret siger Maren Jensen: »Der mangler noget . . . der mangler noget«, forklarer hun, »alle de små finesser og beskrivelser, som min fantasi er blevet for gammel og sløv til at kunne huske. Og hvad han tænker.«

Maren Jensen kan også huske, at eventyret forandrede sig for faderen, eftersom han blev ældre. Og i det hele taget er eventyret forskelligt, hver gang det bliver fortalt. Stemningen betyder noget. »Der er forskel på, om man sidder en mørk aften i skumringen foran komfurilden, eller én sidder en sommerdag som i dag med solen ind ad vinduet og skal fortælle noget, og en mangler stemningen.« Og så betyder det noget, når man ikke har et rigtigt publikum. Det er bedre at fortælle for børn end for en mand med mikrofon. »Det er ligesom én kommer til selv at være barn, idet én fortæller for børn . . . Fantasien bliver rigere jo mere børnenes øjne de lyser.«

Det er kun sket et par gange, at Maren Jensen har fortalt eventyret for sine børn, for der var meget travlt, og hun havde 8 børn og to gamle folk at se til. I Marens tid var der ikke så megen tid til at holde skumring, og der var fattigt særligt i trediverne, og i krigstiden var der ikke så megen tid til at hygge og holde skumring.

Eventyret er gengivet med rigssprogets retskrivning, mens ordstilling og bøjningsformer er bevarede, bortset fra navneordenes bestemthedsform. Der skrives altså ikke *æ dag*, men *dagen*, o.s.v. Ligeledes skrives overalt *jeg for a* og *at for te*.

Der var engang en mand, han havde tre sønner. De to ældste, de hed Per og Wolle, og det var sådan en par selvbevidste fyre. De tykte det hele skulle dreje sig om dem. Så var der en yngre en, han hed Hans. Han var sådan en mærkelig fyr, tykte de, for det var, ligesom han kunne hverken blive gal eller ked af det, han sang lige så lang, som dagen var, og var der en stykke arbejde, de ikke regnede på, så var det blot, de sagde til ham:

Hør lille Hans, kan du ikke gøre det der, for du er jo så dygtig. – Det vil jeg da grove gerne, sagde han Hans, og han kunne gøre selv det værste svineri for dem, og de grinede jo bare af ham. Nå, så da deher de blev voksne, deher to fyre, så kom de i tanke om, de ville ud i verden, i den vide verden. Ud og vinde prinsessen og det halve kongerige, som de siger. Og de gik til deres far. – Vi kan vel nok få en par heste og få ridetøj og få ordentlig mundering, sådan vi kan komme ud i verden og se os om. – Jaja, det skal I nok, og jeg vil ønske I må gøre jer lykke. – Ej, da vil [jeg] gerne med, sagde han Hans. – Jaja, nu skal vi først have de andre færdige, så kan vi endda se.

Og de fik, hvad de forlangte: Fine klæder og sølvtøj og ridetøj og en par kønne heste. Nå, og de kom på hesten, og de sagde farvel, og de kom ud i gården, og så kommer Hans. Han havde taget den gammel føløg, og han kom i de klæder, han havde, og han kom også ud i gården. Der stod så sådan en gammel egetræ ude. Deher to herrer, de havde jo også fået sådan en daggert ved siden, og de siger til Hans: – Hvad vil du? – Jamen jeg vil da også ud i den vide verden, siger han Hans. – Ha, du kan da ingen . . ., du kan da ingenting vinde, du kan hverken vinde prinsessen eller det halve kongerige. – Så vinder jeg noget andet, sagde han Hans. – Nå, inden vi rejser af, sagde han Wolle, så hugger vi lige vore daggertes her ind, for vi kan få nogle andre undervejs, og det skal du også, og den, der så kommer først herhjem igen, han kan jo så tage hans daggert, og så skal vi allesammen samles og se, hvem der har fået den største lykke. Nå, det gjorde de alle tre der. Hans, han havde ikke andet end en brækket lommekniv, den huggede han ind ved siden de andre, og så rejste de af.

De to, de sprængte jo afsted, og Hans han kommer bagefter. Han så på de kønne træer, og han hørte på fuglesangen, og han var så inderlig godt tilpas. Det var dejligt at komme ud i den vide verden. Så, han blev jo ved at ride fremad bagefter de andre, men de var jo snart langt væk. Da de kommer, da de kommer sådan langt ud igennem en stor skov og over en eng og ind i en anden skov, så møder de en gammel kone, der kom, og hun havde så meget at slæbe på, og hun var så træt. De kom forbi hende altså, hun gik samme vej. – Halløj, du gamle, siger de til hende. – Hvad er du ude på? – Nå, jeg skal have alt det brændsel slæbt hjem, men jeg er så træt, og jeg er sulten, og jeg har ikke fået noget at spise, har I ikke lidt at give mig? – Vi har ikke mere, end vi skal selv have, sagde de. Og de red videre væk. De ville hverken hjælpe hende eller give hende noget.

Så en par timer efter så kommer Hans, han så jo denher gamle kone.

Maren Jensen. Fot. Anders Enevig, 1960.

Han red hen til hende, så siger han: – Hør lad mig lige få dit brændsel op på ryggen af denher gammel øg, den kan bære mig, den kan bære mere. Hun så jo op til ham og smilede: – Hvordan kan det være, du vil hjælpe mig, sagde hun. – Jeg kan ikke tåle at se noget, der har det ondt, sagde han. – Og lad os lige sætte os i vejgrøften, og så spise denher stykke mad, vi har med, jeg kan dele med dig, du kan få det halve af det. Og de satte dem ned, og de snakkede og de havde det så meget grove godt. Og da det var færdig, så, så tog Hans jo en knippe brændsel på hesten, og han satte sig op på den, og hun kom jo dér ved siden af, og de snakkede jo. Da hun så kom hjem, så fik hun jo hende brændsel ned, og så siger hun: – For det du har

hjulpet mig i dag, så vil jeg give dig en gave. – Ja, det skal du ikke, sagde Hans, for han manglede ingen verdens ting. – Nej, ikke nu, sagde hun, men der kan komme den tid, hvor du vil være glad ved det, jeg giver dig. Her skal du se, her er en fløjte, og hvis der er noget, der vil gøre dig fortræd, så skal du blot lige røre ved den fløjte, så dør det, sagde hun, så er det færdig. Men du skal ikke gøre det, inden det, inden du kan ikke redde dig. – Nej, det lovede han, så han stoppede ned i vestelommen, så tænkte han ikke mere på den fløjte. Og han red videre, og han sang.

Så en dags tid efter, så kom han til en herberg. Og der kommer han ind, og der var nogen, der sang og skrålede og holdt sådan en hals. Og Hans satte hans hest ind i denher kørestald, der stod en par gamle raverter. Han tænkte: – Nå ja, det er da nogen, de har det da ringere end mig. Nu vil jeg da lige ind og have lidt at drikke og have en stykke mad, jeg har jo ikke mere af det, jeg delte med denher gamle kone, jeg har snart ikke fået siden, men jeg har ikke manglet noget.

Han kommer ind i skænkestuen, og hvem ser dan da? Dér sad Per og Wolle inde, men han kunne snart ikke kende dem, for de var i nogle elendige gamle pjalter, alle deres fine klæder, de var væk. Så siger Hans: – Hva', hvordan er det, I ser ud? – Nå, der kommer du, sagde de – jamen, så kan du da hjælpe os lidt, for vi er jo kommet i galt selskab. – Ja, det tykkes jeg, jeg kan se, sagde han Hans. – Ved du hvad, de klæder dér er bedre som vores, lad os nu få det, så rejser vi af igen, for vi skal nok gøre vor lykke, du når ingenting alligevel. Ah, Hans han tykte snar, det var synd for dem, og han delte med dem, hvad han havde, og så, så fik han de gamle ralter, som næsten ikke kunne holde sammen. Og de fik hans gamle støvler på, og de var ikke gode, og de kunne kun få den ene af dem, men hvad, det skulle jo så være, som det kunne blive. Og så fik han en par gamle støvler, som der jo næsten ikke var bunde i, og skafterne var forrevne, og det var sådan en par gamle støvler, der var en gammel soldat, der havde gået i, og Hans han siger: – Det er da en grove for gammel vadestøvle, sagde han – men én kan jo altid gå og vade lidt i dem.

Og så rejste deher to herrer jo af, den ene måtte jo rejse med den gamle krikke, og Hans han fik jo så den anden, og så tog Wolle, han tog øget. Nå, så rejste de af igen, og så mærker vi for resten ikke meget mere til dem, for de passer dem selv.

Og så rejser Hans jo videre væk. Så kommer han henimod aften til en stor mark, der gik en stor flok får på. Og der var en gammel fårehyrde, og det kneb ham at få samling på deher får. Og så siger Hans: – Skal jeg da ikke

hjælpe dig med det, for jeg har da vist lettere ved at rende dem gammel får ind, som du har. – Åh, det ville jeg endda være glad ved, sagde han, denher gamle fårehyrde, – hvis du kan hjælpe mig, så kan du få lov at sove sammen med mig i nat. Og få din nadver og din davre, inden du rejser af. Nå ja, men Hans han kom jo til rendende efter deher får, og han hjalp den gamle fårehyrde dem hjem på kongeslottet, hvor han var hyrde. Og denher gamle røgter han tog sig så kønt af Hans, og han fik ham ind og fik ham givet noget at spise, og de sov sammen. Og røgteren snakkede lidt med ham om, hvordan han havde haft det i verden, og snakkede Hans om, hvordan han tyktes, han skulle bære sig ad – han skulle altid være ærlig, og altid hjælpe dem, der var i forlegenhed, for så ville han få det godt med sig selv og med andre.

Nåh, så dagen efter så siger han til Hans: – Vil du ikke nok blive og hjælpe mig, så deler vi, hvad vi har, hvad jeg har og hvad jeg får. – Jo, svarede Hans, det rager da ikke så vidt, jeg kan da nok blive her i nogle dage, det kunne da være helt sjov.

– Så skal du ud i fennen. Der er tre fenner, sagde han, og den første, den må de jo . . . Nej, dem må du ikke komme i, men der er en stor mark, inden du kommer til dem. Og [i] den må fårene gå, men du må endelig passe på, de ikke kommer ind i dem tre, for der er en kæmpehøj i hver, og derinde, der bor en trolde i hver af dem. Og når du kommer derind, så tager han fårene, og han slår dig ihjel, og så går det ravpinegalt.

– Nå ja, men det kan jeg jo da lade være med, sagde han Hans. Han red så op med hans får. Og der gik en dag, og der gik to, og det gik helt godt, men så fik fårene jo græsset ædt i den fenne, der ligger ved den mark, og så tænkte Hans: – Åh skidt være med det, de skal da have noget at æde, jeg vil prøve det. Han lukkede lågen op og lader fårene komme ind, og de kom jo til ædende, og Hans han synger og tænker: Åh skidt, her er da ingen trolde, det er da ikke andet end pjat, så hører han noget. – Orrrr, det brummer derinde i denher banke, og han tænkte: – Hva', lad os nu se, hvad det er for en, der kommer. Og så kommer der en trolde ud. Og han havde en store hoved med en stor øje midt i panden. Og han brummede og han brumlede, og: – Hva' er det for noget, kommer du herind med dine får, det vil jeg ikke have, det vil jeg ikke finde mig i. – Nåh, her er da græs nok, sagde han Hans, lad os nu blot . . . – Jeg skal have en af dine får, sagde han, ellers slår jeg dig ihjel. Hans han tænkte: – Jaa, så skal han ihvertfald have den ringeste da. Og han gik så hen til en, der var grove pjaltet og en gammel en, og den havde mavepine, kunne én se, ulden var ikke så køn, og

den tog Hans ved, og så siger han. Ja, så skal du jo have denher da. Men så vil jeg også have lov til at gå her med mine får, indtil de har ædt dether op. Nå ja, trolden han tog jo ved denher får, og Hans han holdt jo ved, så kom han i tanke om denher fløjte, nu ville han ski da prøve det, hvordan det kunne være. Han holdt den så sådan, at trolden han fik ved. Og straks så falder trolden om, og denher store hoved den knaldede imod jorden, og død var han. – Ha, sagde han Hans – det er ellers godt dether, det er slet ikke så tumbet en gave, hun har givet mig. Og han stoppede ned i vestelommen igen. Og han tog hans får, og han tog hjem til kongsgården.

Og han fortalte jo dether til den gamle fårehyrde. – Åha, da var det vel nok godt, for han . . . de har plaget os alle dage dem tre, dem tre trolde derude i banken, og vi har ikke vidst, hvad vi skulle gøre ved dem, men pas nu på, for den næste i den næste høj, han er meget, meget værre. – Jaja, sagde han Hans, det går nok med det. Nu æder fårene det græs, der er, så vil jeg da nu ligegodt prøve, når de kommer til den anden fenne. Så vil jeg nu ligegodt prøve og derind da. Og det gjorde han.

Det varede ikke mange dage, inden så var de inde i den anden fenne, og der kom jo en stor trolde brummende og rasende ud. Og han havde to hoveder, og der var tre øjne i hver hoved, og det var noget grusomt noget. Han var lådden ned over det hele og havde nogle store, lange negle og klør, og han rasede jo. – Åh, tænkte han Hans, dether det ser lidt værre ud, men det kan da ikke gå værre end galt. Og han forlangte jo også et får. Og Hans han var jo straks henne ved denher gamle får. Han tænkte: – Du skal ikke have det bedste af dem da. Og trolden kom jo derhen og rasede jo, og han tager jo ved denher får, og Hans han holder jo fløjten hen, så han kommer til at gribe om den. Og straks så falder han jo. Deher tre hoveder de gav jo en gruelig rabalder, da han ramlede i jorden, men død var han. Nå, Hans han tog hjem med hans får. Og han fortalte jo fårerøgteren dether: – Jamen, åh hva', hvis du kunne udrydde dem alle tre, så har de ganske vist en bror derude i havet, han er endnu meget værre, men det kunne jo såmænd være også, at du kunne få ram på ham. Men pas endda på, sagde han. Pas på dig selv.

Nå, der gik nogle dage, og Hans han kom ind i den sidste fenne. Og der kommer jo en skikkelse ud. Han havde ni hoveder, og deher tre øjne i hver hoved, de rullede jo, og han brumlede jo som en hel tordenskrald, det lyder jo noget så grove, så grove. Nå, Hans han røg så hen og får fat i den gamle får igen, åh hva' det var jo det trolden ville have. Og han holder jo hans fløjte hen, og trolden han rører jo ved den, og falder han, og deher

ni hoveder, de . . . Hans han skrannede: – Det så vel nok tovlig ud, dér lå han, og alle deher ni hoveder de havde tungen ud af halsen, død var han.

Nå, da Hans, da Hans han så kommer hjem om aftenen fra den tredie fenne af og har slået den tredie trold ihjel, så ser han, det er så mærkeligt derhjemme på kongeslottet. Den gamle røgter han ser så ked af det ud. Og der er sort for alle vinduer, og folk de går og græder, og de er i sorte klæder allesammen, og så siger han Hans: – Jamen, hvad er der da i vejen, hvordan er det da, der ser ud herhjemme? – Jo, siger han, den gamle fårehyrde, ham trolden derude i havet, han har været heroppe, og han har sagt, at der vil ske en ulykke, hvis ikke han får kongedatteren, så vil han slå alle dyr ihjel her på stranden, og han vil sende en stor oversvømmelse over os herop, sådan at det hele går til. Og nu ved vi ikke, hvad vi skal gøre. – Nå, sagde han Hans, mon han da også skulle have så stor en magt, det kan jeg da snart ikke tro, siger han. – Men lad os nu gå i sengen og sove, så kan vi jo endda . . . – Jamen, ser du, siger han så, – han vil have hende derned om otte dage. Og da skal hun komme, for ellers er det ulykken sker. Nå ja, men så har vi da otte dage at tænke os om i, sagde han Hans.

– Og han drog ud med hans får igen, og han sang, og det gik jo så meget grumme det hele. Men så kommer Hans i tanke om deher tre kæmpehøje derude. Han ville da ind og se, hvad der var, og han går ind i den første, og det var netop den dag, kongedatteren hun skulle leveres om aftenen. Han går ind i den første høj, der er, og han kommer ind, og han blev så forundret. Først så stod der en brun hest, så meget en kønne én, og ved siden af der hængte det fineste ridetøj og en mundering med sabel ved siden. Og han havde da aldrig tænkt sig noget, der var noget, der var så kønt, for det var nu meget kønnere som det, Per og Wolle de havde på, dengang de rejste ud. Og han gik længere ind, og der var en stor kiste, og den var fyldt med kobberskillinger. – Ha, sagde han Hans – trolden er væk, dether det er mit. Han tænkte ved sig selv, nu vil jeg da lige tænke på, om jeg ikke kunne hjælpe prinsessen i aften. Nu har jeg hest, og jeg har en mundering, og jeg har en sabel, det skulle være grove, kunne jeg ikke hjælpe hende. Han tog hjem med fårene, og han snakkede ingen verdens ting om det. Da han havde fået hans nadver, så er det snart ved den tid, prinsessen hun skal leveres dernede. Han rejser af ud i højen, og han får fat i hesten og får fat i dether tøj, og han tænker: – Nu er det lige ved den tid, da hun skal være ved stranden. Og han satte sig på hesten og red afsted derned til

stranden. Og dér stod jo snart hele kongerigetets befolkning, og kongen og dronningen står og vrider deres hænder, de ved ikke, hvad de skal gøre. De er så forfærdelig kede af det, og prinsessen står mellem dem og græder: – Kommer der da ingen hjælp? Er der da ingen, der kan hjælpe os? – Og så kommer han derude i havet. Bølgerne de slog den ene store bølge i vejret efter den anden, og det skummede og det frådede, og han rejser sig op i al sin vælde derude, den grimme skikkelse at se. Noget så grimt, det, det havde de aldrig tænkt, der var til, og de blev jo helt skrækslagne. Så pludselig, så kommer der jo en rytter ind midt imellem dem på en brun hest og i en fin mundering, og så siger han: – Hvad er her ved det? – Det fortalte de. – Nå, jamen jeg kunne da nok ride ud til trolden med hende, hvis det er sådan hun skal leveres, så kan jeg jo da godt gøre det. Så vil jeg se, om jeg ikke kan narre ham, og jeg vil prøve, om jeg kan snakke med ham. – Og trolden han råbte og galede derude: Nu skulle de komme, nu var det ved tiden, han ville ikke vente længere. – Sæt du dig op bagved mig, sagde denher rytter til prinsessen. – Og hun kom jo grædende derop og satte sig, og hun tog om ham for at holde sig fast, og hun lagde sit hoved ind imod hans skulder, og hun fik kik på, han havde så meget nogle dejlige kønne krøller. Og så sad hun og tænkte: – Åha, hvad skal jeg gøre, men han skal ihvertfald have noget, for det han er så god ved mig. Hun bandt sin ring i hans krøller, sådan den sad godt puttet. Nå, og så var de snart ude ved trolden. Og han råber ind til stranden: – Jamen kan du så komme herud med hende, og det skal være nu. Og han kom med nogle gruelige ord, og han frådede og skummede. – Nå, siger han Hans, – skal det være lige nu. Er der slet ikke noget, vi kan? Kan vi slet ikke prutte lidt om det? At vi kunne gøre en handel. Er der ikke noget, du vil have i stedet for, så kan jeg beholde prinsessen! – Ikke tale om. Nej han ville have hende, og der var jo ikke noget at snakke om. – Ja men det kan da ellers være, sagde han Hans, – ved du hvem jeg er? For jeg har kendt dine brødre, dem har jeg slået ihjel. Jeg kan også slå dig ihjel. Og jeg vil ikke af med prinsessen i aften. Du kan komme en anden gang, for ellers skal jeg nok gøre det samme ved dig, som jeg gjorde ved dem. – Trolden han blev så mærkelig mat i stemmen. Han vidste ikke, hvordan det var gået til med hans tre brødre, men han vidste, de var væk. Og han tænkte: – Ja, hvem ved. Han sank ligeså roligt ned i havet igen. Og Hans, han rider ind til stranden med prinsessen, og sikke en jubel der blev. Og kongen og dronningen, de tog mod deres datter, og de ville så vende sig om og takke

Hans. Der var ingen at se. Han var forsvundet midt i folkemængden, uden de vidste, hvem han var. Men der var jo glæde.

Men så nogle aftener efter, så kom trolden op igen. At det var lige meget, han ville nu have prinsessen. Og det skulle altså, det skulle altså være helt bestemt. Nu skulle hun komme, og ellers skete der en ulykke. Han havde fattet mod igen.

Så går det ligesom sidste gang. Og den dag at han havde fastsat, hun skulle komme igen derned, da var Hans så inde i den anden høj. – Hm, det var da grove, det så da meget finere ud. Dér stod en hvid hingst, som var en flotte én. Og der var sølvtøj og ridetøj og . . . Han gik ind i den inderste rum. Der var en kiste med sølvpenge. – Nå, det kan være, jeg kan redde mig en anden gang og redde prinsessen, tænkte han Hans ved sig selv. Og han tog hjem med fårene, og han snakkede ingenting om det.

Og aftenen kom, at prinsessen hun skulle leveres igen, og der var stor sorg og sørgelighed igen ligesom sidst, og ilag det er allerværst ude ved stranden . . . der græder, og folk de græder, og kongen og dronningen er så ulykkelige, og prinsessen hun tænker: – Nu er min sidste time kommet, hvis ikke han kommer igen, ham med det krøllede hår. Pludselig, så kommer der en rytter på en hvid hest. Han kommer på den hvide hest, og der var nu ingen, der kunne se, det var ham fra sidste gang af. Og det vidste prinsessen heller ikke. Men det gik ligesom sidst, hun kom op bagved ham, og så skulle han jo ud med hende da.

Og hun græd jo, hun lændede sig op af ham og: – Jo, det er ham med krøllerne. Og hun bandt hende anden ring ved hans lokker dér, og hun tænkte: Åh ja, blot han må kunne redde mig, så skal jeg nok passe på, han ikke stikker af, uden jeg får sagt tak for det.

Og det gik jo ligesom sidst. Trolden var ligegodt vred for sagen[!], for Hans han truede ham jo, at han måtte vide at passe på, for han havde magt til at slå ham ihjel. Og det gik ligesom sidst. Han fik jo prinsesen med sig ind. Og der var jo en glæde uden lige. Og da de ville vende dem om og takke Hans, så er han væk. Ja, og det var jo gået ligesom sidste gang, der var ingen, der anede, hvem den rytter var.

Men prinsessen kom med dem hjem, og så levede de jo og troede, at nu var faren forbi. Men sikre var de jo ikke. Og det passede jo også. For trolden vågnede jo op til dåd igen, og gjorde ligesom sidst. Han kom op og forlangte altså, at prinsessen skulle komme den og den aften. Og så var det den sidste gang, og da skulle det ske, ellers skete der en ulykke med det

hele, med det hele land, med hele kongeriget. Nå, fortvivlelsen blev jo stor igen, og nu var de jo så ræd for, at nu var det sidste håb ude, for de kunne jo ikke tænke dem, at der kunne komme én den tredje gang og redde hende. Det var jo næsten umuligt og tro på sådan en mirakel.

Så gik tiden, og Hans han, den dag, at hun skulle så leveres til trolden, så gik han ind i den sidste høj. Nu ville han da se, hvad der var inde, for det kunne jo godt ske, at der var sådan noget, han kunne også bruge igen, det kunne jo, hvem vidste? Han vidste jo ingenting. Han vil ind og se. Da han kommer derind, så står der en sort hingst, en kraftig dyr, en kønne dyr, og den tog så kønt imod ham, den kiggede om på ham, og den vrinskede efter ham, og han klappede den. Og der hængte det flotteste ridetøj og saddeltøj, og han gik længere ind. Og der var jo en kiste, og der var guld-dukater i. Og Hans han smilede ved sig selv: – Det ser næsten ud, som jeg bliver en rig mand; det kan jeg vist ikke blive fri for. Hvis ellers da, at jeg kan få det ud af denher troldhøj.

Nå, han tog hjem med fårene igen. Og han kom hjem til denher søllehed, for prinsessen skulle leveres. Og Hans han, det var næsten første gang i hele hans levned, han havde været ked af det, for han havde jo set på denher kønne prinsesse, og hvis han nu ikke kunne redde hende, så ville han selv blive forfærdelig ulykkelig alle hans dage. For at tænke sig at hun skulle ud til den trold derude, det kunne han ikke holde ud. Han havde aldrig haft den fornemmelse før. Og den gamle fårehyrde, han snakkede jo med ham, men Hans han fortalte ingenting. Og han fortalte jo, denher gamle mand, hvordan de havde snakket om, blot der endda nu den tredje gang også ville komme én og redde prinsessen, for de vidste ikke, hvordan det ellers ville gå. Det var jo forfærdeligt det hele. Og prinsessen var helt ude af sig selv, hun. Nej, alting, det var ligesom, det var helt, det var helt, det var helt ude af sig selv det hele.

Nå, aftenen kommer jo, og Hans han havde fået fårene hjem. Og han tager så ud til højen igen. Og da de er forsamlede dernede ved stranden . . . Prinsessen hun var næsten helt bevidstløs af skræk og angst, og kongen og dronningen, de stod og holdt om hende og græd, og befolkningen græd, og hele landet sørgede.

Og så rejser trolden sig derude i al sin grusomhed, i al sin vælde med skum og fråde om skulderen og . . . Og der gik jo en jag igennem forsamlingen, da de så ham. – Nu var det sikkert den sidste gang, nu var der nok ingen redning. Men inden de ser sig for, så kommer denher, så kommer der en rytter på en sort hingst sprængende ind imellem dem og hen til

prinsessen. Og han siger: – Sæt dig op på min hest, så skal jeg se, hvad jeg kan gøre.

Og hun blev jo hjulpet op, og kongen og dronningen tog afsked med hende. Og hun lænede sig op imod Hanses ryg og skulder, og da ser hun jo, at det er den samme, han havde de samme kønne krøller, og dér hængte hende to ringe. Og hun fattede mod igen, og det kunne måske være, det kunne gå heldigt, at hun ... og hun skulle aldrig glemme og takke ham igen.

Og han red jo ud i strandkanten. Og trolden blev jo arrig, da han så ham, om det ikke snart kunne få en ende. Og han måtte sørge for at komme ud med hende. Ja, det ville Hans ikke, for trolden kunne selv komme i land efter hende, ville han have hende, han ville ikke ud med hende, han havde ingen forpligtelser. Han kunne selv komme ind efter hende. Og trolden han var jo noget betænkelig ved det, men nu ville han altså ikke vente længere, nu skulle det være. Og han kom jo farende op igennem bølgerne, med skum og sprøjt om sig jo og rasede, og han greb efter prinsessen. Og da er det, Hans han har heldigvis hans fløjte med sig, og da kommer han lige til at røre ved trolden, og det var nok. Det viste sig, fløjten havde sine kræfter endnu, og havmanden han sank ned i bølgerne, skønt han rasede og brummede, og skummet det stod højt til vejs, men ned måtte han, og død var han.

Og prinsessen sad jo bagved Hans, og hun greb om ham, og hun græd, og hun hulkede, og, og Hans han tog om hende. Og de red tilbage til kongen og dronningen med prinsessen, og glæden blev jo så stor. De havde jo set inde på stranden, hvordan det var gået, at han var sunket om i bølgerne, og han var død. Og de råbte jo, og de hyldede Hans, og der blev jo sådan en glæde. Og de kommer ind på stranden, og kongen og dronningen tager jo på prinsessen, og de tog jo om hende. Og nu regnede de da med, Hans, at denher rytter han blev der denher gang, men da de skulle se dem om, da var han væk igen. Og det blev jo en grove skuffelse for dem.

Ja, sorgen blev jo stor over det, Hans var forsvundet. Denher flotte rytter, der var der kommet tre gange og havde reddet prinsessen til sidst, og så var forsvundet uden så meget som at få en tak for det. Og det kunne de ikke, de kunne ikke forstå, at han sådan var rejst af, for han kunne da nok tænke, at de var grove taknemlige.

Men så blev der jo opslaget i alle, alle landets herberger og rundt omkring, at den som havde reddet prinsessen, han skulle endelig komme igen, for han skulle have både prinsessen og det halve kongerige, for det han

havde reddet hende. Og det regnede de så med, at han ville, han ville vise sig igen. Der gik en tid, og så begyndte det jo at strømme ind. Og en dag så så Hans, at der kom en par ryttere, som ikke kunne være andre end Per og Wolle. De var kommet lidt til kræfter igen, og de havde fået en par nogenledes ordentlige heste og var sådan lidt ordentlige i ridetøj, og de kom jo ridende sammen med nogle andre op til kongeslottet. Og Hans han grinede lidt ved sig selv: – Jaja, det har I nu ikke haft med at gøre. – Han skulle jo nok tie stille.

Og de kommer jo op dér, og der kommer jo den ene ridder ind i kongeslottet efter den anden. Og prinsessen skulle jo tage ham ud, som hun mente, det var, der havde reddet hende. Og de fik jo lov til at gå forbi tronen deroppe med højsædet, dér sad kongen og dronningen med prinsessen midt imellem sig. Og hun skulle så tage ham ud og keg på dem, der kom ind, og de kom jo og hun keg jo på dem, men hun keg jo blot efter dether krøllede hår. Det var snart det eneste, hun havde set, for de skulle komme hen sådan, hun kunne fornemme på deres hår. Og den ene efter den anden kom forbi, og hun rystede på hovedet. Hun blev længere mere ked af det, eftersom der kom så mange, og der var ikke én af dem, som var ham, der havde reddet hende.

Nå, den ene dag gik efter den anden, og tilsidst så var de jo ræd for, at han kom ikke. Så tog strømmen jo af, og, og der var næsten ingen, der kom, og tilsidst så kom der slet ikke nogen. Og prinsessen hun var så ked af det, hun gik ude og sørgede. Og hun gik ude, og hun var rundt omkring over markerne, for hun kunne ikke finde fred noget sted, og hun længtes efter ham der, som hun vidste havde reddet hende. Og hvis ikke han kom, så ville hun blive ulykkelig alle hende dage, det var hun klar over, for hun var kommet til at holde af ham, og kun ham ville hun giftes med, og kun ham, kun han skulle være konge i det land, hvor hun var prinsesse.

Så en dag, som hun gik og sørgede dernede over markerne og ind i skoven og ud igen, og så kom hun ud, hvor hende fars fåreflok den gik. Og der ser hun denher sølle fattige hyrde, han gik. Og hun kom i snak med ham. Og hun kunne ikke forstå det, hun tykte hun havde hørt den stemme før. Men hvem kunne det være? Hvor havde hun set ham henne? Det var ikke til at forstå. Og hun beklagede sin nød til ham. Og hun fortalte ham, hun kunne aldrig glemme den ridder, der havde været, som hun var kommet til at holde af, og som havde reddet hende, om han havde ikke hørt det der. – Ja, han havde jo nok hørt det da. Men hvad. – Hun snakkede jo med ham, og hun snakkede med denher gammel fårehyrde, og hun gik rundt og snak-

kede med alle folk, om der var da ingen, der havde set ham, og ingen, der havde kendt ham, og ingen, der havde set denher flotte rytter først på en brun hest, så på en hvid hest, og så på en sort hest. Om der var da ingen, der havde hørt noget og set noget om det. Men det var der ikke. Hvor vidt hun så siden kom omkring, så var der ingen.

Og hun gik jo. Og Hans han gik og tænkte på: – Ja, nu ved jeg da ihvertfald hun holder af mig. Det er ikke enest for det, at jeg kom på deher flotte heste, men det var for det, at hun kom til at holde af mig, for det jeg reddede hende, for det at hun opdagede, at jeg ville gøre hende godt. Og så tænkte han ved sig selv: – Nu er det vist ved tiden, at jeg må hellere tage mig, tage mig af dether. For jeg kan jo heller ikke undvære hende, for jeg, jeg kan heller ikke blive glad nogensinde, hvis ikke at vi kommer sammen.

Og så en aften, så møder han op på slottet på den sorte hingst og i hans fine riddermundering, og straks kongen og dronningen ser ham, så kunne de jo kende, at det var ham. Og prinsessen hun kom jo ud, og hun farer jo hen til ham, og de blev jo så glade og så lykkelige ved hverandre.

Og nu skulle der jo så være bryllup. Det blev jo bestemt, nu skulle hele landet jo samles og hylde deres ny konge, og han skulle have prinsessen, og han skulle ikke enest have det halve kongerige, han skulle have det hele, for kongen og dronningen, de ville give afkald på alting, for det at han havde reddet hende.

Og, men så skulle Hans, han ville da hjem engang og vise, vise hans far, hans, hans unge dronning. Gift blev de jo. Det stod jo i højtid og flothed, og hele landet var forsamlet og hyldede denher unge konge og hans dronning.

Og så tænkte Hans ved sig selv: – Nu er det ved tiden, jeg må hellere komme hjem og vise min far, hvordan en lykke jeg har gjort, og det kan jo da også være, Per og Wolle de er kommet hjem nu. Han ville da i grunden godt hjem, og han snakkede til hans unge dronning om det. Hun ville med. – Ja, hun ville da gerne rejse igennem hende land, for hun var jo blevet så afholdt, ved det hun havde gået rundt og rundt, snart over hele landet i den tid, hun gik og søgte efter Hans. Og da havde hun snakket med folk, og de var kommet til at holde så forfærdelig meget af hende. Og hun var kommet til at holde af hende folk. Og nu ville hun da så rundt og vise hele landet hende unge konge og hende mand og få ham hyldet rundt omkring, sådan de kunne lære ham at kende.

Nå, og så rejser de jo af med hverandre. Dronningen, hun fik den hvide

hest at ride på, og Hans han havde den sorte, og så rejste de rundt med hele deres hofstab i landet dér, og hjemad imod Hans's gamle fødehjem.

Og så da de kommer hjem, det første Hans, han ser, det er denher gamle egetræ, der står i gården. Og de to daggertter, de er væk, kun Hans's gamle brækkede lommekniv sad der endnu. Og da de kom ind i gården der, så kommer Per og Wolle og hans gamle far, så kommer de ud i gården, og de kunne jo ikke kende Hans. Og de tager jo hatten af, og de bukkede, og de bød jo velkommen derind. Og nu ville Hans jo ikke sådan lige give sig til kende, men de kom jo til snakkende, og så siger Hans: – Jeg må da hellere komme hen og få min gamle brækkede lommekniv samlet til mig, for det er jo min egen. – Så kunne de jo kende ham. Og der blev jo stor bestyrtelse.

Og så siger Wolle og Per til hverandre: – Hvordan i alverden er det gået til, at Hans den sølle pjevs, som ingenting kunne, og som var så stor en nar, at han, de kunne få ham til alverdens skiden, beskidt arbejde, og de kunne narre ham til alting, og så han kommer her som konge i vort land. Det kunne de ikke forstå.

Men Hans han var ikke af dem, der bar nag. Han fik hans gamle far og hans to brødre samlet op til sig på kongeslottet. Og han gjorde meget godt for småfolk og for den gammel fårehyrde. Han fik en stor køn værelse og sove i og bo i, og han skulle ikke passe får længere, han måtte gå, som han selv ville. Gå rundt og se sig om over alle marker og leve som han selv ville, og, og alting, det blev jo så godt i det land.

Så en dag, så kom der en gammel kone op til kongeslottet. Og Hans han kom ud, og han kunne se, det var hende, der havde hjulpet ham. Og pludselig så forvandlede hun sig jo, hun blev til en fe. Og hun fortæller ham, at hun jo altså var en fe, som var kommet imod ham, og som havde alle dage gået og søgt efter de ædlestes mennesker, der var. Og han var en af de få, hun havde mødt. Og han var den bedste, hun havde mødt. Og derfor havde hun givet ham den gave, fordi hun kunne se, at han ville gøre godt med den. Og derfor var det han var kommet. Det var ikke ved fløjtens hjælp, men det var, for det han havde den sind til at hjælpe de gamle og de svage og til at gøre godt, hvor andre de gjorde ondt. Derfor havde hun hjulpet ham, og derfor var han blevet konge, og derfor havde han fået denher unge prinsesse, og nu skulle de leve i herlighed og glæde alle deres dage. Og det gjorde de.

Og hermed ender eventyret.

„Danmarks Folkeminder“

Foreningen »Danmarks Folkeminder«, der blev oprettet i 1908, har til formål ved udgivelse af skrifter, ved at yde støtte til indsamlingsarbejdet og på anden vis at fremme kendskabet til vore folkeminder i videste forstand, derunder ældre tiders folkeliv og folkekultur, samt til folkemindeforskningen i almindelighed.

Da foreningens styrelse omfatter repræsentanter fra alle grene af folke- minde- og folkelivsområdet, virker den også som mellemed i både det nordiske og det internationale samarbejde. I januar 1956 blev den således anerkendt som dansk nationalkomité for den internationale organisation C.I.A.P. (Commission Internationale des Arts et Traditions Populaires), der er en underafdeling af UNESCO.

Foreningens skrifterække, der kaldes »Danmarks Folkeminder«, omfatter nu 74 bind, af hvilke mange er udsolgte. For at give et indtryk af, hvilke emner der behandles i serien, skal her gives en oversigt over medlemsle- vingerne siden 1955:

- 65 Ch. Haugbøll: Børster. 1955.
- 66 Selma Nielsens viser, udg. af Nils Schiørring. 1956.
- 67 August F. Schmidt: Danmarks byremser. 1957.
- 68 Niels Levinsens Eventyr fra Vendsyssel ved L. Bødker. 1958.
- 69-70 Anders Bæksted: Besættelsen i Thisted 1696-98. I-II. 1959-60.
- 71 V.E. Clausen: Det folkelige danske træsnit i etbladstryk 1650-1870. 1961.
- 72 Inger M. Boberg: Dansk folketradition i tro og digtning. 1962.
- 73 Nicolaj Christensen: Folkeeventyr fra Kjær herred, udg. af L. Bødker. Hft. 1. 1963.
- 74 Det 15. nordiske folkelivs- og folkemindeforskermøde i Ålborg 12.-16. september 1961, ved L. Bødker og B. Holbek.

Foreningens indsamlingsarbejde blev i 1955 koncentreret om tidsskriftet »Folkeminder«, der udsendes med et hefte pr. år. Dette tidsskrift indeholder længere oversigtsartikler med spørgsmål og nye optegnelser fra medarbejdere over hele landet.

I 1957 har man påbegyndt udsendelsen af en årlig bibliografi over dansk folkékultur, der gratis tilsendes foreningens medlemmer.

Indmeldelse kan ske til foreningens kasserer, mag. art. frk. Ella Jensen, Institut for dansk Dialektforskning, Store Kannikestræde 13, København K.

L. Bødker, sekretær.

Foreningen er interesseret i nye manuskripter, både til serien »Danmarks Folkeminder« og til tidsskriftet »Folkeminder«. Manuskripter kan indsendes til tidsskriftets redaktion, forstander L. Bødker, Nordisk Institut for Folke- digtning, Torvegade 47¹, København K., eller ordbogsredaktør Chr. Lisse, Institut for dansk Dialektforskning, Store Kannikestræde 13¹, København K.

Bøger af H. P. Hansen

NATMÆNDSFOLK OG KJÆLTRINGER I-II.

Det store værk om de jyske kjæltringe- og natmændsslægter er et både vigtigt og interessant bidrag til dansk folkekultur. Rigt illustr. Ialt 492 sider. kr. 52.- ib. kr. 73.50

HEDEBØNDER I TRE SLÆGTLED

En prægtig bog om de kvinder og mænd, som gennem en overmenneskelig indsats og stor nøjsomhed forvandlede den gølge hede til frodige kornmarker. Rigt illustr. 264 sider. kr. 13.-

HYRDELIV PÅ HEDEN

Aldrig er der skrevet nogen bedre bog om jysk hyrdeliv. Den er så rig på træk fra den nøjsomste og fattigste del af Jylland, at den ganske af sig selv er kommet til at indtage en særegen plads i den righoldige litteratur, danske folkemindesamlere har skabt. Rigt illustr. ca. 250 sider. kr. 26.- ib. kr. 36.75

KLOGE FOLK.

FOLKEMEDICIN OG OVERTRO I VESTJYLLAND I-II.

Levende og fængslende beretninger om de kloge koner og mænd, der blot for få årtier siden udfyldte lægens plads i Vestjylland. Hvis lidt sort magi var påkrævet, gik man heller ikke af vejen for det. Rigt illustr. Ialt 525 sider. kr. 52.- ib. kr. 73.50

FRA GAMLE DAGE

Den jyske folkemindesamlers mest værdsatte mindre bøger optrykkes heri. Samlingen omfatter »Folk bander« - »Slavekrigen 1848« - »Om renlighed i gamle dage«-»Af brændevinens saga« og »An Wât's saga«. Ikke alene et stykke kulturhistorie, men også morsomme afhandlinger. Illustr. 240 sider. kr. 26.- ib. 36.75

Rosenkilde og Bagger